

**TIEDOLLA JOHTAMINEN LIIKKUMISEN YHDENVERTAISUUDEN
EDISTÄMISTYÖSSÄ**

Haastattelututkimus Huhtasuon alueen työntekijöille

Liisa Vääntinen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2023

TIIVISTELMÄ

Vänttinen, L. 2023. Tiedolla johtaminen liikkumisen yhdenvertaisuuden edistämistyössä. Haastattelututkimus Huhtasuon alueen työntekijöille. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 114 s., 3 liitettä.

Vähäinen liikkuminen on niin kansanterveydellisesti kuin -taloudellisestikin laaja yhteiskunnallinen ongelma. Eriarvoistumiskehitys eri alueiden ja sosioekonomisten luokkien välillä koskettaa myös liikkumista, ja liikkumisen yhdenvertaisuuden tukeminen olisi tärkeää polarisoitumiskehityksen hidastamiseksi. Liikuntapolitiikkaa on kuitenkin pitkään toteutettu jo valmiiksi liikkuvien ryhmien ehdoilla, jättäen vähiten liikkuvat vähemmälle huomiolle. Yksi keino parantaa liikkumisen yhdenvertaisuutta on lisätä tietoa päätöksenteossa, julkishallinnossa ja käytännön työssä. Tiedolla johtamisen avulla voidaan lisätä ymmärrystä liikuntapalvelujen saavutettavuuden ulottuvuuksista ja sitä kautta poistaa liikkumisen esteitä.

Tämän liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää Jyväskylän Huhtasuon työntekijöiden näkemyksiä liikkumisen yhdenvertaisuudesta sekä tiedolla johtamisen toteutumisesta. Tutkielmassa tarkasteltiin, minkälaista yhdenvertaisuustietoa työntekijöillä on, miten he hyödyntävät tietoa omassa työssään ja minkälaisia liikkumisen esteitä he tunnistavat Huhtasuon alueella olevan. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui tiedon käsitteen ja tiedolla johtamisen ympärille perustuen aiempaan tutkimukseen aiheesta. Lisäksi tarkasteltiin liikkumisen yhdenvertaisuuden toteutumista saavutettavuuden ulottuvuuksien viitekehyksessä. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelulla (n=11) ja analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.

Liikkumisen yhdenvertaisuus näyttäytyy haastatteluaineiston perusteella monialaisena ilmiönä, jonka toteutumista haastateltavat haluavat edistää omassa työssään. Vaikka kehityskohteita tunnistetaan, on konkreettisia keinoja yhdenvertaisuuden edistämiseksi paikoin vaikea löytää. Liikkumisen saavutettavuuteen liittyen tunnistetaan eniten konkreettisia esteitä, kuten fyysisiä ja teknisiä haasteita. Vaikeammin tunnistettavissa puolestaan ovat abstraktimmat, kuten mentaaliseen tai sosiaaliseen saavutettavuuteen vaikuttavat liikkumisen esteet.

Huhtasuon työntekijät kokevat tiedon tärkeänä resurssina omassa työssään. He tunnistavat kuitenkin erinäisiä tiedonkäytön haasteita, joiden takia tietoa ei hyödynnetä niin hyvin kuin olisi ideaalia. Haastatteluvastauksissa korostuvat resurssien – erityisesti ajan – puute, tiedon hallinta, tiedon välittäminen ja poikkihallinnollisen yhteistyön vähäisyys. Poikkihallinnollista yhteistyötä pidetään hyödyllisenä ja sen avulla uskotaan voitavan lisätä liikkumisen ja palveluiden yhdenvertaisuutta. Yhteistyötä ei kuitenkaan tällä hetkellä ole niin paljon kuin toivottaisiin, ja sitä haluttaisiinkin tehdä nykyistä enemmän. Yhdenvertaisuustyöpajojen kaltaiset koulutukset nähdään hyvinä paitsi substanssiosaamisen kehittämisen kannalta, ennen kaikkea poikkihallinnollisen yhteistyön edistämiseksi ja näkökulmien laajentamiseksi.

Asiasanat: tiedolla johtaminen, liikunta, saavutettavuus, yhdenvertaisuus, poikkihallinnollisuus.

ABSTRACT

Vänttinen, L. 2023. Knowledge management in the promoting of the equality of physical activity. An interview study of professionals working in the Huhtasuo suburb. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis Social Sciences of Sport, 114 pp., 3 appendices.

Lack of sufficient physical activity is a current problem in terms of both public health as well as public economy. The increasing inequality between different regions and socioeconomic classes can also be seen in the physical activity context. Improving the equality of physical activity possibilities is important in reducing the societal polarization. However, physical activity policy in Finland has long been mostly implemented on the terms of already active groups, leaving the least active to less attention. One way to improve the equality of physical activity is to increase knowledge in decision-making, public administration, and practical work. With the help of knowledge-based management, we can increase the understanding of the dimensions of the accessibility of sports services and thereby remove obstacles to physical activity.

The aim of this master's thesis in the social sciences of sport was to find out views of employees in the Jyväskylä Huhtasuo area, on the equality of physical activity and the implementation of knowledge-based management. The study examined what kind of equality knowledge the employees have, how they use the knowledge in their own work, and what kind of obstacles to physical activity they recognize in the Huhtasuo area. The theoretical framework of the study was built around the concept of knowledge and knowledge-based management, based on previous research on the subject. In addition, the implementation of physical activity in the framework of accessibility dimensions was examined. The research material was collected through thematic interviews (n=11) and analyzed using qualitative content analysis.

Based on the research interviews, the equality of physical activity appears as a multidisciplinary phenomenon. Within the interviewee group, there appears to be a common will to promote the equality in the everyday work. Although the need to improve equality is identified, it can be difficult to find concrete ways to promote equality. Regarding the accessibility of physical activity, the most tangible obstacles, such as physical and technical obstacles of physical activity, are easily recognized. More difficult to recognize are the barriers that are more abstract, such as barriers regarding mental or social accessibility.

The professionals of the Huhtasuo area perceive knowledge as an important resource in the contexts of their own work. However, they recognize various challenges of information use, due to which knowledge is not utilized as well as would be ideal. According to the interview responses, primary challenges are the lack of resources – especially time –, insufficient data management and communication, and the lack of cross-administrative cooperation. Cross-administrative cooperation is considered important, and the interviewees believe that the equality of physical activity can be increased through cooperation. Educational sessions such as the equality workshops are considered helpful not only for developing substantive expertise, but above all for promoting cross-administrative networks and broadening perspectives in the organization.

Keywords: knowledge-based management, physical activity, accessibility, equality, cross-administrative cooperation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIELMAN TAUSTAT.....	5
2.1	Hyvinvoinnin eriytyminen.....	5
2.3.1	Huhtasuon alue	10
2.3.2	Yhteiskehittely.....	12
2.3.3	Yhdenvertaisuustyöpajat yhteiskehittelyn muotona.....	14
3	TIEDON OLEMUS	16
3.1	Mitä tieto on?	16
3.1.1	Tieteellinen tieto.....	18
3.1.2	Tiedon tasot.....	19
3.2	Tiedon sosiologinen tarkastelu.....	22
3.2.1	Tieto yhteiskunnassa ja vallan välineenä.....	22
3.2.2	Tiedon konstruktivismi	25
4	TIEDOLLA JOHTAMINEN.....	26
4.1	Tiedolla johtamisen käsite	26
4.2	Tiedolla johtaminen osana organisaation päätöksentekoa.....	29
4.3	Tiedolla johtaminen liikunta-alalla	31
4.4	Tiedolla johtamisen haasteet.....	32
4.5	Toimenpiteitä tiedolla johtamisen kehittämiseksi.....	34
4.6	Poikkihallinnollinen yhteistyö	36
4.7	Tiedolla johtamisen käänköpuoli.....	37
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	39
5.1	Tutkimuskysymykset.....	39

5.2	Aineistonkeruu	40
5.2.1	Teemahaastattelu	41
5.2.2	Haastateltavat	43
5.3	Tutkimusaineiston analyysi	45
5.4	Tutkimuksen eettinen tarkastelu	47
6	LIKKUMISEN YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMINEN HUHTASUOLLA	49
6.1	Yhdenvertaisuuden ymmärtäminen.....	49
6.2	Saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistaminen.....	51
6.2.1	Konkreettiset liikkumisen esteet.....	52
6.2.2	”Abstraktit” liikkumisen esteet.....	56
6.3	Yhdenvertaisuuden edistäminen Huhtasuolla.....	64
6.4	Koulutuksen ja työnkuvan vaikutus liikkumisen esteiden tunnistamiseen	69
7	HUHTASUON ALUEELLA TYÖSKENTELEVIEN NÄKEMYKSIÄ TIEDOLLA JOHTAMISESTA.....	72
7.1	Tiedolla johtamisen haasteet.....	72
7.1.1	Resurssien puute	72
7.1.2	Relevantin tiedon tunnistaminen	74
7.1.3	Tiedon hallinta.....	76
7.1.4	Tiedon välittäminen.....	77
7.1.5	Työntekijän oma aktiivisuus tärkeää	80
7.2	Poikkihallinnollinen yhteistyö avainasemassa	81
7.3	Johdon rooli poikkihallinnollisuuden edistämässä	84
7.4	Yhdenvertaisuustyöpajojen anti.....	85
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	90
8.1	Tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja pohdintaa	90
8.2	Tutkimuksen arviointi & luotettavuus.....	94

8.3 Tulosten hyödynnettävyys ja merkittävyys	97
8.4 Jatkotutkimusehdotukset	98
8.5 Lopuksi	99
LÄHTEET	101

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Liite 2: Tutkimustiedote

Liite 3: Tietosuojailmoitus

1 JOHDANTO

Moderni yhteiskunta perustuu suurelta osin tiedon varaan. Tieto liittyy kaikkeen toimintaamme ollen kriittinen menestystekijä, joka on muuttanut yhteiskuntaa historiassa ja joka muuttaa sitä myös tulevaisuudessa. Tietointensiivisyyttä voidaan pitää yhtenä kehittyneiden yhteiskuntien keskeisimmistä tunnuspiirteistä; tieto on vahvasti yhteydessä vallitseviin valta-asetelmiin, kontrollimekanismeihin, työnjakoon ja taloudelliseen tuotantoon. Tieto on siis vallan väline ja usein sillä, kellä on tietoa, on myös valtaa. (Aittola & Pirttilä 1989; Antikainen ym. 2021; Goldblatt 2004; Haapasalo 2011; Jalonen ym. 2012; Laihonen ym. 2013).

Tiedolla johtaminen on viime vuosina noussut trendikkääksi teemaksi, jonka tärkeyttä perustellaan muun muassa päätöksenteon ennakoinnilla ja läpinäkyvyydellä, resurssitehokkuudella sekä hallinnon sujuvuudella (Helander ym. 2020; Jalonen 2015; Leskelä ym. 2019). Tiedolla johtaminen yleistyi aluksi liikkeenjohdollisena työkaluna organisaatioissa ja varhaisempaa tutkimusta onkin tehty erityisesti yritysten tuloksellisuuden, informaatioteknologian ja tiedonhallintajärjestelmien kehittämisen näkökulmasta (ks. esim. Jennex 2007; O' Leary 1998; Wiig 1997). Myöhemmin kuitenkin myös julkishallinnon tiedolla johtamista on tutkittu melko paljon sekä Suomessa että kansainvälisesti (esim. Head 2015; Harvey ym. 2010; Jalonen 2015; Jussila 2012; Riege & Lindsey 2006; Virtanen ym. 2015).

Nyky-yhteiskunnassa yhä useampi suomalaisista tekee tietotyötä, siinä missä aiemmin maatalous ja teollisuus työllistivät suuria joukkoja. Vaikka tieto on ollut aina hyvän hallinnan keskeinen tekijä, sen arvo päätöksenteossa ja hallinnassa on korostunut erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana, ja tiedolla johtamisesta on tullut yhä tärkeämpi osa poliittista päätöksentekoa ja julkishallintoa (Laihonen & Ahlgrén-Holappa 2020, 44). Tiedolla johtamisesta onkin yhä enenevässä määrin mainintoja muun muassa erilaisissa valtionhallinnon toimenpideohjelmissa (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a; Sosiaali- ja terveysministeriö 2020; Valtion liikuntaneuvosto 2019; Valtiovarainministeriö s.a.), samoin kuin esimerkiksi Kuntaliiton (2019) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) (2020) strategioissa. Tiedolla johtaminen on mainittu myös Marinin hallituksen hallitusohjelmassa, jossa luvataan ”sitoutua tietopohjaisen politiikan tekoon” ja ”syventää yhteistyötä tiedeyhteisön kanssa” (Valtioneuvosto 2019). Kansainvälisesti erilaisia tiedolla johtamisen suunnitelmia on laadittu esimerkiksi Euroopan komissiossa (2017), Kansainvälisessä olympiakomiteassa (KOK) (2014) ja Maailman terveysjärjestössä (WHO) (2005).

Tiedolla johtamisen merkitys tunnustetaan enenevässä määrin myös suomalaisissa liikunta-alan selvityksissä ja toimenpide-ehdotuksissa (ks. esim. Itkonen ym. 2018; Korsberg ym. 2021; Kuosmanen & Sivonen 2020). Opetusministeriö on jo vuonna 2006 selvittänyt strategisen tiedolla johtamisen kehittämistä liikunnan valtionhallinnossa (Opetusministeriö 2006), joten täysin uudesta ilmiöstä ei ole kyse. Myöhemmin liikunta-alan tietopohjaista päätöksentekoa on edistetty valtion tasolla esimerkiksi *Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirjan* (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a) avulla. Julkishallinnon tiedolla johtamisen tutkimus on kuitenkin vahvasti painottunut päätöksenteon ja asiantuntijatehtävissä toimivien henkilöiden tutkimiseen, esimerkiksi asiakirjojen tarkastelun muodossa (ks. esim. Jussila 2012; Hämäläinen & Villa 2014). Sen sijaan tiedolla johtamisen vaikutuksia palveluissa työskentelevien näkökulmasta ei ole juurikaan tutkittu, ja tiedolla johtamisen käytännön kehittämisestä tutkimustietoa on vain vähän (Korsberg ym. 2021). Tutkimus on lisäksi usein painottunut yksittäisiin tiedolla johtamisen alueisiin, kuten tiedonhankintaan tai tiedon välittämiseen, kun taas koko prosessia tiedon hankinnasta sen hyödyntämiseen saakka ei juuri ole tutkittu (Jääskeläinen ym. 2019, Helanderin ym. 2020 mukaan).

Vaikka liikkumisen tuomat terveyshyödyt ovat nykypäivänä laajasti tiedossa, on suomalaisten fyysinen aktiivisuus siitä huolimatta vähentynyt ja vain noin kolmasosa suomalaisista aikuisista liikkuu terveysliikuntasuosituksen mukaisesti (THL 2020a). Viime vuosina on alettu ymmärtää liikunnalla olevan arvoa yksilön terveyden, kansanterveyden ja kansantalouden kohentamisen lisäksi myös muiden yhteiskunnallisten ongelmien kitkemisessä. On näyttöä, että liikkuminen voi auttaa muun muassa syrjäytymisen ehkäisyssä, maahanmuuttajien kotouttamisessa sekä alueellisen eriytymisen hidastamisessa (Itkonen ym. 2018).

Sosiaalinen eriarvoisuus on läsnä nyky-yhteiskunnassamme ja myös liikkuminen noudattelee polarisoitumiskehitystä. Suomalaiset ovat eriarvoisia terveyden ja hyvinvoinnin suhteen ja liikunnan harrastaminen on eriytynyt sosioekonomisten ryhmien välillä viime vuosikymmeninä. (Hoekman & Scheerder 2021, 8; Itkonen ym. 2018; Saari 2020, 26) Suomalaista liikuntapolitiikkaa on harjoitettu pitkään järjestäytyneen liikuntakulttuurin ehdoilla: liikunta-alan toimijat ovat ajaneet omaa asiaansa, mutta vähän liikkuvien ja liikunnan kansalaistoiminnan ulkopuolella olevien huomioiminen on jäänyt vähäiseksi. (Rantala 2014, 74) Liikuntapalveluilla on vaikutettu pääasiassa liikunnan fyysiseen ja taloudelliseen mahdollistumiseen, kun taas muut esteet ovat jääneet paitsioon (Simula ym. 2023, 50).

Liikunnan yhteiskuntatieteiden kannalta merkityksellistä olisi pohtia, pystytäänkö yksilölle luomaan liikunnan avulla mahdollisuus päästä osalliseksi yhteiskuntaan. Tässä yhteydessä voidaan puhua ”sosiaalistamisesta liikunnan avulla”. Esimerkiksi Euroopan komissio tuo liikuntapolitiikassaan esille liikunnan merkityksen erityisesti nuorten sosiaalisen inklusion ja työllisyyden edistäjänä. Yhdenvertaisten liikkumismahdollisuuksien tarjoaminen on ylipäätään yhä keskeisempi tavoite Euroopan unionissa muun muassa ”Sport for All” -ideologian myötä. (Euroopan komissio s.a.; Hoekman & Scheerder 2021, 7)

On tärkeää pohtia, mitkä ovat ne keinot, joiden avulla liikkumisen eriarvoistumista voidaan ehkäistä. Liikuntapaikkojen läheinen sijainti tai hyvä kunto yksinään eivät välttämättä takaa ihmisten liikkumista, ja se tulee ymmärtää myös liikuntapoliittisissa ratkaisuisissa. Tästä syystä olen omassa tutkielmassani halunnut kartoittaa tiedolla johtamisen lisäksi myös sitä, minkälaisia liikkumisen esteitä työntekijät tunnistavat, ja voiko koulutuksen avulla lisätä niiden tunnistamista. Jos liikkumisen moninaisia esteitä ei tunnisteta palveluissa, on yhdenvertaisuutta vaikeaa – ellei mahdotonta – edistää. Hyvinvointierot ja vähäinen liikunta ovat monisyisiä ongelmia, joten niitä tulisi tarkastella monista eri näkökulmista ja poikkihallinnollisesti.

Tiedonkäytön prosessin tulisi tapahtua sujuvassa yhteistyössä tiedon välittäjien ja lopullisten käyttäjien kanssa (Sinervo & Jäntti 2020, 3). Hyödyt jäävät pieniksi, jos tietoon perustuvat toimintamallit eivät siirry käytäntöön vaan jäävät pelkiksi strategioiksi paperille. Oman tutkielmani markkinarako löytyikin sen tutkimisesta, miten tieto näyttäytyy kentällä työskentelevien arkisessa työssä ja toteutuvako tiedolla johtamisen tavoitteet myös käytännössä.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelin tiedolla johtamisen teemaa suomalaisen liikuntahallinnon kontekstissa. Jo siinä vaiheessa minulle oli selvää, että haluaisin syventää ymmärrystäni ilmiöstä pro gradu -tutkielmassani ja tutkia erityisesti sitä, miten tietoa hyödynnetään käytännön työssä. Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, minkälaisia liikkumisen yhdenvertaisuuden ulottuvuuksia työntekijät tunnistavat ja miten he käyttävät tietoa omassa työssään. Lisäksi pyrin hahmottamaan sitä, miten poikkihallinnollinen yhteistyö toteutuu tällä hetkellä, mitkä ovat sen haasteita ja voiko työpajojen avulla lisätä työntekijöiden yhdenvertaisuustietoisuutta. Tutkielmani on toteutettu osana *Yhdenvertainen liikkunnallinen lähiö (YLLI)* -hanketta, jossa tutkitaan liikkumisen yhdenvertaisuutta ja tiedolla johtamista. Hanketta avaan enemmän luvussa 2.3.

Tutkielmani etenee aiheen taustoituksen jälkeen siten, että luvussa kolme avaan tiedon olemusta ja tiedon sosiologista olemassaoloa. Luvussa neljä pureudun kirjallisuuden valossa tiedolla johtamisen käsitteen, nykytilan ja haasteet sekä julkishallinnossa että liikunta-alalla. Luvussa viisi kerron tutkielmani menetelmistä ja toteutuksesta. Luvut kuusi ja seitsemän ovat tutkielmani tuloslukuja, joissa avaan tulokset peilaten niitä samalla teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen. Viimeisessä luvussa esitän johtopäätökset ja pohdintaa tutkielmastani sekä jatkotutkimusehdotuksia. Tutkielmassani puhuttaessa liikkumisesta käsittää termi laajuudellaan sekä vapaa-ajan liikunnan ja urheilun että muunkin fyysisen aktiivisuuden, esimerkiksi paikasta toiseen siirtymisen kävellessä tai pyörällä.

2 TUTKIELMAN TAUSTAT

Tässä luvussa avaan tutkielmani taustoja, jotta tutkielmani aiheiden yhteyksiä ja tekemieni valintoja on helpompi hahmottaa. Luvun avulla perustelen myös sitä, miksi liikkumisen yhdenvertaisuuden edistäminen on yhteiskunnallisesti tärkeää. Luvun alussa taustoitin lyhyesti hyvinvoinnin alueellista eriytymistä ja liikunnan julkishallinnon rakentumista Suomessa. Sen jälkeen avaan YLLI-hanketta, yhteiskehittelyä sekä hankkeen puitteissa järjestettyjä yhdenvertaisuustyöpajoja. Lisäksi kerron pääpiirteittäin Huhtasuon alueesta luodakseni lukijalle kuvan siitä, minkälainen on toimintaympäristö, jonka puitteissa hanketta ja omaa tutkielmaani on toteutettu. Huhtasuon aluetta käsittelevään alalukuun olen lisännyt haastatteluaineistostani kaksi sitaattia ja haastateltavien näkemyksiä alueesta, sillä ne kuvaavat aluetta lukijalle hyvin, mutta tutkimuksen varsinaiset tulokset ja toteutus esitellään vasta myöhemmin (luvut 5–7).

2.1 Hyvinvoinnin eriytyminen

Liikunnan arvo terveyden ja hyvinvoinnin saavuttamisessa on ollut jo pitkään tiedossa. Fyysinen aktiivisuus ehkäisee ja voi auttaa hallitsemaan monia kansantauteja, kuten esimerkiksi sydän- ja verisuonisairauksiin lukeutuvia sepelvaltimotautia ja sydäninfarkteja, tyypin 2 diabetesta, metabolista oireyhtymää (MBO), syöpiä sekä muistisairauksia (Vuori 2004, 123; WHO 2022). Fyysisellä aktiivisuudella on havaittu olevan myös mielenterveyden kannalta positiivisia vaikutuksia. Fyysisen aktiivisuuden on osoitettu vähentävän mielenterveyden ongelmia ja sitä kautta lisäävän yksilön elämänlaatua ja hyvinvointia sekä onnellisuutta. Liikunnan mielenterveyttä tukevia vaikutuksia ovat muun muassa stressin, ahdistuneisuuden sekä masentuneisuuden väheneminen. (Mason ym. 2016; Rosenbaum ym. 2014; WHO 2022; Zhang & Chen 2019, 1305)

Nykypäivänä suomalaisten liikkumisessa on havaittavissa kaksi ääripäätä: passiivisimmat liikkuvat aiempaa vähemmän ja liikunnalliset yhä enemmän. (Itkonen ym. 2018, 121.) Fyysisen aktiivisuuden vähentyminen aiheuttaa vakavia kansanterveydellisiä ongelmia (Vuori 2004), minkä lisäksi vähäinen liikkuminen on yhteiskunnalle myös taloudellisesti usean miljardin euron vuosittainen menoerä (Vasankari & Kolu 2018).

Sosioekonomiset tekijät kuten sosiaalinen asema, tulotaso, koulutus sekä ammattiasema ovat yhteydessä yksilön terveyteen (Braveman & Gottlieb 2014, 20). Kuvaja-Köllnerin ym. (2022) tutkimuksessa osoittautui, että korkeammin koulutetut liikkuvat vapaa-ajallaan enemmän kuin vähemmän koulutetut ja valmiiksi terveet ihmiset liikkuvat heikon terveyden omaavia enemmän. (kk ym 2022 Puolestaan niillä, jotka ovat heikommassa sosioekonomisessa asemassa, on usein myös heikompi terveys (Marmot & Bell 2012, S4) ja esimerkiksi enemmän ylipainoa (Clennin ym. 2019, 5). Koulutuksen ja terveydentilan lisäksi myös tulotaso vaikuttaa liikkumiseen: matalatuloiset liikkuvat huomattavasti korkeatuloisia vähemmän (Farrell ym. 2014, 59).

Vaikka suomalaisten hyvinvointi kuuluu eri mittareilla mitattuna maailman parhaisiin, hyvinvoinnissa on silti paljon sisäisiä eroja. Erot sosioekonomisten ryhmien välillä eivät ole kaventuneet yleisestä hyvinvoinnin kasvusta huolimatta, vaan suomalaisten sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ulottuvat yhteiskunnan eri osa-alueille luoden eriarvoisuutta eri ryhmien välille (Saari 2011a, 23). Vaikka Suomessa segregatio, eli väestöryhmän eriytyminen suhteessa toisiin väestöryhmiin (Rasinkangas 2013, 32), on kansainvälisesti vertailtuna vielä maltillista, ainakin pääkaupunkiseudulla erot eri asuinalueiden asukkaiden hyvinvoinnissa ovat kasvaneet 1990-luvulta eteenpäin ja voivat eri asuinalueiden välillä voivat olla merkittäviäkin (Kortteinen & Vaattovaara 2015, 569; Tervahauta 2018, 3).

Hyvinvointieroja voidaan nähdä niin elinoloissa, terveydessä kuin koetussa hyvinvoinnissakin. Sosioekonomisen aseman lisäksi syitä eroille voidaan löytää muun muassa eri etnisten ryhmien välillä sekä sukupuolten välillä. (Saikkonen ym. 2018, 334) Etnisen taustan ja syntyperän mukaiset erot terveydessä ja hyvinvoinnissa tuovat esille laajempia yhteiskunnallisia hierarkioita ja paljastavat väestöryhmiä, jotka kaipaavat erityistä tukea. (Castaneda 2018, 159). Maahanmuuttajaryhmät keskittyvät usein tietyille asuinalueille, joten eri etnisten ryhmien väliset terveyserot näkyvät myös alueellisina eroina. Huhtasuolla vieraskielisten määrä on keskivertoa suurempi, joten voidaan päätellä, että Huhtasuolla hyvinvointi on luultavasti erilaista kuin alueilla, joissa vieraskielisiä on vähemmän. Huhtasuon alueeseen palaan tarkemmin alaluvussa 2.3.1.

2.2 Eriarvoistumiseen puuttuminen liikuntapalvelujen avulla

Liikkuminen noudattelee samaa eriarvoistumisen trendiä kuin hyvinvointi ja terveys laajemmin ja yksi suurimmista kansalaisten liikkumiseen liittyvistä huolenaiheista onkin liikkumisen eriarvoistuminen kuntien välillä (Itkonen ym. 2018 64–66; Suomi & Kotthaus 2017, 64). On toki haastavaa arvioida, vaikuttaako liikkumisen eriarvoistuminen hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoistumiseen vai toisin päin ja luultavasti syy-seuraussuhteet ovatkin molemman suuntaisia. Joka tapauksessa eriarvoistumiskehitykseen olisi tärkeää puuttua.

Suomessa liikuntahallinto kuuluu osaksi julkista palveluntuotantoa (ks. esim. OKM 2018b). Julkisen liikuntapolitiikan voisi yksinkertaisimmillaan määritellä tarkoittavan kaikkia sellaisia julkisen vallan toimenpiteitä, joilla vaikutetaan liikuntaan liittyvään toimintaan (Juppi 1995, 18). Suomalaisen liikuntapolitiikan merkittävimmät julkiset vaikuttajaelimet ovat opetus- ja kulttuuriministeriö ja sen liikuntayksikkö, valtion liikuntaneuvosto sekä kuntien liikuntatoimet (Tiihonen 2014, 49). Valtion, kuntien ja kansalaistoimijoiden lisäksi liikuntahallinnon päätöksentekoelementtejä ovat aluehallintovirastojen liikuntaneuvostot, joiden tehtävänä on sovittaa yhteen valtion ja kuntien liikuntapolitiittisia linjauksia ja päättää rahanjaosta alueiden sisällä (Suomi 2015, 64–67; Myllyaho & Sjöholm 2017, 37).

Suomessa liikuntahallinnon organisoitumisessa pääpaino on kuitenkin kunnilla. Kunnat käyttävät liikunnan rahoittamiseen noin viisinkertaisen määrän siitä mitä Suomen valtio (OKM 2018b, 2). Suomessa on ollut vuodesta 1980 käytössä liikuntalaki, joka määrittää vahvasti kuntien liikuntatoimia, velvoittaen kuntaa tarjoamaan asukkaille liikkumisen palveluita (Ilmanen 1996, 160). Liikuntalaissa kuntien tehtäväksi on määriteltä liikunnan yleisten edellytysten tarjoaminen. Tämä tapahtuu tarjoamalla liikuntapalveluita, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä tukemalla liikunnan järjestötoimintaa, kuten urheiluseuroja (Liikuntalaki 390/2015, §5). Liikuntalaki on valmisteltu palvelemaan kaikkia suomalaisia ja edistämään liikkumisen tasa-arvoa. Nykyisen liikuntalain tavoitteiksi esitetään erityisesti liikunnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tukeminen sekä yhteisöllisyys, monikulttuurisuus ja kestävä kehitys (Liikuntalaki 390/2015, §2).

Yhtenä ratkaisuna alueelliseen eriarvoistumiseen olisi keskittää lähiliikuntamahdollisuuksia niille alueille, jotka ovat tältä osin perässä kehityksestä. Erityisesti paikallistason liikuntapolitiikan tulisi tukea sellaisia malleja, jotka mahdollistavat asukkaille autonomian

harjoittaa liikuntaa omilla asuinalueillaan. (Suomi & Borgogni 2017, 107; Suomi & Kotthaus 2017, 64). Liikkumisympäristön läheisellä sijainnilla voi olla myönteisiä vaikutuksia asukkaiden fyysisen aktiivisuuden ja erityisesti vähiten aktiivisille ihmisille kodin lähiympäristö on osoittautunut tärkeäksi liikkumisen tilaksi (Kajosaari & Laatikainen 2020, 1). Liikkumisympäristöjen määrän ja fyysisen saavutettavuuden lisäksi olisi tärkeää, että lähialueella olisi riittävän monipuolisesti liikkumismahdollisuuksia. Hollannissa toteutettu laaja tutkimus osoitti, että liikuntapaikan hyvä fyysinen kunto ei vielä lisää asukkaiden liikkumista, mutta liikkumisympäristöjen monipuolisuus kasvatti liikkumisen todennäköisyyttä huomattavasti (Hoekman ym. 2017, 357).

On kuitenkin myös tutkimuksia, joissa yhteyttä liikkumisympäristöjen spatiaalisen saavutettavuuden ja asukkaiden fyysisen aktiivisuuden välillä ei ole löydetty (ks. esim. Mäkelä ym. 2014). Myös Steinmayrin ym. (2011, 67) tutkimuksessa ilmeni, että suuremmissa kaupungeissa liikuntapaikan etäisyys kodista ei vaikuttanut fyysisen aktiivisuuden määrään, mutta maaseudulla ja pienemmissä taajamissa liikkumisympäristöjen läheisellä sijainnilla sen sijaan oli liikkumista lisäävä vaikutus. Suoria johtopäätöksiä lähiliikuntapaikkojen määrän vaikutuksista liikkumisen määrään ei voida siis vetää, koska yksilön liikkumiseen vaikuttavat liikuntapaikkojen sijainnin lisäksi monet muutkin tekijät. Kansalaisten liikunta-aktiivisuuden vähentyessä erityisesti vapaa-ajan liikuntaa tukeva paikallinen liikuntapolitiikka on joka tapauksessa tärkeää, ja kunnat voivat edesauttaa asukkaiden kuntoliikunnan harrastamista (Itkonen ym. 2018, 64–66). Julkinen valta ja yhteiskunnan palvelujärjestelmä voivatkin osaltaan vaikuttaa siihen, saadaanko suomalaisten hyvinvointi- ja terveyseroja kavennettua (Castaneda 2018, 168; Saari 2011b, 359–361).

Kunnat ovat keskenään erilaisia muun muassa sijainnin, asukasluvun, väestön ja palvelurakenteen kannalta. Päätöksentekomallit ja taloudellinen tilanne vaihtelevatkin paljon eri kuntien välillä, samoin se, kuinka paljon kuntalaiset osallistuvat päätöksentekoon. Näin ollen kuntien liikkumisen edistämistoimet ja resurssit niihin ovat vaihtelevia. (Ahonen-Walker 2021) Jääkin pitkälti kuntien itse päätettäväksi, kuinka paljon resursseja ne satsaavat liikkumisen edistämiseen. Liikuntapolitiikka on arvoperusteista toimintaa ja sitä määrittävät tutkimustiedon lisäksi alalla vallitsevat käytännöt sekä yhteiskunnan muuttuvat arvot (Opetusministeriö 2006, 9). Ylipäätään poliittiset päätökset ovat lopulta arvovalintoja (Saikkonen ym. 2018, 336) ja siispä se, mitä arvostetaan ja mitä ei, heijastuu myös hyvinvointipolitiikkaan ja sitä kautta suomalaisten hyvinvointiin. Vaikka tutkimustietoa

halutaan sisällyttää päätöksentekoon enenevissä määrin, tiedon ”kaikkivoipaisuuteen” ei tulisi tuudittautua liikaa, sillä tieto yksin ei riitä ohjaamaan päätöksentekoa, vaan lopulliset ratkaisut syntyvät päätöksentekoprosessissa ja tulevat päättäjiltä itseltään (Ojajarvi ym. 2013, 17–26).

Tässä tutkielmassa viitataan liikunnan julkishallinnolla pääasiassa kuntien liikuntahallintoon, sillä YLLI-hankkeen yhteiskehittämisen toimenpiteet on tehty yhteistyössä kaupunkiorganisaatioiden kanssa. Tutkielmani tulokset ovat kuitenkin sovellettavissa kuntien lisäksi myös muihin päätöksentekoelementteihin ja esimerkiksi tiedolla johtamiseen liittyvät toimenpide-ehdotukset ovat relevantteja sektorista ja toimialasta riippumatta.

2.3 YLLI-hanke

YLLI (*Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö*) -hanke oli Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen tutkimushanke, joka kuului osaksi ympäristöministeriön *Lähiöohjelmaa 2020–2022*. *Lähiöohjelma 2020–2022* puolestaan oli ympäristöministeriön lanseeraama lähiöiden kehittämisohjelma, jossa Suomen suurimpien kaupunkien lähiöitä kehitettiin hallitusohjelmassa esitetyn mukaisesti. Lähiöiden kehittämisen tavoitteena oli tuottaa lähiöiden asukkaille hyvinvointia ja lisätä lähiöiden elinvoimaisuutta pitkällä aikavälillä. (Ympäristöministeriö s.a.)

YLLI-hankkeessa Jyväskylän yliopiston liikunnan yhteiskuntatieteilijät sekä Helsingin yliopiston maantieteilijät ovat yhteistyössä Jyväskylän ja Helsingin kaupunkien kanssa tutkineet lähiöiden asukkaiden liikkumista Helsingin Kontulassa ja Jyväskylän Huhtasuolla. Erityisenä tarkastelun kohteena on ollut se, miten yhdenvertaisia lähiöiden liikkumismahdollisuudet ovat ja minkälaisia työkaluja liikkumisen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi voidaan kehittää. Hankkeen avulla on pyritty avaamaan niitä tekijöitä, jotka eriarvoistavat liikunnan saavutettavuutta. Tavoitteena on ollut luoda lähiöiden asukkaille sellaisia yhdenvertaisia liikkumismahdollisuuksia, jotka tukevat aktiivista elämäntapaa ja vähentävät syrjäytymistä. (Helsingin yliopisto s.a.)

Yksi YLLI-hankkeessa toteutetuista toimista on ollut yhteiskehittely Helsingin ja Jyväskylän kaupunkien kanssa yhdenvertaisuustyöpajojen ja asiantuntijahaastatteluiden muodossa (luku 2.3.3) päättäjien ja organisaation työntekijöiden käyttöön. Hankkeessa on myös tutkittu, miten eri tieteenalojen (liikunnan yhteiskuntatieteet ja maantiede) välinen yhteistyö ja tiedon

soveltaminen käytännön työssä kehittävät asiantuntijoiden sekä päätöksentekijöiden osaamista ja miten ne vaikuttavat organisaatioiden työskentelytapoihin. (Helsingin yliopisto s.a.) Eri alojen asiantuntijuuden yhdistäminen on tarjonnut mahdollisuuksia kehitellä kokonaisvaltaisia toimintamalleja ja ratkaisuja yhdenvertaisuuden ja tiedolla johtamisen edistämiseksi. Ihmisten hyvinvoinnin ollessa monisyinen ilmiö, korostuu poikkitieteellisen ja -hallinnollisen yhteistyön merkitys liikuntapalveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä.

2.3.1 Huhtasuon alue

Huhtasuo on noin 9500 asukkaan lähiö, joka sijaitsee noin viisi kilometriä Jyväskylän keskustasta koilliseen. Tilastokeskuksen vuonna 2017 kokoaman tilaston mukaan Huhtasuon postinumeroalueella 18,6 prosenttia asukkaista oli vieraskielisiä, eli heidän äidinkieltensä on muu kuin suomi, ruotsi tai saame (Kauppinen 2018). Vastaava luku koko Jyväskylässä vuonna 2017 oli 4,9 prosenttia. Koko Jyväskylässä vieraskielisten osuus on hieman kasvanut sen ollessa 5,6 prosenttia vuonna 2021. (Tilastokeskus 2021) Oletettavasti myös Huhtasuon vieraskielisten osuus on näin ollen hieman kasvanut, vaikka postinumeroalueittain kohdennettua tietoa ei ole tuotettu vuoden 2017 jälkeen. Vuonna 2017 Huhtasuon asukkaista 12 prosenttia oli työttömiä, muilla kaupungin alueilla työttömien osuuden ollessa 5–8 prosenttia (Jyväskylän yliopisto 2020). Postinumeroalueen mediaanitulot olivat pienimmät Jyväskylän 36 postinumeroalueesta, joskin erot seuraaviin alueisiin olivat melko pieniä (Tilastokeskus 2021b). Näiden tietojen valossa voidaan todeta alueen olevan sosioekonomisesti keskimääräistä heikommassa asemassa.

Huhtasuo on myös yleisesti huonohkossa maineessa ihmisten puheiden, keskustelupalstojen ja lehtijuttujen perusteella (ks. esim. Yle 2018). Niin lehtiartikkelista kuin omista haastatteluistani käy kuitenkin ilmi, että alueen asukkaat itse viihtyvät alueella pääasiassa hyvin ja arvostelu tulee usein sellaisilta ihmisiltä, jotka eivät välttämättä ole edes käyneet koko alueella. Kävin itse Huhtasuon alueella pariin otteeseen tutkimusprosessini aikana saadakseni paremman mielikuvan siitä, minkälaisesta alueesta ja liikkumisympäristöistä on kyse. Käyntieni aikaan alueella oli hyvinkin rauhallista ja melko tyhjääkin, joskin arkipäivä ja valoisa aika saattoivat osittain vaikuttaa tähän. Päällisin puolin alue ei kuitenkaan vaikuttanut turvattomalta pieniotoksisella omalla tarkastelullani.

Huhtasuon palveluita ovat muun muassa ostoskeskus, Huhtasuon yhtenäiskoulu, kolme päiväkotia ja terveysasema (Jyväskylän kaupunki s.a.). Siellä toimii myös kylätoimisto, jota ylläpitää ASA ry, johon kuuluvat esimerkiksi Huhtasuon asukasyhdistys ja Jyväskylän romaninuoret. Kylätoimisto on kaikille alueen asukkaille yhteinen kohtaamispaikka, joka tarjoaa erilaisia palveluita ja tapahtumia asukkaille (Huhtasuon kylätoimisto s.a.a). Alueen tärkeimpiä liikkumisympäristöjä ovat Huhtasuon liikuntapuisto, Kangasvuoren luontopolku, Kangaslammen toimintapuisto, metsäreitit ja -ladut sekä uimaranta. Huhtasuolla ei ole uimahallia, mutta talvisin Kaakkolammella pääsee avantouimaan. Liikuntapuistosta löytyy kolme nurmikenttää, yksi hiekkakenttä, tenniskenttä sekä talvisin jääkiekkokaukalo, luistinrata ja valaistuja hiihtoreittejä (Tapahtumakaupunki Jyväskylä s.a.). Lisäksi puistoon on rakennettu pumppirata pyöräilyä varten. Myös yhtenäiskoulun ja päiväkotien pihat sekä senioripuisto voidaan laskea rakennetuiksi liikkumisympäristöiksi, kuten myös alueen kevyen liikenteen väylät. Huhtasuolle suunnitellaan uutta jalkapallohallia, joka mainittiin haastatteluissani tärkeänä investointina alueen liikkumisen näkökulmasta. Erään haastateltavan mukaan uusi halli olisi hieno asia erityisesti maahanmuuttajien kannalta, koska hänen mukaansa valtaosa maahanmuuttajapojista pelaa jalkapalloa, joten se voisi lisätä liikkumisen yhdenvertaisuutta alueella.

Luultavasti juuri matalan sosioekonomisen statuksensa vuoksi Huhtasuolla on vuosien saatossa ollut käynnissä monia erilaisia hankkeita ja tutkimuksia, kuten Hyvinvointia Huhtasuolle -hanke (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2016), Ihmisten ilmoille! -hanke 2018–2020 (Huhtasuon kylätoimisto s.a.b) ja nyt käynnissä oleva Lähiöohjelma 2020–2022 (Ympäristöministeriö s.a.). Hankkeiden runsas määrä mainittiin myös työpajoissa, joskaan kaikkien hankkeiden ja projektien nimiä osallistajat eivät enää muistaneet. Alueen toimien hankevetoisuus nähtiin kuitenkin osaltaan myös haasteena. Huhtasuolla on ollut vuosien saatossa monia eri hankkeita, yhden haastateltavan mukaan ”koko ajan on joku hanke käynnissä”. Haasteeksi kuitenkin muodostuu se, miten toimet, kuten yhdenvertaisuuden edistämistoimet, saataisiin juurrutettua alueelle pysyvämmiin niin, että ne jatkuisivat yhä hankkeen jälkeenkin. Sama pätee YLLI-hankkeeseen ja sen vuoksi hankkeen yhdenvertaisuustyöpajojen ajatuksena olikin saada osallistajat löytämään sellaisia keinoja, joiden avulla he voivat edistää yhdenvertaisuutta omassa työssään jatkossa, myös hankkeen loputtua. Eräs haastateltavista piti tärkeänä sitä, että kehittämistoimista kerrottaisiin myös alueen asukkaille.

Lehtokorpi (2023) on tarkastellut Huhtasuon alueen turvallisuutta asukkaille teetetyin kyselyn pohjalta. Vastausten perusteella Huhtasuolta löytyy turvattomia ja kehittämistä vaativia paikkoja, mutta osa alueista koetaan myös mieluisina liikkumisen tiloina. Huhtasuolla on paljon rakentamatonta luontoa ja luontoympäristöt mainittiinkin mieluisina liikkumisympäristöinä sekä omien haastateltavieni kokemuksissa asukkaiden liikkumisesta että Lehtokorven aineistossa. Haastatteluissani useimmat alueen työntekijät pitivät Huhtasuon liikkumisympäristöjä lähtökohtaisesti parempina kuin monessa muussa kaupunginosassa.

Liikkumisen kannalta esteellisinä paikkoina Lehtokorven (2023) aineistossa näyttäytyivät ennen kaikkea talviliikuntapaikat tai niiden puute. Monen vastaajan mukaan ongelma oli se, että pururadat muutetaan hiihtoladuksi, jolloin kävelijöille ei ole talvella liikuntareittejä maastossa. Myös ulkokuntosalilaitteita pidettiin esteellisinä. Turvattomina tiloina pidettiin erityisesti Pupuhuhan aluetta, Huhtasuon ostoskeskusta ja Huhtasuon senioripuistoa. Senioripuiston turvattomuus mainittiin myös omassa aineistossani esteenä liikkumiselle (luku 6.2.1). Suurimmaksi turvattomuuden tunteen aiheuttajaksi nousivat huumeiden ja alkoholin käyttäjät, joiden takia tietyille paikoille ei uskalleta mennä liikkumaan. Kyseiset ihmiset käyttävät arvaamattomasti ja huutelevat kovaäänisesti, mikä lisää turvattomuuden tunnetta.

2.3.2 Yhteiskehittely

Yhteiskehittely (co-creation) on strategisen kehittämisen malli, joka on noussut viimeisen vuosikymmenen aikana tärkeäksi osaksi nykyistä julkisten palvelujen uudistamista ympäri maailmaa (Osborne & Strokosch 2013, S31; Voorberg ym. 2014, 2). Yhteiskehittelyllä viitataan usein kansalaisten osallistamiseen päätöksenteossa (ks. esim. Voorberg ym. 2014), mutta sillä voidaan tarkoittaa myös organisaation sisällä tapahtuvaa yhteistä toimintatapojen kehittämistä (esim. Osborne & Strokosch 2013). Yksinkertaisuudessaan yhteiskehittely voidaan määritellä palvelujen käyttäjien ja asiantuntijoiden välillä tapahtuvaksi osallistavaksi ideoinniksi, suunnitteluksi ja toteuttamiseksi. Se on pitkän aikavälin toimintaa, jonka avulla pyritään taklaamaan yhteiskunnallisia haasteita. Yhteiskehittelyn vaiheisiin kuuluvat olennaisesti toiminnan aloittaminen, yhteinen suunnittelu, toimintamallien tuottaminen ja käyttöönotto sekä arviointi. (Fox ym. 2019, 12; Voorberg ym. 2014, 3, 14)

YLLI-hankkeessa yhteiskehittämisen toteuttajina ovat olleet hankkeen tutkijoiden lisäksi kohdelähiöissä työskentelevät eri toimialojen asiantuntijat. Yhteiskehittelyn kohteena on ollut

liikkumismahdollisuuksien yhdenvertaisuus Huhtasuon alueella, ja kaupunkiorganisaation tiedolla johtamisen kehittäminen. Tavoitteena on ollut välittää tiedeyhteisössä tuotettua tietoa työpajojen kautta, tarkastella tiedon käytettävyyttä ja lisätä toimiviksi todettuja käytäntöjä kaupunkiorganisaatioiden toimintaan pysyvästi myös hankkeen jälkeen. Yhteiskehittämisen konteksti ovat Huhtasuon yhdenvertaisuustyöpajat (luku 2.3.2), joiden vaikutuksia ja potentiaalia tarkastelen luvussa 7.3.

Tuloksellisuutta tavoiteltaessa organisaatioilta vaaditaan joustavia ratkaisuja ja toimintamalleja, joissa koko henkilökunta yhdessä kehittää ratkaisuja. Tiukan työnjaon ja hierarkioiden sijasta tulisi pyrkiä verkostomaiseen, ammattirajat ylittävään yhteistyöhön. Yhteistyön edellytyksenä on kuitenkin se, että organisaation työntekijöillä on yhteinen tietoperusta, käsitteellinen osaaminen ja teoreettisia malleja. (Engeström 2002) YLLI-hankkeen yhteiskehittelyssä tähän tarpeeseen vastattiin sillä, että kaikille osallistujille pyrittiin rakentamaan yhteinen käsitteellinen ymmärrys yhdenvertaisuudesta ja siitä, miten se tällä hetkellä näyttäytyy Huhtasuolla. Erityisesti käsitteelliset työkalut koettiin jälkikäteen toimiviksi yhteiskehittelyn välineiksi. YLLI-hankkeessa yhteiskehittämisen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä olivat ennen kaikkea yhteinen ymmärrys kehitettävästä toiminnasta, oikea ajoitus sekä kaikkien osapuolten sitoutuminen prosessiin ja sen tuotosten integroimiseen organisaation työtappoihin. (Muukkonen ym. 2022, 45, 49–51)

Paloniemi ym. (2014) ovat tutkineet työkonferenssia työyhteisön kehittämisen välineenä, mikä vertautuu YLLI-hankkeen työpajojen toteutukseen. Heidän tuloksensa osoittivat, että erityisesti pienryhmätyöskentely oli hyvä metodi vuorovaikutuksen ja dialogin syntymiselle. Muiden kuunteleminen, kuulluksi tuleminen ja ajatusten jakaminen muiden organisaatiossa työskentelevien kanssa vahvistivat toimijuutta. Heidän tutkimuksessaan haasteena oli kuitenkin saada kehittämistyön hedelmiä siirrettyä käytännön työhön, kuten on usein haasteena tiedon hyödyntämisessä (ks. esim. Jalonen 2015; Ojajarvi & Valtonen 2013). Yhteistoiminnan esteenä voivat olla myös organisaatiossa vallitsevat valtasuhteet ja erilaiset työkuulttuurit organisaation sisällä (Hökkä ym. 2014, 18). Tämä tuli osittain esille myös omassa aineistossani, josta löytyi paikoin tyytymättömyyttä organisaation hierarkioita kohtaan.

Yhteiskehittelyn yhteydessä voidaan puhua ekspansiivisesta oppimisesta, jolla tarkoitetaan uusien toimintatapojen oppimista toimintajärjestelmässä eli esimerkiksi kaupunkiorganisaatiossa. Ajatuksena on tuottaa oppimisen prosessi, joka laajenee ajan kuluessa

organisaation tavoitteiden muuttuessa. Yhteiskehittelyllä on jokin kohde, johon kaikki yhteiskehittelyn osapuolet pyrkivät, mutta kohde ei ole pysyvä, vaan muutoksessa. Ekspansiivisessa oppimisessa oppimisen kohteena on koko toimintajärjestelmä, tässä tapauksessa organisaation toiminta, ja oppimisprosessi on kaikkien yhteinen, systemaattinen tapahtuma. (Engeström 2002, 87; Engeström 2004, 10, 60–63) Tähän toimintajärjestelmän muutokseen on pyritty YLLI-hankkeessa vaikuttamaan tarjoamalla työpajoissa erilaisia käsitteellisiä ja käytännöllisiä työkaluja organisaatioille liikkumisen yhdenvertaisuuden edistämistä varten (ks. Muukkonen ym. 2022, 47–49). En kuitenkaan tässä mene sen syvemmälle ekspansiivisen oppimisen ja tiedonsäätelyn teorioihin, koska tarkastelen yhteiskehittelyä yhdenvertaisuustietoisuuden lisäämisen välineenä ja osana tiedolla johtamisen kehittämistä organisaatiossa sen sijaan, että tutkisin syvemmin yksilöiden oppimista tai oppimismetodeja.

2.3.3 Yhdenvertaisuustyöpajat yhteiskehittelyn muotona

YLLI-hankkeen yhteiskehittelyssä järjestettiin kaupunkiyhteistyössä mukana olleille Helsingin ja Jyväskylän kaupungeille työpajat, jotka toimivat koulutustilaisuuksina yhdenvertaisuudesta. Yhdenvertaisuustyöpajoihin osallistui Helsingissä Kontulan ja Jyväskylässä Huhtasuon alueella työskenteleviä eri ammattiryhmien edustajia. Omassa tutkielmassani keskityn Huhtasuon työpajoihin, koska olin mukana järjestämässä niitä ja haastatteluni on tehty Jyväskylän koulutukseen osallistuneille. Eri toimialojen ja ammattiryhmien edustajien kutsumisen tavoitteena oli lisätä alueen moniammatillista ja poikkihallinnollista yhteistyötä sekä ymmärrystä mahdollisuuksista liikkumisen edistämiseen myös liikuntapalvelujen ulkopuolella (Muukkonen ym. 2022, 47).

Huhtasuon alueen työntekijöille suunnattu koulutus sisälsi kaksi työpajapäivää lokakuussa ja marraskuussa 2021, joiden välissä osallistujien tehtävänä oli havainnoida yhdenvertaisuutta omassa työssään. Työpajatilaisuudet järjestettiin puolen päivän pituisina lähitilaisuuksina, mutta etäosallistuminen oli mahdollista ja toisessa työpajassa olikin pari etäosallistujaa. Työpajat koostuivat luento-osuudesta, jossa hankkeen tutkijat esittelivät lyhyesti yhdenvertaisuustyön tavoitteita ja liikkumisen yhdenvertaisuuden ilmiötä teoriapohjaisesti. Alustuksen jälkeen osallistujat saivat pohtia pareittain omassa työssään havaitsemiaan yhdenvertaisuuden esteitä ja sen jälkeen esitellä ajatuksiaan ja case-esimerkkiä isommalle ryhmälle. Lopussa koottiin yhteen keskeisimmät havainnot ja pohdittiin toimenpiteitä, joiden

avulla osallistujat voisivat edistää yhdenvertaisuutta omien työtehtäviensä kautta jatkossa. Työpajojen antia ja potentiaalia tiedolla johtamisen välineenä käsittelemme luvussa 7.3.

3 TIEDON OLEMUS

Tiedolla johtamista ei voida kehittää ilman yhteistä ymmärrystä siitä, mitä tieto on, mitä sillä tarkoitetaan tieteen kontekstissa ja mikä sen merkitys on ympäröivässä yhteiskunnassamme. Jotta tietopohjaiset päätökset olisivat vaikuttavia, tulee tiedon olla tutkimuksellisesti tuotettua ja tieteelliset kriteerit läpäisevää. Tiedolla johtamisen alueisiin kuuluvat muun muassa datanhallinta ja informaatio-ohjaus (ks. esim. Muukkonen ym. 2022, 39), joten on myös tärkeää ymmärtää, mitä datalla ja informaatiolla tarkoitetaan ja miten ne rakentavat edelleen tietoa ja viisautta. Luvussa käsittelen lisäksi tiedon yhteiskunnallisia merkityksiä, sillä tiedon ymmärtäminen esimerkiksi vallan välineenä valottaa myös sitä, miksi päätöksentekoa varten on tärkeää tuottaa tutkimuksellisesti validia tietoa.

Yhteiskehittely, jota YLLI-hankkeessa on toteutettu, ja johon tutkielmani haastateltavat ovat osallistuneet, on perustunut yhteiselle oppimiselle ja ymmärryksen luomiselle. Työpajoissa tiedon voidaan ajatella jossain määrin rakentuneen sosiaalisesti, minkä vuoksi koen olennaiseksi avata sosiaalista konstruktionismia lyhyesti tässä luvussa. Vaikka oman aineistoni puitteissa tiedon konstruktivismia työpajoissa ei voi kovinkaan syvällisesti tutkia, tarkastelen tulosluvussani (luku 7.4) kuitenkin sitä, miten osallistujat kokivat yhteisen työskentelyn ja oppivatko he työpajoista uutta yhdenvertaisuuteen liittyen. Pyrin tarkastelemaan, miten yhteiset keskustelut ja poikkihallinnollinen työskentely näyttäytyivät sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta, eli minkälaisia totuuksia osallistujat rakensivat yhdessä. Luvun alussa avaen tiedon ja tieteen käsitteitä sekä tiedon hierarkkista muodostumista, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan tiedon merkitystä ja tiedon rakentumista.

3.1 Mitä tieto on?

Tiedon käsite on nykypäivänä monitulkintainen, sillä esimerkiksi arkikielessä tiedon, datan ja informaation käsitteet sekoittuvat usein keskenään (Juti 2013). Kovinkaan yleispätevää määritelmää tiedolle on edes mahdotonta antaa, sillä tieto on monimuotoinen ja moniulotteinen ilmiö. Yksinkertaistettuna tiedon voidaan ajatella olevan systemaattinen ja organisoitu kokonaisuus informaatiota, argumentointia, taitoja, käytänteitä ja ymmärrystä. (Goldblatt 2004, 14; 149) Aittolan ja Pirttilän (1989, 60–62) mukaan tieto voidaan jakaa arkitietoon ja teoreettiseen (tieteelliseen) tietoon, joilla on keskenään erilaiset funktiot. Arkitietoa kuvaa asioiden jäsentäminen jokseenkin epäsystemaattisesti sekä se, että usein asiat otetaan annettuina

ilman suurempaa kyseenalaistamista. Arkitiedon kontekstina on arjen ongelmien välitön ratkaiseminen ja tieto näyttäytyy yhteisössä suurten joukkojen kautta. Tieteellisen tiedon pyrkimyksenä puolestaan on ratkaista erityisiä ja rajattuja ongelmia ja se nähdään ennen kaikkea asiantuntijoiden, intellektuellien ja professoreiden tietona. Teoreettinen tai tieteellinen tieto pyrkii systematisoimaan ja problematisoimaan todellisuutta. Tieteellistä tietoa avaan enemmän seuraavassa alaluvussa 3.1.1.

Tieto voidaan jaotella myös eksplisiittiseen ja hiljaiseen tietoon. Eksplisiittisellä tiedolla viitataan kirjoitettuun ja systemaattiseen dataan, jota pystytään tallentamaan ja jakamaan eteenpäin esimerkiksi asiakirjojen muodossa. Esimerkiksi data ja informaatio voidaan nähdä eksplisiittisen tiedon ilmentymänä, koska ne ovat esitettävissä kielellisesti tai matemaattisesti. (Huotari ym. 2005, 68; Laihonen ym. 2013, 19) Hiljainen tieto puolestaan on nimensä mukaisesti sanatonta, osin tiedostamatontakin osaamista, joka välittyy vuorovaikutuksessa esimerkiksi suullisesti tai normien ja esimerkkien kautta (Dampney ym. 2007, 3; Huotari ym. 2005, 66–68). Koska hiljaisen tiedon esittäminen kirjallisesti voi olla haastavaa, myöskään sen siirtäminen eteenpäin ei välttämättä onnistu tehokkaasti (Laihonen ym. 2013, 18) Hiljainen tieto voi olla myös henkilöitynyttä, jolloin esimerkiksi työntekijän eläköityessä organisaatiolle tärkeää tietoa voi poistua huomaamatta. Omassa tutkielmassani puhuttaessa tiedosta tarkoitan ennen kaikkea eksplisiittistä tietoa, joka näyttäytyy julkisissa palveluissa esimerkiksi erilaisina tilastoina, käyttäjätietoina tai tutkimuslaitosten (esim. THL) julkaisuina.

Tietoon liittyy Goldblattin (2004, 120–127) mukaan kolme keskeistä kysymystä: mitä tieto on, miten tiedämme asioita ja mitä teemme tiedolla. Ensimmäiseen kysymykseen Goldblatt esittää vastauksena, tiedon sisältävän ideat, käytännöt, ajattelu- ja toimintatavat joko organisoidussa tai vähemmän organisoidussa muodossa. Hänen mukaansa tiedon käsitteen alle voidaan nähdä kuuluvan kaikki käytännöt monimutkaisesta akateemisesta tiedosta aina maalaisjärkeen ja arkielämän rutiineihin. Toinen kysymys, ”Miten tiedämme asioita?” liittyy tiedon metodologiseen oikeutukseen; siihen, millä tavoin todisteita kerätään ja löydetään joko määrällisen tai laadullisen tutkimuksen keinoin. Vastauksena kolmanteen kysymykseen, ”Mitä tieto on?”, Goldblatt esittää, että tieto lisää muutosta yhteiskunnassa. Esimerkiksi tietä ilmaston lämpenemisestä voi lisätä ympäristöpoliittisia toimia, joita ilman tätä tietoa ei olisi osattu tai ymmärretty tehdä. Goldblattin mukaan yhteiskunnan tiedollinen ymmärtäminen ja tulkitseminen on hyödyllistä vain, jos tieto antaa meille jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä

meidän pitäisi tehdä yhteiskunnalle. Tiedolla tulisi siis olla jonkinlainen hyötyfunktio. Toisaalta tiedolla on myös itseisarvo, eikä sitä tulisi ajatella pelkkänä tehostamisen välineenä.

Foucault (1972, 1980) esittää tiedon määrittämisen liittyvän siihen, mikä koetaan juuri kyseisellä hetkellä tarkoituksenmukaiseksi. Hän tarkastelee tiedon rationalistista luonnetta; tieto yhdistetään rationaaliseen ajatteluun ja toimintaan. Muut kuin tiedoksi tai totuudeksi kullakin hetkellä koetut näkökulmat suljetaan pois, ja niitä pidetään epärationaalisina, epätotuuksina, ymmärtämättömyytenä ja jopa hulluutena. (Antikainen ym. 2021, 187–188)

3.1.1 Tieteellinen tieto

Tieteellinen tieto on yksi tiedon muodoista. Tieteen ja tieteellisen tiedon merkitys on kasvanut eksponentiaalisesti luonnontieteellisestä vallankumouksesta 1600-luvulta lähtien. Tieteellinen tieto on ajattelun ja toiminnan jäsentämisen sekä teknologisten innovaatioiden kehittämisen kannalta avainroolissa. Tieteellisen tiedon lisääntymiseen on vaikuttanut vahvasti tutkimusmenetelmien kehittyminen (Antikainen ym. 2021, 190; Haaparanta & Niiniluoto 2016, prologi). Myös tieteen käsitteen yksiselitteinen määrittely on haastavaa: joko määrittelyt ovat liian suppeita tai liian laveja. Liian suppea määritelmä todennäköisesti sulkee jotain tieteen toimintaa ulkopuolelleen, kun taas liian lavea määritelmä voi laskea tieteenksi sellaistaakin tietoa, joka ei selvästi täytä tieteen kriteereitä. (Kiikeri & Ylikoski 2004, 14–15; Niiniluoto 2002, 13–14) Lisäksi voidaan esittää, että tieteellä on mahdollista viitata niin tiedeinstituutioihin, tutkimustoimintaan, jollain hetkellä yleisesti hyväksytyjen tutkimustulosten kokonaisuuteen kuin tieteelliseen menetelmäänkin. (Raatikainen 2004, 144), mikä osaltaan lisää määrittelyn kompleksisuutta.

Tiedettä voidaan kuvailla joukkona tekniikoita, jotka pyrkivät tarjoamaan tavan tuottaa objektiivista ja luotettavaa tietoa (Goldblatt 2004, 149). Tiede on systemaattista ja järkipäistä tiedeyhteisön hyväksymin metodein tehtyä tiedon hankintaa. Tieteelliseen tietoon yleisesti yhdistettyjä kriteereitä ovat tiedon objektiivisuus, kriittisyys, itseään korjaavuus, autonomisuus, julkisuus, edistyvyys ja perusteltavuus. (Haaparanta & Niiniluoto 2016, luku 2; Niiniluoto 1984, 24–29) Tieteellisen toiminnan tavoitteena on kuvata ja selittää todellisuutta niin totuudenmukaisesti kuin mahdollista. Tieteellisiksi määritettyjen selitysten tulee pohjautua tutkijoiden havaintoihin. Teorioita luotaessa tulee harkita kriittisesti, onko kyseinen teoria paras

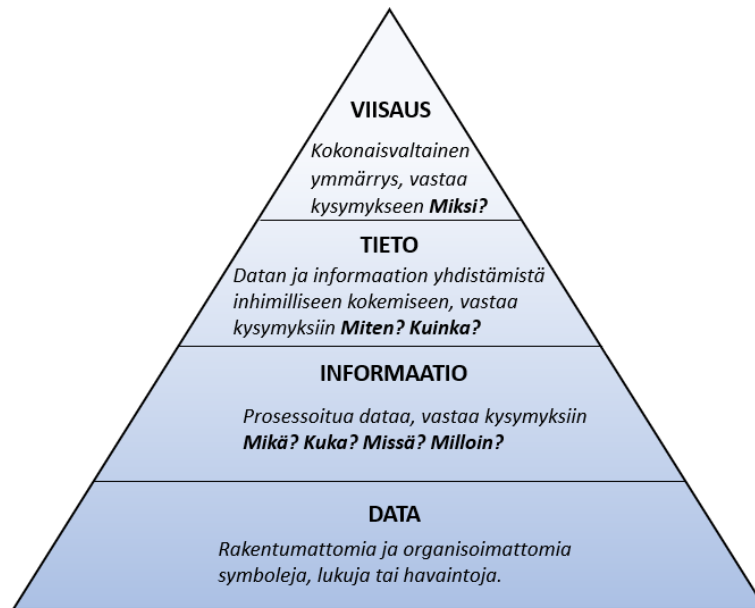
selittämään tutkittavaa ilmiötä vai onko ilmiölle kenties olemassa muita vaihtoehtoisesti parempia selityksiä. Tieteellinen tieto ei ole koskaan varmaa eikä täysin lopullista, vaan tietoa korjataan ja täydennetään, mikä kuuluu olennaisesti tieteellisen tiedon perusluonteeseen. (Raatikainen 2004, 155)

Tieteen luonnetta koskevat käsitykset myös kehittyvät nopeaan tahtiin. (Niiniluoto 2002, 9–10). Se, mikä vielä muutama vuosikymmen sitten tulkittiin tieteelliseksi, ei välttämättä tutkimusmetodien kehityttyä enää täytä tieteen kriteereitä. Nyky-yhteiskunnassa vastuu tieteellisen tiedon tuotannosta lepää pitkälti tieteellisten instituutioiden, yliopistojen ja tutkimuslaitosten harteilla. Tiedon kategoriat, jotka on todettu tieteellisin menetelmin, siirtyvät yhteiskunnan kollektiivisesti legitimoimiksi näkemyksiksi asioiden tilasta. (Antikainen ym. 2021, 190)

Poliittisessa päätöksenteossa tarvitaan myös tieteentutkimuksen tuottamaa tietoa. Jotta tiedepoliittisia päätöksiä voidaan suunnitella, seurata ja arvioida järkiperaisesti, tarvitaan tutkimustietoa sekä yleensäkin ymmärrystä tutkimusjärjestelmän toiminnasta. Ylipäättään realistinen ymmärrys siitä, mihin kysymyksiin tieteen avulla voidaan vastata ja millaisella aikataululla, on tärkeää päätöksenteon kannalta. (Kiikeri & Ylikoski 2004, 20)

3.1.2 Tiedon tasot

Tiedon rakentumista voidaan jäsenellä eri tavoin. Yksi tyypillinen tapa on jakaa tieto niin kutsuttuun pyramidimalliin, jossa tieto on jaoteltu hierarkkisesti eteneviin tasoihin. Pyramidin alimmalla tasolla on data, seuraavana informaatio, informaation jälkeen tieto ja pyramidin huipulla viisaus. Tiedon tasojen eteneminen kuvaa tiedon jalostumisastetta ja ymmärryksen rakentumista. Tieto ja viisaus eivät synny tyhjästä, vaan vasta jalostamalla dataa ja informaatiota (Helander ym. 2020, 24).

KUVA 1. Viisauden hierarkia -pyramidi (mukaillen Ackoff 1989; Nurmi & Pyykönen 2022; Rowley 2007).

Data on jalostumatonta tietoa, joka koostuu dokumentoitavista yksiköistä ja symboleista, kuten sanallisesta tai matemaattisesta objektiivisesta faktasta. Data ei tarjoa vastauksia siihen miksi tai miten asiat ovat, vaan se on erillistä, raakaa tietoa, jolla ei ole varsinaista käyttötarkoitusta eikä kontekstia. Vasta kun dataa jalostetaan jotakin tarkoitusta varten, siitä tulee informaatiota. Datan määrä on usein suuri, ja tyypillisesti datan jalostuessa sen määrä vähenee, eli informaatiota varten poimitaan kaikkein olennaisin data. (Ackoff 1989, 3; Davenport & Prusak 1998, 2) Esimerkiksi kuntaorganisaation liikuntapalveluissa data voi tarkoittaa kävijämääriä, reittien pituuksia, ryhmäliikuntatuntien määrää tai tilojen varauslistoja.

Informaatio voidaan nähdä jalostettuna datana, jolle on käyttötarkoitus ja konteksti. Informaatioon päästään, kun dataa rajataan, kategorisoidaan tai yhdistellään tiettyä käyttötarkoitusta varten. Informaatio vastaa kysymyksiin ”mikä”, ”kuka”, ”missä”, ”milloin”, ”kuinka monta” ja sen tarkoituksena on kuvailla asioita. Sekään ei siis vielä tarjoa vastausta siihen, miksi tai miten asia on. (Ackoff 1989, 3; Davenport & Prusak 1998, 3; Rowley 2007, 166) Informaatiolla voidaan ajatella tarkoitettavan kaikkia ihmisten välittämiä viestejä ympäröivästä todellisuudesta. Näiden ”viestien” on tarkoitus saada vastaanottaja muodostamaan kuva jostakin asiasta tai muuttaa hänen näkemystään siitä (Antikainen ym. 2021, 183; Davenport & Prusak 1998, 3) Informaatio ei siis ole enää yhtä objektiivista kuin

data. Sekä data että informaatio voidaan nähdä eksplisiittisenä tietona, koska ne voidaan esittää sanallisessa muodossa (Laihonen ym. 2013, 18–19).

Jotta dataa ja informaatiota voidaan edelleen muokata tiedoksi, tarvitaan yhteistyötä niin asiantuntijoiden, tiedeyhteisön kuin loppukäyttäjienkin kanssa. Informaatio tulee muuttua selkeiksi toimintaohjeiksi, jotta sitä voidaan hyödyntää organisaation kehittämisessä. YLLI-hankkeen esimerkissä informaatio-ohjauksen arvo näkyi erityisesti siinä, että sen avulla voitiin lisätä liikuntapalvelujen ulkopuolella tehtävää liikkumisen edistämistyötä. (Muukkonen ym. 2022, 45, 49–50)

Tieto ja informaatio ovat luonteeltaan erilaisia (Antikainen ym. 2021, 183). Tieto vaatii ymmärrystä ja sitä pidetään dataa ja informaatiota syvempänä tietämyksenä. Informaation jalostuminen tiedoksi vaatii jonkinlaista oppimista, joko oman kokemuksen tai toisten ihmisten antamien ohjeiden kautta. Myös koneita voidaan ”opettaa” ohjaamalla niihin informaatiota. Tieto vastaa kysymyksiin ”miten” ja ”kuinka” ja sen käsittelyyn tarvitaan kokemusta tai älyä ja usein myös asiantuntijuutta. (Ackoff 1989, 5; Davenport & Prusak 1998, 4) Tieto on kontekstisidonnaista. Se vastaa tiettyyn tarpeeseen ja sen avulla voidaan lisätä tehokkuutta esimerkiksi organisaation toiminnassa. Tieto voi olla sekä eksplisiittistä että hiljaista. (Rowley 2007) Esimerkiksi kunnan liikuntapalveluissa tieto voi olla vaikkapa tutkimuslaitosten tuottamia suosituksia tietyn ikäryhmän liikkumisessa tai hiljaista tietoa siitä, mitä liikuntapaikkojen kunnossapidossa kannattaa huomioida.

Pyramidin huipulla on viisautta, jonka voidaan nähdä vaativan tiedon tasoista kaikkein syvintä ymmärrystä ja ajattelua. Tieteen termipankin mukaan viisautta tarkoittaa järkevyyttä tai ymmärrystä käytännön tilanteessa (Tieteen termipankki 2023). Viisautta voidaan saavuttaa prosessoimalla dataa, informaatiota ja tietoa ja yhdistelemällä niitä tiettyyn tarpeeseen. Viisautta on kumuloitunutta ja vastaa kysymykseen ”miksi”, esimerkiksi miksi kohdennamme liikuntapalveluita tietyille käyttäjäryhmälle. Olennaista verrattuna muihin tiedon tasoihin on yhdistellä informaatioon ja dataan hiljaista tietoa sekä näkymättömissä olevia tekijöitä ja luoda ymmärrystä kokonaisuuksista. Viisautta on tarkasteltu muita tiedon tasoja vähemmän esimerkiksi tiedolla johtamisen tutkimuksessa, jossa keskitytään usein enemmän datan, informaation ja tiedon käsittelyyn. Viisautta on myös hyvin abstrakti tiedon taso, mikä voi osaltaan olla syynä sen vähäisempään tutkimukseen. (Rowley 2007, 166, 174–175) Ackoffin

(1989, 9) mukaan viisautta ei voi koskaan täysin automatisoida, sillä viisaus vaatii inhimillistä arviointikykyä ja arvoihin sekä etiikkaan liittyvää ymmärrystä.

3.2 Tiedon sosiologinen tarkastelu

Tieto voidaan nähdä sosiologisena ilmiönä ja sosiologisesti perusteltuna tutkimuskohteena. Se ohjaa sosiaalista järjestystä ja kulttuureissa rakentuneita merkitysjärjestelmiä. Tieto tukee yhteiskunnallisten ryhmien intressejä ja onkin usein vahvasti ideologista. (Aittola & Pirttilä 1989, 29) Tiedonsosiologian näkökulmasta tieto on aina jonkun tietoa, ja niinpä myös tiedon kohde on jonkun valitsema. Tiedonsosiologian peruslähtökohtana on, että tieto rakentuu ja saa merkityksensä yhteiskunnallisten ja sosiaalisten prosessien seurauksena. Tietoa ei siis oteta yhteiskunnan ”ulkopuolelta” annettuna objektiivisena totuutena, vaan se määrittyy yhteiskunnan sisällä. Tieto on vahvasti yhteydessä yhteiskunnassa vallitseviin valta-asetelmiin, kontrollimekanismeihin, työnjakoon ja taloudelliseen tuotantoon. (Antikainen ym. 2021, 183, 192; Haapasalo 2011, 100). Aittolan ja Pirttisen (1989, 64) mukaan tiedon sosiologisessa tarkastelussa tulisi hylätä ajatus siitä, että tieto on yksilajinen ilmiö tai yksittäinen entiteetti. Sen sijaan tietoa tulisi tarkastella moninaisena kokonaisuutena. Myös Goldblatt (2004, 2) painottaa tiedon moninaisuuden ymmärtämistä tietoyhteiskunnan toiminnassa.

Antropologisessa tarkastelussa tieto on olennainen osa yhteisön toimintaa ja kyky muodostaa tietoa voidaan nähdä ihmiselle kuuluvana evolutiivisena lajiominaisuutena. Antropologisen näkemyksen mukaan ihmisten toiminta luo merkityksiä ja tulkintoja, jotka voivat muodostua eri tavoin eri yhteisöissä ja kulttuureissa. Sosiologisesta tarkasteltuna tieto on yhteisöllisesti rakennettua, ja olennaista on huomioida eri yhteisöiden toisistaan poikkeavat tavat jäsentää tietoa. Tieto on siis aina sidoksissa sosiaalisiin ryhmiin ja yhteiskunnallisiin luokkiin sekä niissä vallitseviin intresseihin. (Aittola & Pirttilä 1989, 11)

3.2.1 Tieto yhteiskunnassa ja vallan välineenä

Tietoyhteiskunnan käsitettä käytetään kuvaamaan niitä yhteiskuntia, joissa tieto on sosiaalisen, taloudellisen, kulttuurisen ja poliittisen kehityksen ja muutoksen ajuri. Nykypäivänä esimerkiksi ammatillinen tietotaito ja uudet ideat ovat muutoksen edellytys ja tiedolla voidaan nähdä usein olevan jopa enemmän painoarvoa kuin muilla resursseilla, kuten fyysisillä raaka-aineilla. Nykyisessä tietoyhteiskunnassa tiedon prioriteettina on muutos ja uuden kehittäminen, kun aiemmin fokus on ollut kumuloituneessa ja iän mukana karttuneessa tiedossa. Kaikki tieto

vaatii jonkin verran yhteiskunnallista oikeutusta ja yhteisön hyväksymää merkitystä, eikä tiede toimi erillään yhteiskunnasta, vaan osana sitä. (Goldblattin 2004, 10; 38; 120–127)

Sosiologi Emile Durkheimin (1980) mukaan se, mitä kulloinkin pidetään tietona, ei ole sattumanvaraista, vaan perustuu yhteiskunnallisiin perusteluihin ja oikeutukseen. Tiedon tehtävänä yhteiskunnassa on palvella jotakin sillä hetkellä tärkeää tarkoitusta. Tieto on yhteydessä niihin oletuksiin ja tavoitteisiin, jotka yhteiskunnassa ovat kullakin hetkellä vallassa. (Antikainen ym. 2021, 183–184) Ajatus siitä, että elämme tietoyhteiskunnassa, asettaa tietojärjestelmät etusijalle sen sijaan, että tiedon saatavuus nähtäisiin toissijaisena muihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, kuten poliittisiin tai taloudellisiin rakenteisiin nähden. Tiedon ja yhteiskunnan välinen suhde on kuitenkin molemminpuolinen: tiedolla voi olla isoja yhteiskunnallisia vaikutuksia ja toisaalta yhteiskunta voi vaikuttaa siihen, minkälaista tietoa tuotetaan. Tuottamalla tiedolla ja tavoilla, joilla tietoa hyödynnetään, on rakenteellisia vaikutuksia yhteiskunnalle. Kun tiedon välinearvo on kasvanut ja tiedosta on tullut hallinnan väline, tiedon itseisarvo on alkanut vähentyä. (Aittola & Pirttilä 1989, 83–84; Goldblatt 2004, 4, 34, 120–121) Tämä näkyy osittain myös tiedolla johtamisessa, josta on tullut yrityksille johtamismuoto, jonka avulla pyritään lisäämään liiketoiminnan kustannustehokkuutta (ks. esim. Laihon ym. 2013).

Tiedolla on keskeinen rooli myös valtasuhteiden ja sosiaalisten rakenteiden selittämisessä: kuten jo englantilainen filosofi Francis Bacon totesi, tieto on valtaa. (Aittola & Pirttilä 1989, 20) Nykymaailmassa vallankäyttö on muuttunut ja valta on alkanut saada aiempaa voimakkaammin tiedollisia piirteitä ja tiedon avulla on mahdollista päästä käsiksi valtaan. Valta, mukaan lukien poliittinen ja taloudellinen valta, toimii tietojärjestelmien kautta, ja niillä, joilla on asiaankuuluvaa, usein erikoistunutta tietoa, on myös enemmän valtaa kuin niillä, joilla tietoa ei ole. (Aittola & Pirttilä 1989, 83–84; Goldblatt 2004, 4, 34, 120–121) Ranskalaisen filosofin Foucaultin mukaan tietoa käytetään moderneissa ”tarkkailuyhteiskunnissa” välineenä ylläpitää kuria, ja toisaalta yhteiskunnallinen kuri mahdollistaa uuden tiedon. Valtaa ei voi olla ilman tietoa ja toisaalta tietoa on vain siellä, missä on valtaa (Aittola & Pirttilä 1989, 83)

Tiedonsosiologisen tutkimustradition mukaan kaikki tieto todellisuudesta on tulosta yhteiskunnallisista käytännöistä. Joukkotiedotuksen tehtävänä ei ole ainoastaan tiedon välitys, vaan yhteiskunnallisen todellisuuskuvan rakentaminen, joten myös koulutusinstituutiot ja joukkoviestintävälineet ovat täten vallan käyttäjiä. Ne eivät vain objektiivisesti välitä tietoa,

vain määrittelevät oikean tiedon ja sen, minkälaiset hierarkiat yhteiskunnassa vallitsevat. Kieli ja diskurssit vaikuttavat siihen, mitä havaitsemme ja mitä emme, ja sitä kautta siihen mitä tiedämme ja mitä emme. Jokin tieto voi jäädä huomioimatta, jos sitä ei pysty sanallistamaan. (Aittola & Pirttilä 1989, 123; Goldblatt 2004, 2) Tiedon tuottaminen, levittäminen ja laillistaminen edellyttävät sitä, että resursseja – niin taloudellisia, poliittisia kuin kulttuurisiakin – on saatavilla. Resurssit jakautuvat kuitenkin yhteiskunnassa harvoin tasaisesti. Kieli, instituutiot, yhteiskunnallinen muutos ja yhteiskunnalliset ongelmat ajavat, muokkaavat ja vaikuttavat minkä tahansa tietosysteemin sisältöön, sen sisäiseen kehitykseen, yhteiskunnalliseen asemaan ja legitimizeettiin. Valta toimii tiedon muodostamisen eri vaiheissa. (Goldblatt 2004, 3, 149)

Perinteisesti tiedettä on luonnehdittu muun muassa intellektuaalisuuden kautta. Intellektuaalisuus ilmenee tieteessä siten, että tieteentekijät ovat älyllisesti muita korkeammalla ja intellektuellit hallitsevat tiedon muodostamista. (Kiikeri & Ylikoski 2004, 22) Tieteenharjoittajien on esitetty olevan muuta yhteiskuntaa ylempänä istuva yhteisö, jota hallitsevat heidän omat arvonsa, uskomuksensa sekä näkemyksensä totuudesta. Tieteenharjoittajien yhteisöä harvoin kyseenalaistetaan sisältä päin. (Kuhn 1970, Haapasalon, 2011, 48 mukaan)

Tiedeyhteisön muita yläpuolella oleva asema on kuitenkin ongelmallinen, ja tiedolla johtamisen näkökulmasta hyvin keskeinen paradigma. Nykypäivänä organisaatioiden johdossa puhutaan paljon tiedolla johtamisesta ja se on osa strategioita, siirtymättä välttämättä kuitenkaan käytännön tasolle. Vaarana on, että kuilu korkeasti koulutetun johtoportaan ja muiden työntekijöiden välillä kasvaa liian suureksi. Organisaation työntekijöiden väliset erot ajattelussa näkyivät osittain myös omissa haastatteluissani, mihin palaan luvussa 7. Sen sijaan, että akateeminen tiedeyhteisö istuu norsunluutorneissaan, eikä ole kiinnostunut yhteistyöstä käytännön työntekijöiden kanssa, tiedeyhteisön tulisi jatkossa laajentaa tutkimusta akateemisten ympyröiden sisältä myös käytännön sovellutuksiin julkissektorin tiedolla johtamisen käytäntöjen kehittämiseksi (Massaro ym. 2015, 546). Tähän on pyritty YLLI-hankkeessa yliopistojen ja kaupunkien välisen yhteistyön avulla.

3.2.2 Tiedon konstruktivismi

Konstruktivismiin filosofinen lähtökohta on, että tieteellisiä tosia ei löydetä, vaan ne rakennetaan (Kiikeri & Ylikoski 2004, 150). Konstruktivismilla viitataan oppimisen teoriaan, jossa ihminen rakentaa oppimisensa aiemman tiedon päälle. Tieto ei ole objektiivista, vaan jokaiselle ihmiselle persoonallista: tiedon olemukseen vaikuttavat tietoa tulkitsevan ihmisen yksilölliset kokemukset ja näkökulmat. Tietoa ei vastaanoteta ympäristöstä passiivisesti, vaan ihminen havaitsee ulkoista maailmaa olemassa olevan ymmärryksensä pohjalta. Tietäminen ei kerro ulkopuolella olevasta maailmasta, vaan henkilön omista tulkinnoista (Magoon 1997; Kilpatrick 1987, 3–27, Haapasalon 2011, 97 mukaan)

Sosiaalinen konstruktionismi on teoreettinen lähestymistapa, jossa tutkitaan, kuinka tietoa tuotetaan sosiaalisesti. Sosiaalisen konstruktionismin lähestymistapa näkee tieteen historiallisesti ja kulttuurisesti erityisenä, ja siinä korostuvat politiikan, tieteen ja yhteiskunnan väliset yhteydet. Tiedon totuus tai virheellisyys riippuu olosuhteista ja sen sisällä olevasta kontekstista. Kiinnostuksen kohteena on se, miten aineistosta syntyy sellaisia tulkintoja, jotka esitetään tieteellisinä totuuksina, eli miten yhteisymmärrys tosiasioista syntyy. Sosiaalisen konstruktionismin näkemykset haastavat ajatuksen siitä, että on olemassa objektiivinen totuus, jonka tiede voi löytää. Sen sijaan kaikki tieto on yhteiskunnallisissa rakenteissa tuotettua, eikä ole olemassa ”totuutta” tai ”todellisuutta”. Havainnointia tehdään ennen kaikkea antropologisesta näkökulmasta ja äärimmäiset sosiaalisen konstruktionismin näkemykset jopa vähättelevät luonnon vaikutusta tiedon tuottamisessa verrattuna kulttuurin merkitykseen tiedon muodostamisessa. (Goldblatt 2004, 26–29, 122; Kiikeri & Ylikoski 2004, 148)

4 TIEDOLLA JOHTAMINEN

Tiedolla johtaminen liittyy olennaisesti YLLI-hankkeen tutkimuskysymyksiin ja hankkeessa sitä on kehitetty yhteistyössä Jyväskylän ja Helsingin kaupunkien kanssa. Koska Suomessa kunnat vastaavat pitkälti liikuntapalveluiden tarjonnasta (Liikuntalaki 390/2015), on tärkeää ymmärtää tiedolla johtamista ja sen haasteita erityisesti julkishallinnon ja liikunta-alan näkökulmasta, jotta liikuntapalveluita ja sitä kautta liikkumisen yhdenvertaisuutta voidaan kehittää. Omassa tutkielmassani kiinnostukseni kohteena on se, miten organisaation työntekijät käyttävät tietoa työssään ja mitä tiedolla johtamisen haasteita ja mahdollisuuksia he löytävät oman työnsä konteksteista.

Tässä luvussa avaan sitä, mitä tiedolla johtamisella tarkoitetaan ja miten se näyttäytyy organisaatioissa, erityisesti julkishallinnossa. Lisäksi pureudun liikunta-alan tiedolla johtamisen haasteisiin ja kehittämisehdotuksiin. Luvun lopuksi tarkastelen vielä tiedolla johtamisen kääntöpuolta. Myöhemmin tutkielman tulosten yhteydessä avaan sitä, miten tiedolla johtaminen näyttäytyi omien haastateltavieni työssä.

4.1 Tiedolla johtamisen käsite

Tiedolla johtamiselle ei voida löytää täysin yksiselitteistä määritelmää ja se ymmärretään usein hieman eri tavoin erilaisissa organisaatioissa (Leskelä ym. 2019, 9). Yksinkertaisuudessaan tiedolla johtamisen voisi kuitenkin tiivistää tarkoittavan tutkimustiedon hyödyntämistä johtamisen ja päätöksenteon apuvälineenä (Ojajärvi, ym. 2013, 15). Tiedolla johtamista voidaan kuvailla kokonaisuutena, jossa tietoa luodaan, sovelletaan ja jaetaan eteenpäin. Prosessiin kuuluvat myös rakenteet, organisaatiot ja teknologiat, jotka tukevat tiedolla johtamista (Laihonen ym. 2013; Lönnqvist ym. 2007, Jalosen 2015, 46 mukaan).

Tiedolla johtamisen ydinajatuksena on toiminnan sisäisen tiedon sekä ulkoisen tiedon yhdisteleminen ja liittäminen päätöksentekoon siten, että organisaatiossa tai yhteisössä päästään asetettuihin tavoitteisiin. Tieto voidaan nähdä resurssina, joka parantaa päätöksenteon laatua siinä missä muutkin organisaation resurssit. Tiedolla johtamisen tavoitteita ovat yksinkertaisuudessaan julkisten palveluiden tuottavuuden ja vaikuttavuuden parantaminen, päätöksenteon perusteleminen, resurssien parempi kohdentaminen sekä ketterämpi

julkishallinto. Tiedolla johtamisen perusteluna on siis yksinkertaisuudessaan organisaation toiminnan kehittäminen (Helander ym. 2020, 22; Jalonen 2015, 1, 40–41, 50).

Tiedolla johtamisen käsite vakiintui Suomessa 1990-luvulla, joskin läheisiä käsitteitä on yhä käytössä useampia. Näkökulmasta riippuen tiedolla johtaminen voidaan nähdä kattokäsitteenä, jonka alle sijoittuvat tiedon hallinnan eri osa-alueet (Leskelä ym. 2019, 6, 15). Toisaalta tiedolla johtamisen on esitetty kuuluvan tietojohdamisen käsitteen alle (Helander ym. 2020, 24). Läheisiä käsitteitä ovat muun muassa tiedoneuvonta, tietopohjainen politiikka sekä tietojohdaminen, joille kaikille yhteistä on tieteen kytkeytyminen poliittiseen päätöksentekoon (Kuosmanen & Sivonen 2020, 14).

Tiedolla johtamisen ja tietojohdamisen tai tiedon johtamisen käsitteiden välillä voidaan havaita hieman eri käyttötarkoituksia, eivätkä ne näin ollen ole toistensa synonyymeja. Tiedon johtaminen viittaa erityisesti tiedon luomiseen ja tietovirtojen hallintaan, ja käsite painottuu erityisesti tietojärjestelmien hallintoihin. Tiedolla johtaminen puolestaan viittaa laajemmin strategiaan toimintatapoihin ja politiikkaan, jossa tietoa hyödynnetään päätöksenteon apuna. (Leskelä ym. 2019, 15.) Tiedoneuvonta kuvaa sellaista toimintaa, jolla muodostetaan tietoa politiikan tarpeisiin. Tiedoneuvonnan päämääränä on lisätä päättäjien tietopohjaa, minkä nähdään edelleen parantavan päätöksentekoa. (Kuosmanen & Sivonen 2020, 14–15) Tässä tutkielmassa käytän käsitettä tiedolla johtaminen, sillä käsite on yllä esitetystä vakiintunein viime aikojen liikuntapoliittisessa tutkimuksessa (ks. esim. Korsberg ym. 2021; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a; Valtion liikuntaneuvosto 2019).

Niiniluodon (2002, 13) mukaan suomalaisessa tiedepolitiikassa on omaksuttu OECD:n käsikirjan määritelmä tutkimustoiminnasta. Tämän määritelmän mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan sellaista systemaattista toimintaa, jonka avulla voidaan lisätä tietoa ja käyttää sitä uusien sovellutusten löytämisessä. Suomessa akateemiseen tutkimukseen perustuvan tiedon tuottaminen on perinteisesti ollut yliopistojen kontolla (ks. esim. Ahonen 2015, 160). Nykyisin tiedon tarjoajia on kuitenkin paljon muitakin, yliopistojen lisäksi muun muassa julkishallinnon alaiset instituutiot, konsulttitoimistot, ajatuspajat, viestintätoimistot sekä lobbarit (Bouckaert 2015, 27; Hämäläinen & Aro 2015, 247).

Tiedolla johtaminen edellyttää luotettavasti tuotettua ja objektiivista tietoa, joka on sekä ajallisesti että sisällöllisesti relevanttia ja lisäksi sovellettavissa käytäntöön. Päätöksentekoa

tukeva tutkimustieto tulisi ylipäättään tuottaa siten, että se vastaa kulloisiinkin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja on näin ollen tarkoituksenmukaista käyttökohteeseensa suhteutettuna (Virtanen, ym. 2015, 15–16). Leskelän ym. (2019) mukaan tiedolla johtamisen kehittäminen parantaa päätöksentekoa muun muassa suunnittelun, ennakoinnin ja päätösten ajoitusten kannalta. Lisäksi se voi edistää päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä edistää kustannusten parempaa hallintaa. Myös muutoksiin pystytään reagoimaan paremmin tiedolla johtamisen avulla (Leskelä ym. 2019, 54).

Yksi tietoon liittyvä elementti nyky-yhteiskunnissa on tiedon tuottamisen ja levittämisen nopeus. Viime aikoina tiedon levittäminen on nopeutunut moninkertaisesti ja tietoa voidaan jakaa globaalisti salamannopeasti. Uusien teknologioiden tuntemus mahdollistaa kehityksen, joka tapahtuu niin arkielämässämme kuin yhtä lailla paikallisissa ja globaaleissa organisaatioissa, mikä näkyy myös suomalaisen julkishallinnon informaatioympäristön jatkuvana muutoksena (Goldblatt 2004, 120; Jalonen 2015, 40).

Nykyään tiedon saatavuus ei ole ongelma, sillä tietoa tuotetaan enemmän kuin ihminen pystyy käsittelemään. Voidaankin puhua niin sanotusta informaatiotulvasta (Jussila 2012, 11; Itkonen ym. 2018, 102; Laihonon ym. 2013, 15). Tiedon vähäisen määrän sijaan haasteena näyttäytyy se, miten olemassa olevaa tietoa saadaan käytettyä päätöksenteon apuna. Tutkimustietoa saatetaan esimerkiksi käyttää perustelemaan valittuja toimia, mutta ei enää toimien toteutusvaiheessa. Informaatiotulva voi myös johtaa tiedon näennäiseen käyttämiseen, jolloin eri tahoille syntyy illuusio siitä, että runsas data siirtyy automaattisesti päätöksentekoon. Tietotulvan keskellä olennaista olisi kuitenkin alasta riippumatta osata erottaa relevantti tieto epärelevantista. (Jalonen 2015, 1; Niiranen 2015, 315; Virtanen ym. 2015, 14)

Ongelmia tiedon hyödyntämisessä voi olla silloin, kun tutkimuksen tilaajalla ei ole olemassa selkeää tavoitetta, mihin tietoa käytetään. Tällöin tutkimustulokset voivat olla epämääräisiä tai epärelevantteja käyttökohdetta ajatellen. Toisin sanoen, vaikka tietoa tuotetaan, sitä saatetaan tuottaa irrallaan ongelmakentästä ja ajallisesta kontekstista, jolloin kyse ei ole tiedon tuottamisen ongelmasta vaan siitä, ettei se ole relevanttia käyttäjätahon näkökulmasta (Husman & Johansson 2015, 82–83). Tietotarpeiden määrittelyn lisäksi on syytä pohtia sitä, miten tieto saadaan siirrettyä edelleen käytäntöön. Systemaattisesti etenemällä pystytään vastaamaan siihen, että tuotettu tieto on varmasti relevanttia tiedon hyödyntäjän näkökulmasta (Opetusministeriö 2006, 17–18; 23). Seuraavassa käsitellään tiedolla johtamista osana poliittista

päätöksentekoa sekä sitä, miten tiedolla johtaminen toteutuu liikunta-alan päätöksenteossa nykypäivänä ja minkälaisia haasteita siihen liittyy.

4.2 Tiedolla johtaminen osana organisaation päätöksentekoa

Tutkimukset puoltavat laajasti sitä, että tietoperusteisuus parantaa organisaatioiden päätöksenteon laatua (ks. esim. Head 2015; Jalonen 2015; Korsberg ym. 2021). Tutkimuksen ja päätöksenteon suhde on siinä mielessä vastavuoroinen, että päätöksentekoa voidaan perustella tutkimustiedolla, kun taas tutkimuksen yhteiskunnallista merkitystä voidaan perustella sillä, että tutkittua tietoa käytetään hyväksi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (Niiranen 2015, 36). Molemmat siis ikään kuin tarvitsevat toisiaan toimiakseen.

Informaatio on olennainen osa oikeastaan kaikkia organisaation toimia; jopa niin olennainen, että siitä on tullut melko huomaamaton osa toimintaa. Jotta organisaatiot voivat tehdä viisaita päätöksiä, luoda uutta ja arvioida omaa toimintaansa, tarvitsevat ne tietoa oman toimintaympäristönsä toimijoista ja ilmiöistä. Tieto tulisi saada siirrettyä hiljaisesta tiedosta selkeiksi toimintaohjeiksi, joita voi jalostaa edelleen uusiksi ideoiksi ja innovaatioiksi. Organisaatioilla on kolme keskeistä käyttötarkoitusta tiedolle. Ensiksikin organisaatioilla on oltava tietoa sen toimintaympäristöstä, jotta se voi tunnistaa toimintaansa liittyviä tekijöitä ja ilmiöitä. Toiseksi organisaatiot tarvitsevat informaatiota uuden tiedon ja innovaatioiden luomiseen. Tällöin tärkeää on saada valjastettua organisaatiossa oleva hiljainen tieto sellaiseksi informaatioksi, jota voidaan hyödyntää uuden luomisessa. Kolmanneksi tietoa tarvitaan ylipäättään organisaation päätöksenteon tueksi, jotta organisaatiossa osataan valita parhaat toimintatavat vastaamaan kuhunkin tilanteeseen. (Choo 1996, 329, 335)

Päätöksenteon laatu riippuu olennaisesti siitä, minkälaista tiedoneuvontaa julkisorganisaatio pystyy tarjoamaan päätöksenteon tueksi. Jotta verovaroin toteutettavia politiikkatoimia voidaan legitimoida, tarvitaan päätöksenteon tueksi läpinäkyvää ja luotettavaa tietoa. (Head 2015, 472; 476) Näyttöperusteinen päätöksenteko tarkoittaa tapahtumaketjua, jossa eri tietolähteistä kootaan ja levitetään mahdollisimman vakuuttavaa näyttöä päätöksenteon tueksi. (Lähtenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 125). Näyttöperusteisuus lisää päätöksenteon läpinäkyvyyttä, sillä sen myötä kuntalaisilla ja muilla toimijoilla on mahdollisuus nähdä, mihin tietoon päätökset pohjautuvat (Korsberg ym. 2021, 100). Tutkimustietoa tulisi hyödyntää jokaisessa poliittisen päätöksenteon vaiheissa. Näitä vaiheita ovat tavoitteiden määrittely,

toimenpiteiden valinta ja toimeenpano sekä päätösten seuranta- ja arviointitoiminta. (Virtanen ym. 2015)

Tiedolla johtaminen voidaan nähdä tärkeänä paitsi organisaation päätöksenteon läpinäkyvyyden kannalta, myös osana organisaation johtamiskulttuuria. Julkisen sektorin muuttuessa johtamiskulttuurin muutos voidaan nostaa keskeiseksi muutosvoimaksi rakenteellisten muutosten lisäksi. Kuntaorganisaatiossa tiedolla johtaminen tarkoittaa paitsi rakenteiden ja järjestelmien kehittämistä, myös henkilöstön sitouttamista ja motivointia. (Jalonen ym. 2012, 145) YLLI-hankkeessa pyrkimys henkilöstön sitouttamiseen näyttäytyi saavutettavuustyöpajoissa, joissa työntekijöitä perehdytettiin saavutettavuuden ulottuvuuksien ymmärtämiseen ja huomioimiseen.

Tiedolla johtaminen on aina poliittista toimintaa (Ojajärvi ym. 2013, 15). Tiedon käyttäjillä on tiettyjä intressejä ja toisaalta tietoperusteisuutta voidaan olettaa päätöksenteon tueksi. Tutkimukseen pohjautuvan tiedon hyödyntäminen päätöksenteossa nähdään yleisesti hyvän hallinnon piirteenä. (Niiranen ym. 2013, Lähtenmäki-Smithin & Kuitusen 2015, 118 mukaan) Niin kunnissa kuin valtionhallinnossa tiedolla johtaminen koetaan tärkeänä ja tarpeellisena (Lähtenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 139). Tästä kertoo muun muassa se, että nykyisessä hallitusohjelmassa (2019–2023) tiedolla johtamisen edistäminen on asetettu keskeiseksi strategiseksi tavoitteeksi (Valtioneuvosto 2022).

Tietoa hyödynnetään politiikassa sekä suoraan että välillisesti. Päätöksentekoa varten tuotettua tietoa hyödyntävät suorimmin poliittiset päättäjät itse. Toisaalta iso rooli on myös hallinnossa tapahtuvalla tiedon käyttämisellä, kuten esimerkiksi virkamiesten tai hallinnonalaisten instituutioiden hyödyntämällä tiedolla. Välillisesti tietoa hyödyntävät myös monet hallinnon ulkopuoliset tahot, kuten media ja erilaiset ”lobbausinstituutiot” kuten järjestöt tai yritykset. Lisäksi yksittäiset ihmiset hyödyntävät tietoa mielipiteiden muodostamiseen, mikä näkyy politiikassa äänestämisen muodossa. (Virtanen ym. 2015, 16–19)

Kun tiedolla johtamisen merkitys ymmärretään, saadaan paremmin kehitettyä myös konkreettisia työkaluja edistämään julkista palveluntarjontaa. Tiedon hallinnan avulla voidaan muun muassa ennakoida palveluihin liittyvää kysyntää, ja sen tiedon pohjalta tehdä tarvittavia toimia sopivien resurssien kohdentamiseksi. Tietovirtojen kehittynyt hallinta edesauttaa myös sitä, että eri toimijat voivat ylipäättään tavoittaa tarvitsemansa tiedon. (Jalonen ym. 2012, 145)

Ennen kaikkea poikkihallinnollinen tiedonvälitys, synkronoidut tietojärjestelmät ja julkishallinnossa kerätyn datan tehokkaampi käyttö ovat sellaisia tiedolla johtamisen toimia, joiden avulla julkishallinnon ja palveluiden vaikuttavuutta voidaan kehittää (Jalonen 2015, 1). Vaikka tiedolla johtaminen sisältää tiettyjä peruselementtejä, ei ole mahdollista tarjota yhtä yleispätevää tiedolla johtamisen toimintamallia, joka toimisi kaikissa tilanteissa, sillä organisaatiot ja päätöksentekoprosessit ovat erilaisia. Tiedolla johtamista tarkasteltaessa tulisikin kiinnittää huomiota siihen, minkälaiset toimintamallit, rakenteet ja rahoituksen väylät kulloinkin parhaiten tukevat tiedon optimaalista hyödyntämistä päätöksenteossa (Kuosmanen & Sivonen 2020, 15).

Päätöksentekijöillä ei useinkaan ole aikaa lukea ja perehtyä tutkimuksiin syvällisemmin, vaan he pureutuvat tutkimukseen tutkimusuutisten muodossa. Myös median osallistaminen tiedeviestintään on tärkeää, sillä usein päättäjät huomioivat tutkimustulokset vasta sitten, kun ne ovat laajemmin esillä esimerkiksi tiedotusvälineissä (Meriläinen 2008, 131–134, Jussilan 2012, 19 mukaan). Lisäksi erityisesti suomenkielisen tiedottamisen tärkeys korostuu suomalaisille päätöksentekijöille suunnatussa tiedeviestinnässä (Jussila 2012, 48). Kehittämistyön tavoitteena olisi, että päättäjät saisivat tiedon helposti ymmärrettävässä muodossa ja niin, että se olisi sovellettavissa myös käytäntöön (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 26). Lisäksi tieteen popularisoimista painotetaan tiedolla johtamisen kehittämisessä, jotta tutkimustieto saataisiin nykyistä paremmin integroitua politiikkatoimiin (Hämäläinen & Aro 2015, 248; Hämäläinen & Villa 2015, 39–40; Opetusministeriö 2006, 23).

4.3 Tiedolla johtaminen liikunta-alalla

Suomalaisen liikuntatieteellisen tutkimuksen historia ulottuu yli 50 vuoden taakse (Itkonen ym. 2018, 97). Siitä huolimatta tutkimustiedon hyödyntäminen liikuntapoliittisessa päätöksenteossa on yhä melko tehotonta. Liikuntapoliittinen päätöksenteko on jäänyt puristuksiin vanhojen käytänteiden ja muuttuneen toimintaympäristön väliin. Nykyinen malli, jossa tukeudutaan vanhoihin ja valmiisiin käytäntöihin, hidastaa toimintatapojen uudistamista tai jopa estää uudistumisen kokonaan. Liikuntakulttuuri ei enää jaa yhtäläisiä arvoja ja tavoitteita, vaan eri osa-alueilla on erilaisia tavoitteita. Liikuntapolitiikan saralla tiedolla johtamisella nähdään kuitenkin olevan paljon arvoa ja toimia liikuntahallinnon tiedolla johtamisen kehittämiseksi kaivataan. (ks. Itkonen ym. 2018; Korsberg ym. 2021; Valtonen & Ojajarvi 2013) Tiedolla johtamisen tärkeyden tunnistamisesta liikunta-alalla kertoo muun muassa se, että opetus- ja

kulttuuriministeriö on julkaissut erillisen *Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirjan 2020–2024*. Suunta-asiakirjan mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön strateginen tavoite on, että päätöksenteko pohjautuisi yhä enemmän tutkimustietoon. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a)

Myös monissa muissa liikunta-alan selvityksissä ja suunta-asiakirjoissa mainitaan liikunnan tiedolla johtamisen kehittäminen. Esimerkiksi opetusministeriö (nyk. opetus- ja kulttuuriministeriö) on jo vuonna 2006 selvittänyt strategisen tiedolla johtamisen kehittämistä liikunnan valtionhallinnossa (Opetusministeriö 2006). Tiedolla johtamisen parantaminen on ollut jo pitkään toiveena myös valtion liikuntahallinnon työryhmissä. Tutkimustietoa voidaankin pitää yhtenä liikuntapoliittisen päätöksenteon peruspilareista (Itkonen ym. 2018, 103; Ojajärvi ym. 2013, 12).

Valtion liikuntahallinnossa strategisella johtamisella tarkoitetaan sitä, että päätöksenteon tukena käytetään liikunta-alan tutkimustietoa. Liikuntapoliittisessa päätöksenteossa tyypillisintä hyödynnettyä tietoa ovat muun muassa tilastot, selvitykset, tutkimukset, meta-analyysit, asiantuntijatieto sekä valtionhallinnon virkamiesten arvioinnit (Opetusministeriö 2006, 9; 17–18). Valtion liikuntaneuvoston lisäksi myös Kuntaliitto ohjaa suomalaisia kuntia kohti tietoperusteista päätöksentekoa (Korhonen 2021).

Liikunta-alan tiedolla johtamisen päämääränä on yksinkertaisesti kehittää mahdollisimman tehokkaita ja vaikuttavien liikkumisen edistämistoimia. Näihin edistämistöimiin kuuluvat liikuntapoliittiset linjaukset ja niiden ohjaus, esimerkiksi taloudellisten resurssien kohdentaminen. Tietoa tarvitaan niin toimenpiteiden suunnitteluun, valmisteluun kuin toimeenpanoonkin (Valtonen & Ojajärvi 2013, 8). Liikuntatieto olisi syytä ymmärtää ennen kaikkea jatkuvasti rakentuvina merkityksinä ja uusiutuvana vuorovaikutusprosessina, sen sijaan, että tietoa tulkittaisiin yksittäisinä faktoina (Ojajärvi 2013, 16).

4.4 Tiedolla johtamisen haasteet

Tiedolla johtaminen on Suomessa yhä melko lapsen kengissä ja sen kehittämiseksi olisi tarvetta. Keskeisiksi haasteiksi esitetään muun muassa ongelmat tiedon hallinnassa, tiedon pirstaloituneisuus, poikkihallinnollisen yhteistyön puute sekä päätöksenteon ja tutkimuksen erilaiset aikasyklit (ks. esim. Husman & Johansson 2015; Kuosmanen & Sivonen 2020;

Virtanen ym. 2015). Tutkimustiedon käyttöä rajoittavia tekijöitä ovat muun muassa poliittinen tahtotila, päätöksenteon luonne, tieteellisen tutkimuksen ja poliittisen päätöksenteon erilainen aikajänne sekä tutkimustiedon soveltamismahdollisuudet. Lisäksi ja resurssien puute ja epäselvyys yhteisistä tiedonkäytön kriteereistä näyttäytyivät haasteina. Tutkimuksessa tutkimustiedon käytön tärkeimmiksi kriteereiksi nousivat tiedon ajankohtaisuus, keskeisyys sekä luotettavuus. (Hämäläinen & Villa 2014, 40–41)

Yleisiä tiedolla johtamiseen liittyviä ongelmia ovat muun muassa tiedon pirstaleinen luonne ja eri tahojen välisen yhteistyön puute. Ongelmia tiedon hyödyntämisessä voi olla myös silloin, kun tutkimuksen tilaajalla ei ole olemassa selkeää tavoitetta, mihin tietoa käytetään. Tällöin tutkimustulokset voivat olla epämääräisiä tai epärelevanttejä käyttökohdetta ajatellen. Toisin sanoen, vaikka tietoa tuotetaan, sitä saatetaan tuottaa irrallaan ongelmakentästä ja ajallisesta kontekstista, jolloin kyse ei ole tiedon tuottamisen ongelmasta vaan siitä, ettei se ole relevanttia käyttäjätahon näkökulmasta. Tiedon epäselvyys tai monimutkaisuus voivat aiheuttaa haasteita tiedon käytettävyydessä. (Husman & Johansson 2015, 82–83; Jalonen 2015, 31–39)

Politiikan ja tieteen yhdistämisen keskeisimpiin haasteisiin kuuluu politiikan ja tutkimuksen erilainen aikasykli. Tieteellinen tutkimus on luonteeltaan tyypillisesti melko hidasta, kun taas politiikassa päätöksentekijät tarvitsevat lähtökohtaisesti nopeita ratkaisuja. (Lähtenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 117; Jussila 2012, 18) Nämä erilaiset rytmit aiheuttavat haasteita, sillä tutkimuksen kannalta tärkeät pitkän aikavälin tavoitteet sitovat päätöksentekoa tulevaisuuteen (Husman & Johansson 2015, 73), kun taas politiikka tapahtuu usein lyhyemmällä aikavälillä, esimerkiksi hallituksen nelivuotiskaudella.

Tutkijat ja päätöksentekijät toimivat erityyppisillä kentillä, mikä voi osaltaan hankaloittaa yhteisten tekijöiden löytämistä. Esimerkiksi tieteessä juuri mitään ei esitetä täysin varmana ja tiedon luonne on muuttuvaa. Päätöksentekijät puolestaan tarvitsisivat varmoja vastauksia vaalilupauksiaan varten, mikä voi aiheuttaa haasteita tieteen ja päätöksenteon yhdistämiselle. Päätöksentekijät joutuvat usein myös ratkomaan laaja-alaisia ongelmia, joihin voi olla haastavaa vastata spesifillä ja kapea-alaisella tieteellisellä tutkimustiedolla. (Jussila 2012, 18–22)

Liikuntapoliittisessa päätöksenteossa tiedolla johtamisen haasteet ovat monelta osin samoja kuin politiikassa yleisemminkin. Liikunta-alan tietojohdamisen päällimmäisiä haasteita ovat

tutkimuksen ja politiikan eri aikasyklit, poikkitieteellisen sekä tieteenalan sisäisten ryhmien yhteistyön puute, tiedon hajanaisuus sekä pirstaloituneisuus, tiedon hallinnan ongelmat sekä tiedon vaikuttavuuden seuraamisen puute. Lisäksi liikunta-alan tutkimustiedon hallinnoimisen, välittämisen sekä käytännön hyödyntämisen muodostava kokonaisuus on pirstaleinen ja tiedontarve jäsentymätön. Ylipäätään vakiintuneita liikuntatiedon hyödyntämiskäytäntöjä ei ole liikunnan alalle rakentunut, mikä on hidastanut tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteon tukena. Vaikka liikuntatieteissä on jo pitkään painotettu tutkimustyön tukemista, tutkimustulosten käytännön soveltamista ei ole samalla tavalla tuettu (Itkonen ym. 2018; Ojajärvi ym. 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013). Toisaalta vaikka tiedon hallinnassa on yhä haasteita, on Pyykkönen jo kymmenen vuotta sitten todennut liikunnan tiedolla johtamisen pikkuhiljaa siirtyneen tiedon tuottamisesta sen soveltamiseen (Pyykkönen 2013, 7 Valtosen & Ojajärven 2013 mukaan), mikä voidaan nähdä oikeana suuntana.

Suomalaisen liikuntasektorin tiedolla johtamisen haasteet liittyvät ennen kaikkea toimijoiden erillisyyteen, roolien epäselvyyteen, vähäiseen vuorovaikutukseen ja julkisen keskusteluun sekä seurantaan ja arviointiin. Myös tutkimustiedon hyödyntäminen sekä systemaattisempi ja läpinäkyvämpi tiedon käyttö, samoin kuin kuntien ja tutkimuslaitosten yhteistyö tunnistetaan kehittämiskohteiksi liikunta-alalla. (Korsberg ym. 2021; Valtonen & Ojajärvi 2013)

Tällä hetkellä iso osa liikuntaan liittyvästä päätöksenteosta perustuu yhä muuhun kuin tieteellisesti tutkittuun tietoon (Itkonen ym. 2018, 124). Yksi liikuntapolitiikan tiedolla johtamisen haasteista onkin se, että liikuntakentän eri toimijoilla voi olla erilaiset käsitykset siitä, mikä on tutkimustietoa ja miten sitä kerätään. Joku saattaa mieltää esimerkiksi mielipidemittauksen tutkimustiedoksi, kun taas akateemisesti orientoituneelle tutkijalle nopealla aikavälillä tehty selvitys ei vastaa tieteellisen tiedon kriteereitä, eikä täten ole tarpeeksi luotettavaa tietoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 21)

4.5 Toimenpiteitä tiedolla johtamisen kehittämiseksi

Tiedon hyödyntämisen tulisi lähteä tiedon tarpeen tunnistamisesta ja määrittelystä, minkä jälkeen tulee miettiä tarvittavan tiedon luonne ja lähteet. Tiedolla johtamisen edistämässä keskeisiä tekijöitä ovat erityisesti tiedon tuottajien ja päätöksentekijöiden välinen luottamus, tutkimuksen laatu sekä selkeä ja helposti ymmärrettävä tutkimustiedote, joka lähetetään päättäjille (Jussila 2012, 19). Valtosen ja Ojajärven (2013) toimenpide-ehdotuksia tiedolla

johtamisen edistämiseksi puolestaan ovat vuorovaikutuksellisten verkostojen rakentaminen, toimijoiden roolien selkeyttäminen, tieteenalaerojen kunnioittaminen tiedon arvioinnissa, toimivien käytänteiden selvittäminen ja julkisuussuhteen sekä innovatiivisten ratkaisujen kehittäminen. Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirjassa 2020–2024 on mainittu erityisinä kehittämiskohteina informaation hallinta, sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittäminen sekä liikuntatiedon tuottaminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 9). Nämä tarpeet tulisi huomioida liikuntahallinnoissa ja julkisessa palvelutuotannossa läpi hallintokuntien ja organisaatorakenteen.

Tiedolla johtamisen osapuolten luottamusta tutkimustietoon voidaan kasvattaa lisäämällä vuoropuhelua tiedon tuottajien ja hyödyntäjien välillä. Kansalaisten yleistä luottamusta tiedoneuvontaan ja hallintoon puolestaan voidaan parantaa lisäämällä kansalaisten osallistumista (Kuosmanen & Sivonen 2020, 19; Lähteenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 146). Kansalaisia osallistamalla ja kuulemalla liikuntahallintoa saadaan laajennettua koko väestöä koskeväksi strategiaksi, jolloin se palvelee käyttäjäryhmiä parhaiten (Liikuntalaki 390/2015). Laajempi julkinen keskustelu osoittaa, mitkä ovat liikuntapolitiikan tietotarpeet ja siten suuntaavat päätöksentekoa kansalaisia parhaiten palvelemaan muotoon. (Ojajärvi ym. 2013, 55; Simula & Itkonen 2017, 30.) Tiedolla johtamisen kehittämistoimiksi on ehdotettu myös lainsäädännön kehittämistä ja arviointia tiedolla johtamisen näkökulmasta (Leskelä ym. 2019, 56).

Päätöksentekijöillä ei useinkaan ole aikaa lukea ja perehtyä tutkimuksiin syvällisesti, vaan he pureutuvat tutkimukseen tutkimusuutisten muodossa. Tiedoneuvonnan tavoitteena kuitenkin olisi, että päättäjät saisivat tiedon helposti ymmärrettävässä muodossa, jotta se olisi sovellettavissa myös käytäntöön (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 26). Aiemmin esitettyyn politiikan ja tutkimuksen erilaisiin aikasykleihin voi olla haastavaa vastata, mutta yksi tapa voisivat esimerkiksi olla kokeilumuotoiset nopeammat tutkimusjaksot, joiden avulla tieteessä voitaisiin nykyistä paremmin vastata politiikan nopeuteen (Smith ja Kuitunen 2015, 145). Lisäksi tieteen popularisointi voi auttaa tutkimustiedon levittämisessä ja erityisesti suomenkielisen tiedottamisen tärkeys korostuu suomalaisille päätöksentekijöille suunnatussa tiedeviestinnässä (Hämäläinen & Aro 2015, 248; Jussila 2012, 48).

Tutkimustiedon hyödyntämisen kehittämisessä on avainasemassa vuorovaikutuksellisen luottamuksen rakentaminen. Tiedolla johtamisen osapuolten luottamusta tutkimustietoon

voidaan kasvattaa lisäämällä vuoropuhelua tiedon tuottajien ja hyödyntäjien välillä. Luottamusta tulisi rakentaa niin instituutioiden kuin yksilöidenkin välille ja tiedon avoimuutta sekä muiden tuottaman tiedon arvostusta tulisi lisätä. Kansalaisten yleistä luottamusta tiede-neuvontaan ja hallintoon puolestaan voidaan parantaa lisäämällä kansalaisten osallistumista (Kuosmanen & Sivonen 2020, 19; Lähtenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 146; Ojajärvi ym. 2013, 49). Liikkumisen edistämisen ei tulisi myöskään jäädä vain yhden ministeriön (opetus- ja kulttuuriministeriö) vastuulle, vaan se tulisi integroida eri ministeriöiden poliittisiin päätöksiin. Päätöksenteossa tulisi hyödyntää aidosti eri hallinnonalojen sekä tieteenalojen välistä yhteistyötä ja lisäksi linkittää päätökset kuntien ja asukkaiden tarpeisiin sopiviksi. (Simula & Itkonen 2017, 31.)

Jos tieteenalat tekisivät nykyistä enemmän yhteistyötä keskenään, tutkimukset liikuntakulttuurin ilmiöistä voisivat olla toisiaan täydentäviä ja näin ollen myös aiempaa laadukkaampia. Laajat tutkimushankkeet mahdollistaisivat synergiaetuja tutkimuksellisten toimintamallien kehittämiseksi sekä suuremmat aineistot ja resurssit tutkimuksen tueksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 24–25.) Yhdeksi liikunta-alan tiedolla johtamisen ratkaisuksi esitetään vuorovaikutusverkostojen rakentamista esimerkiksi monialaisten tutkimuspäivien sekä teema-aiheisten työpajapäivien avulla. Myös asiantuntijatapaamiset, joissa päätöksentekijät, tutkijat ja muut alan osaajat ovat mukana, voivat toimia vuorovaikutuksen rakentamisessa erityisesti tiettyyn teemaan kohdistuen (Valtonen & Ojajärvi 2013, 4). Liikuntapoliittisessa päätöksenteossa tulisi siirtyä sellaiseen tiedolla johtamiseen, jossa hallinto ja tutkijat käyvät aitoa vuoropuhelua (Itkonen ym. 2018, 124).

4.6 Poikkihallinnollinen yhteistyö

Poikkitieteellisen ja -hallinnollisen yhteistyön vähäisyys tunnistetaan monissa selvityksissä liikuntasektorin tiedolla johtamisen haasteeksi. Hämäläisen ja Aron (2015, 241) mukaan poikkitieteellisen yhteistyön puute näkyy liikuntapolitiikassa esimerkiksi siten, että liikunta-alan tutkimukset julkaistaan lähinnä alan omissa lehdissä, vaikka tulokset voisivat olla relevantteja myös muiden tieteenalojen kannalta. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman liikunnan saavutettavuuden kehittämiselvityksen mukaan liikuntakulttuurin monialaiset ilmiöt vaatisivat nykyistä tukevampaa poikkitieteellistä tutkimuspohjaa. Selvityksen mukaan liikuntatutkimus on pitkään pysynyt omana erityisalanaan, joka ei ole tarjonnut riittävästi tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013).

Valtosen ja Ojajärven (2013) mukaan suomalaisen liikuntasektorin tiedolla johtamisen haasteet liittyvät ennen kaikkea toimijoiden erillisyyteen, roolien epäselvyyteen sekä vähäiseen vuorovaikutukseen ja julkisen keskusteluun. Vuorovaikutuksen puuttuessa ongelmaksi kehittyi muun muassa se, että tiedon tarpeet eivät välity tiedontuottajille eikä toisaalta tutkittu tieto välttämättä välity sinne, missä sitä tarvittaisiin (Opetusministeriö 2006, 23). Tieteiden välisen yhteistyön vähäisyyden lisäksi myös liikuntatieteiden sisällä eri tieteenalat kärsivät heikosta vuorovaikutuksesta. Tyypillisesti liikuntatieteellinen tutkimus on jaoteltu kahteen osaan, liikunnan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteisiin sekä liikunnan biolääketieteisiin, eikä niissä tuotettua tietoa ole välttämättä saatu yhdistettyä tukemaan toisiaan. Synergiaetujen menettämisen lisäksi tieteenalojen eriytyminen lisää tieteenalojen välistä kilpailua ja estää laajempaa yhteistyötä. (Ojajärvi ym. 2013, 29; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 24–25).

Jos tieteenalat tekisivät nykyistä enemmän yhteistyötä keskenään, tutkimukset liikuntakulttuurin ilmiöistä voisivat olla toisiaan täydentäviä ja näin ollen myös laadukkaampia. Laajemmat tutkimushankkeet mahdollistaisivat synergiaetuja tutkimuksellisten toimintamallien kehittämisessä sekä suuremmat aineistot ja resurssit tutkimuksen tueksi. Niin yksittäiset työntekijät, yksiköt, organisaatiot kuin laajemmatkin verkostot voivat hyötyä toistensa tietoresursseista (Laihonen ym. 2013, 13; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 24–25.)

Poikkitieteellistä yhteistyötä voitaisiin edistää rakentamalla vuorovaikutusverkostoja esimerkiksi monialaisten tutkimuspäivien sekä teema-aiheisten työpajapäivien avulla. Myös asiantuntijatapaamiset, joissa päätöksentekijät, tutkijat ja muut alan osaajat ovat mukana, voivat toimia vuorovaikutuksen rakentamisessa erityisesti tiettyyn teemaan kohdistuen, (Valtonen & Ojajärvi 2013, 4) Tällaista yhteistoiminnallista työpajatoimintaa onkin toteutettu YLLI-hankkeessa alueellisten yhdenvertaisuustyöpajojen ja tiedolla johtamisen tiimin asiantuntijatapaamisten muodossa.

4.7 Tiedolla johtamisen käänöpuoli

Tiedolla johtamista pidetään yleisesti hyvän hallinnon piirteenä ja päätöksentekoa parantavana resurssina, mutta on syytä tunnistaa myös mahdolliset haittapuolet, joita tiedolla johtamiseen voi liittyä. Jalonen (2015,6) esittää tiedolla johtamisen käänöpuolia olevan informaation välttäminen, tiedonkulun pullonkaulat, informaatiotulva tai tutkimustiedon käyttö osana

valtakamppailuja. Näihin ongelma-kohtiin pureutunut tutkimus on kuitenkin vähäistä, koska tiedolla johtamisen tutkimus on suunnattu tiedolla johtamisen käytännön sovellutusten edistämiseen. Tutkimuksen puute johtaa siihen, että tiedolla johtamiseen liittyviä todellisia ongelma-kohtia, kuten relevantin tiedon löytämisen haasteita, ei täysin tunnisteta.

Eduskuntatyössä tutkimustietoa käytetään hanakammin silloin, kun se tukee kansanedustajan itse ajamaa politiikkaa (Jussila 2012). Tämä onkin yksi tiedolla johtamisen porsaanreikä: toimia voidaan perustella juuri niillä tutkimustuloksilla, jotka tukevat omaa kantaa ja jättää huomiotta vastakkaiset tulokset. Tällöin tutkimuksen roolina ei ole enää tarjota uutta ja objektiivista tietoa, vaan tukea omaa jo olemassa olevaa mielipidettä. Tiedolla johtamisen haasteena ovat myös poliitikkojen henkilökohtaiset näkemykset sekä se, miten he vastaavat äänestäjille ja edustavat puolueen yhteistä kantaa (Lähteenmäki-Smith & Kuitunen 2015, 115).

Lisäksi vaikka tietoperusteisuuden hyödyt ovat merkittäviä ja erilaisia ratkaisuja tiedolla johtamisen kehittämiseksi on tarjolla, ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tiedolla johtamiseen. Paljon riippuu esimerkiksi organisaation koosta sekä toimialasta ja tavoitteista. Tiedolla johtamisen strategiat tulisi laatia siten, että organisaation tavoitteet on määritelty selkeästi ja toimijoiden roolit päätöksenteossa ovat kaikille selvät. (Leskelä ym. 2019, 16; 54).

Tiedolla johtamisen käänköpuolena voi olla myös se, että siitä tulee päälle liimattua, eli tutkimustietoa hyödynnetään vain, koska se on mainittu strategiassa, sen sijaan, että päätökset haluttaisiin aidosti tukea tutkimustiedolla. Käytetty informaatio voi olla epärelevanttia, jos sitä on etsitty vain näennäisesti, eikä todelliseen tarpeeseen. Tiedolla johtamisesta ei myöskään saisi tulla organisaatiossa vain yksi johtamistoiminto lisää, joka kuormittaa henkilöstöä jatkuvasti. (Laihonen ym. 2013, 80) Vaikka tietoperusteisuuden hyödyt ovat merkittäviä ja erilaisia ratkaisuja tiedolla johtamisen kehittämiseksi on tarjolla, ei ole myöskään olemassa yhtä oikeaa tapaa tiedolla johtamiseen. Paljon riippuu esimerkiksi organisaation koosta sekä toimialasta ja tavoitteista. Tiedolla johtamisen strategiat tulisi laatia siten, että organisaation tavoitteet on määritelty selkeästi ja toimijoiden roolit päätöksenteossa ovat kaikille selvät. (Leskelä ym. 2019, 16; 54).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkielmani toteutuksen vaihe vaiheelta. Ensin käyn läpi tutkimuskysymykset ja niiden perustelut, minkä jälkeen avaan tutkimuksen käytännön toteutusta, kuten aineistonkeruumenetelmiä ja aineiston analyysia. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimuksen eettisiä valintoja.

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani on osa YLLI-hanketta, joten tutkimuskysymykseni muotoituivat hankkeen tieteellisten tavoitteiden mukaisesti. Hankkeessa tarkasteltiin muun muassa sitä, kuinka liikkumisympäristöjä koskeva tieto vaikuttaa kaupunkien liikuntapalvelujen asiantuntijoiden työskentelyyn ja osaamiseen sekä sitä, minkälaisia vaikutuksia kaupungin työntekijöiden ja hankkeen tutkijoiden välisellä yhteistyöllä on. Oman tutkielmani päätavoitteena oli tarkastella, miten tiedolla johtaminen toteutuu Huhtasuolla, minkälaisia saavutettavuuden ulottuvuuksia työntekijät tunnistavat ja millaisina yhteiskehittelyn muotona työntekijät kokivat työpajat. Tutkimuskysymykseni muokkaantuivat aineiston analyysin edetessä, mikä on tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa (ks. Kiviniemi 2015, 74).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin selvittämään sitä, minkälaisiin saavutettavuuden ulottuvuuksiin liittyviä liikkumisen esteitä haastateltavat tunnistavat Huhtasuolla olevan. Tekstiä luettaessa on huomioitava, etten ole kysynyt saavutettavuuden ulottuvuuksista suoraan asukkailta, vaan vastaukset ovat alueen työntekijöiden näkemyksiä siitä, minkälaisia liikkumisen esteitä asukkaat haastateltavien mielestä kokevat. Tarkoitukseni ei siis ole suoranaisesti kartoittaa Huhtasuon liikkumisympäristöjen saavutettavuutta vaan ennen kaikkea sitä, millaisia eri saavutettavuuden ulottuvuuksiin liittyviä liikkumisen esteitä haastateltavat tunnistavat. Lisäksi tarkastelen sitä, miten haastateltavan koulutustausta ja työtehtävät mahdollisesti vaikuttavat siihen, minkä tyyppisiä havaintoja hän on tehnyt yhdenvertaisuudesta.

Toiseksi selvitän, miten tiedolla johtaminen ja poikkihallinnollinen yhteistyö toteutuvat haastateltavien omassa työssä ja organisaation toimintatavoissa. Tarkoitukseni on kartoittaa sitä, minkälaisena resurssina tieto näyttyy haastateltavien työssä, ja minkälaista tietoa he

käyttävät omassa työssään. Tutkin myös sitä, minkälaista dataa, informaatiota ja tietoa haastateltavat tunnistavat ja käyttävät.

Kolmantena tarkastelen sitä, miten haastateltavat ovat kokeneet yhteiskehittelyssä toteutetut yhdenvertaisuustyöpajat ja onko niiden avulla pystytty lisäämään yhdenvertaisuuden huomioimista Huhtasuon alueen palveluissa. Kartoitan myös sitä, mitkä asiat ovat onnistuneet ja millaiset työskentelymenetelmät ovat toimivia yhteiskehittelyssä jatkoa ajatellen.

Lopulliset tutkimuskysymykseni muodostuivat seuraavasti:

1. Minkälaisia saavutettavuuden ulottuvuuksia Huhtasuolla eri työtehtävissä työskentelevät tunnistavat oman työnsä konteksteista?
2. Millaisena resurssina tieto näyttäytyy organisaatiossa ja haastateltavien omassa työssä?
3. Millaisena yhteiskehittelyn muotona työpajat toimivat liikkumisen yhdenvertaisuuden edistämistyössä?

5.2 Aineistonkeruu

Tutkielmani aineisto on kerätty tutkimushaastatteluilla, joita avaan seuraavassa luvussa. Haastattelujen lisäksi olen käyttänyt aineistona muistiinpanoja, jotka on kerätty YLLI-hankkeen Jyväskylän yhdenvertaisuustyöpajoista. Kirjoitin paikan päällä muistiinpanoja keskusteluista, minkä lisäksi kuuntelin keskusteluista tallennetut ääninauhat ja luin niistä kirjoitetut yhteenvedot.

YLLI-hankkeessa on tuotettu runsaasti erilaista aineistoa, kuten puhelinkyselyt Huhtasuon asukkaille liikkumisen esteistä sekä alkukartoitus- ja palautekyselyt työpajoihin osallistuneille. Olen käyttänyt myös niitä oman aineistoni tukena arvioidessani Huhtasuon liikkumisen yhdenvertaisuutta ja työpajoja koulutuksen välineenä, ja viittaan niihin välillä, joskin suurin osa tarkastelustani pohjautuu silti omaan haastatteluaineistooni. Seuraavissa alaluvuissa esittelen teemahaastattelun metodina, haastateltavien taustatiedot sekä haastattelujen toteutuksen.

5.2.1 Teemahaastattelu

Tutkielmani tutkimusmetodiksi valitsin haastattelun, joka on yleinen laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä. Haastattelussa tutkimushenkilö on tietoa tuottava ja merkityksiä luova, aktiivinen tekijä, joka voi vapaasti tuoda esille omia tulkintojaan. Haastattelun etuna voidaan nähdä erityisesti se, että sen avulla saadaan kerättyä syvällistä tietoa tutkitusta aiheesta. Vastauksiin voidaan pyytää perusteluja, minkä lisäksi lisäkysymyksiä on mahdollista esittää. Tutkimushenkilö pääsee myös kertomaan esimerkkejä, jotka voivat syventää tutkijan ymmärrystä aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 35–36) Esimerkkien kuulemisen koin erityisen arvokkaaksi, koska sen avulla sain paremman käsityksen siitä, minkälaisia haasteita organisaation tiedolla johtamisessa on ja miten haastateltavat kokevat haasteisiin voitavan vaikuttaa. Mahdollisuus jatkokysymyksiin osoittautui tärkeäksi, jotta sain syvennettyä ymmärrystäni teemoista.

Haastattelun avulla koen saaneeni kerättyä enemmän tietoa irti kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. Osa haastateltavista totesi joidenkin kysymysten olleen vaikeita, mutta he saivat silti pohdittua niihin vastauksia. Jos samaiset kysymykset olisi esitetty esimerkiksi kyselylomakkeella, kynnys vastaamatta jättämiseen olisi luultavasti ollut matalampi, eikä vastauksia todennäköisesti olisi jaksettu pohtia yhtä syvällisesti, kun taas kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa haastateltavilla oli luultavasti suurempi sosiaalinen paine miettiä jokaiseen kysymykseen vastaus. Kyselylomakkeen riskinä on myös se, että haastateltava ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ne tarkoittanut, kun taas haastattelussa haastateltavalla oli mahdollisuus varmistaa, ymmärsikö hän kysymyksen oikein, mikä tapahtuikin muutamaan otteeseen haastatteluiden aikana. Haastattelun eduksi nähdään myös se, että siihen on mahdollista valita sellaisia henkilöitä, joilla on tietoa ja sanottavaa tutkittavasta aiheesta (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1) Tutkielmani kannalta olikin olennaista saada valita haastatteluihin sellaisia työntekijöitä, jotka työskentelevät konkreettisesti Huhtasuon alueella tai muuten Huhtasuon asukkaiden parissa.

Tutkimushaastattelun lajiksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, jonka keskiössä ovat ihmisten tulkinnat ja asioille rakentamat merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa tutkijan kanssa. Teemahaastattelu sijoittuu rakenteeltaan täysin avoimen ja kokonaan strukturoidun haastattelun välille ollen kuitenkin lähempänä avointa kuin strukturoitua haastattelua, jossa kysymyksille on tarkka muoto ja järjestys. Teemahaastattelussa ei edetä

tarkasti määriteltyjen kysymysten mukaan, vaan haastattelun etenemistä viitoittavat ennalta määritellyt teemat. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48; Tuomi & Sarajärvi 2018, 88) Kysymyksiä voidaan tarkentaa tai syventää haastattelun edetessä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–88), mikä antoi minulle vapauden muuttaa kysymyksiä tarvittaessa haastateltavan vastausten pohjalta ja kysymään jatkokysymyksiä kiinnostavista esille nousseista huomioista.

Määrittelin haastatteluni teemat pääasiassa yhdenvertaisuustyöpajojen ja YLLI-hankkeen tutkimuskysymysten pohjalta. Teemoiksi muodostuivat yhdenvertaisuustyöpajat, liikkumisen yhdenvertaisuus Huhtasuolla, tiedolla johtaminen sekä poikkihallinnollinen yhteistyö. Teemahaastattelussa lähtöoletuksena on, että haastateltavat ymmärtävät haastattelun teemat siten, miten tutkija ne on tarkoittanut. Mikäli näin ei ole, ei ole takeita siitä, ovatko haastateltavan vastaukset teemaan liittyviä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 90). Haastatteluissani teemojen esiymmärrys oli siinä mielessä kattavaa, että tutkimushenkilöt olivat ennen haastatteluja osallistuneet joko yhteen tai kahteen yhdenvertaisuustyöpajaan, joissa teemoja avattiin sekä luento-osuuden aikana että keskustelun ja ideoinnin yhteydessä. Haastattelukutsussa mainitsin vielä kertaalleen haastattelun teemat ja haastatteluiden alussa kertasin ne.

Vaikka teemojen esiymmärrystä oli lisätty työpajoissa, en kuitenkaan usko olevan tilannetta, jossa voidaan todeta kaikkien haastateltavien ymmärtäneen teemat täysin samalla tavalla kuin tutkija. Esimerkiksi pyytäessäni haastattelussa tutkimushenkilöitä määrittelemään yhdenvertaisuuden käsitteen, määritelmät olivat luonnollisesti moninaisia. Yhteisistä teematyöpajoista huolimatta esiymmärrys teemoista on vaihdellut haastateltavien välillä, ja siihen ovat varmasti vaikuttaneet myös esimerkiksi haastateltavan koulutustausta sekä työtehtävät, mihin palaan luvussa 6.4.

Työstin haastattelurunkoa yhdessä neljän YLLI-hankkeen tutkijan kanssa, joista kolme oli ollut minun lisäksi paikalla järjestämässä Jyväskylän yhdenvertaisuustyöpajoja. Pystyin kommenttien avulla muokkaamaan haastattelurunkoa sellaiseksi, että se palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla omaa tiedonkeruutani ja lisäksi toisi merkityksellistä tietoa hankkeelle. Koin yhteisen pohdinnan arvokkaaksi, ja uskon, että kokeneempien tutkijoiden näkemykset auttoivat rakentamaan haastattelurungosta (liite 1) ja -kysymyksistä mahdollisimman hyvin tutkimuksen tieteellisiä tavoitteita tukevan kokonaisuuden.

Ennen tutkimukseen osallistuvien haastatteluja testasin lopullista haastattelurunkoa vielä testihaastattelun omaisesti kahdella henkilöllä, joista toinen oli liikunta-alalta ja toinen täysin muulta alalta. Uskon näin pystyneeni selvittämään, miten hyvin esittämäni kysymykset ovat ymmärrettävissä molempien näkökulmista, koska haastateltavistani osa työskentelee liikuntapalveluissa, kun taas osa muilla toimialueilla. Testihaastattelujen jälkeen muokkasinkin vielä hieman kysymysten järjestystä ja selkeytin käyttämiäni käsitteitä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 85) esittävät, että haastattelukysymysten lähettäminen etukäteen haastateltaville voi lisätä haastatteluista irti saatavaa tietoa. Pitkän harkinnan jälkeen päädyin kuitenkin siihen, että haastattelurungon lähettäminen etukäteen saattaisi vaikuttaa ratkaisevasti haastatteluvastauksiin. Halusin tarkastella sitä, mitä haastateltavilla oli jäänyt mieleen työpajoista ja miten esimerkiksi yhdenvertaisuuden määrittely vaihtelee eri haastateltavien välillä. Jos tutkittavat olisivat saaneet tutustua kysymyksiin etukäteen, he olisivat voineet etsiä työpajan materiaaleista ”mallivastauksia” esimerkiksi käsitteenmäärittelykysymyksiin, jolloin en olisi saanut luotua käsitystä siitä, mitä työpajoista on todellisuudessa jäänyt mieleen ja miten määrittelyt vaihtelevat luonnollisesti eri työtehtävissä olevien välillä. Lisäksi koin, että minulla on enemmän mahdollisuuksia muokata haastattelukysymyksiä ja vaihtaa niiden paikkaa haastatteluiden edetessä, jos ilmenee, että kysymykset eivät toimi toivotulla tavalla.

5.2.2 Haastateltavat

Tutkimusjoukon valinta oli siinä mielessä helppoa, että kohdejoukoksi valikoituivat kaikki YLLI-hankkeen työpajoihin Jyväskylässä osallistuneet työntekijät. Lähetin haastattelukutsun sekä molempiin työpajapäiviin osallistuneille että vain yhteen päivään osallistuneille. Ensimmäisessä työpajassa olin tuonut esille aikomukseni tehdä myöhemmin työpajoihin liittyvät tutkimushaastattelut, joten asia ei tullut täysin uutena kellekään tutkimusjoukostani. Haastateltavia kertyi lopulta 11 kappaletta, mitä voidaan pitää kattavana määränä laadulliselle pro gradu -tutkielmalle. Työpajoihin osallistuneista 14:stä työntekijästä kaksi ei vastannut yhteydenottoihini, mutta muut 12 sain kiinni viimeistään toisella yhteydenottokierroksella. Yksi osallistuja kieltäytyi haastattelusta.

Haastateltavista viisi oli liikuntapalveluiden työntekijöitä, muut kuusi työskentelivät sosiaalitoimessa, sivistyspalveluissa tai järjestössä. Haastateltavista neljä oli oletettavasti miehiä ja seitsemän naisia ja he olivat iältään 29–58-vuotiaita. Koen, että haastattelujoukkoni

oli melko kattava otos alueella työskentelevistä niin iän, sukupuolen, työtehtävien kuin koulutustaustankin kannalta, vaikkakaan laadullisessa tutkimuksessa havaintoja ei ole muutenkaan tarkoituksena yleistää, vaan tutkia juuri kyseistä kohdejoukkoa (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Usea haastateltavista työskenteli useammalla alueella kuin pelkästään Huhtasuolla, moni koko kaupungin palvelujen edistämisen parissa. Näin ollen haastatteluteemoja peilattiin välillä myös Huhtasuon ulkopuolelle. Tutkielmassa viitataan selkeyden vuoksi Huhtasuon alueen työntekijöihin, tarkoittaen kuitenkin myös niitä haastateltaviani, jotka saattavat fyysisesti työskennellä muussa toimipisteessä, edistäen kuitenkin omassa työssään Huhtasuon asukkaiden palveluita.

5.2.3 Haastattelujen toteutus

Toteutin teemahaastattelut tammi-helmikuussa 2022 melko tiiviisti kolmen viikon aikana. Haastattelut järjestettiin pandemiatilanteen takia etätoteutuksella videoviestintäpalveluissa Zoomissa ja Teamsissa. Haastateltavat pitivät yhtä lukuun ottamatta videokuva päällä, joten haastattelijana minun oli mahdollista tarkastella haastateltavien eleitä ja ilmeitä etätoteutuksesta huolimatta. Kaikista haastatteluista tallentui ääniraita, jonka avulla myöhemmin litteroin haastattelun. Videokuva ei tallennettu. Videopalaverit olivat kahden pandemiavuoden jälkeen jo hyvin tuttuja sekä haastattelijalle että haastateltaville, joten niiden toteuttaminen sujui helposti ja keskustelu tuntui luontevalta. Toki vertailukohtaa kasvokkain pidettävälle haastattelulle ei tässä kohtaa ole, mutta en usko etätoteutuksen juuri vaikuttaneen haastatteluiden kulkuun. Voi jopa olla, että etäyhteys madalsi kynnystä osallistua haastatteluun verrattuna siihen, että haastattelua varten olisi pitänyt siirtyä fyysisesti paikasta toiseen.

Haastatteluiden alussa kysyin, kuinka kauan osallistuja on työskennellyt Jyväskylän Huhtasuolla tai alueen asukkaisiin liittyvässä työssä ja millaisia tehtäviä hänen tyypilliseen työpäiväänsä kuuluu. Nämä kysymykset eivät liittyneet suoraan tutkimusongelmiini, mutta halusin niiden avulla kartoittaa sitä, minkälainen toimenkuva jokaisella haastatellulla on, minkälaisista lähtökohdista he lähtivät työpajoihin ja miten yhdenvertaisuuden teemat näkyvät heidän päivittäisessä työssään. Koin alkukysymyksen olevan hyvä myös siinä mielessä, että haastateltavat saivat aluksi vastata yksinkertaiseen kysymykseen, koska omasta työstä on usein helppoa kertoa. Haastateltavista oli tulkittavissa intoa, ja ylpeyttä, kun he saivat kertoa omasta työstään. Näin ollen kysymys toimi myös hyvänä ”sisäänheittokysymyksenä”, jonka avulla keskustelu ja luottamusyhteys saatiin aluilleen. Haastatteluiden lopussa annoin vielä

haastateltaville mahdollisuuden sanoa nauhan ulkopuolelle, jos heillä tuli mieleen jotain, mitä he eivät halunneet nauhalle tai sitaatiksi.

Haastattelut kestivät keskimäärin 50 minuuttia, pisimmän haastattelun ollessa 69 minuuttia ja lyhyimmän 31 minuuttia. Kaikkien haastateltavien kanssa kävin läpi samat teemat kysymyksineen, joten haastattelujen pituus riippui lähinnä kunkin haastateltavan vastausten pituudesta. Haastatteluiden jälkeen kirjoitin lisäksi ylös sellaiset haastattelussa ilmenneet tai haastattelunauhan ulkopuoliset kiinnostavat asiat, jotka eivät välttämättä olisi selvinneet ääninauhalta. Esimerkiksi yhden haastateltavan kohdalta välittyi melko vahvasti se, että hänellä oli teemoihin vähänlaisesti sanottavaa ja ajatuksia. Vähäpuheisuus kertoi minulle siitä, miten yhdenvertaisuustyöpajat olivat resonoineet työntekijälle, olivatko teemat ylipäättään haastateltavalle merkityksellisiä ja kokiko hän voivansa liittää niitä omaan työhönsä. Toki liian pitkälle meneviä tulkintoja esimerkiksi haastateltavan vastauksien pituudesta ei voi tehdä, koska osa saattaa olla luonnostaan niukkasanaisempia, vaikka he kokisivatkin teemat tärkeiksi ja relevanteiksi itselleen.

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen litteroin aineiston sanatarkasti, jättäen kuitenkin erilaiset äännähdykset ja äänenpainot kirjoittamatta auki. Litteroitua haastattelutekstiä syntyi yhteensä 156 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Litteraattien lukemisen lisäksi kuuntelin ääninauhoja uudestaan saadakseni tutustuttua aineistooni mahdollisimman tarkasti jo ennen analyysivaiheen aloittamista. Tutkielmassani olen käyttänyt haastateltavien sitaatteja, jotka olen muokannut alkuperäisiä litteraatteja luettavampaan muotoon poistamalla tässä kontekstissa epärelevantteja täytesanoja ja selkeyttämällä epäselviä kohtia hakasulkeilla. Sitaatit olen anonymisoinut jättämällä tunnistettavat ilmaisut pois ja nimeämällä haastateltavat koodein H1-11.

Päädyin analysoimaan aineistoa laadullista sisällönanalyysiä mukaillen. Laadullisessa sisällönanalyysissä lähtökohtana on tiivistää aineistosta löytyneitä havaintoja ja etsiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Sisällönanalyysi on kuitenkin melko väljä tarkastelukehys, ja sitä voidaan toteuttaa erilaisten aineiston analyysitapana (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4).

Sisällönanalyysissä pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä laajemmassa kontekstissa. Kontekstin ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää laajempia merkityksiä,

esimerkiksi sosiaalisesti ja historiallisesti tarkasteltuna. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 146; Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4) Tutustuin oman tutkimuksen kontekstiin jo ennen haastatteluja, joskin tarkempi ymmärrys kontekstista syntyi vasta haastatteluiden myötä.

Analyysin avulla pyrin kuvaamaan Huhtasuon aluetta esimerkkinä käyttäen sitä, miten yhdenvertaisuuden ja tiedolla johtamisen edistämistoimet mahdollisesti toimisivat myös laajemmassa kontekstissa, kuten koko kaupungin liikunta- ja hyvinvointipalveluissa tai vielä laajemmin missä tahansa julkisorganisaatioissa. Kuten todettu, laadullisessa tutkimuksessa havaintoja ei ole tarkoitus yleistää, mutta luultavasti tulokset voivat silti antaa jotain suuntaa sille, miten kyseiset teemat näyttäytyvät vastaavissa organisaatioissa tai vastaavanlaisissa kohdelähiöissä.

Lähestyin aineistoani teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teoriaohjaava analyysi sijoittuu aineistolähtöisen ja teorialähtöisen lähestymistavan välimaastoon. Siinä empiriaa lähdetään rakentamaan jostain teoriasta tai aiemmista tutkimuksista, jonka ohjaamana empiiristä aineistoa rakennetaan ja tulkitaan. Aineistosta löytyvät havainnot kuitenkin muokkaavat sitä, mitä teorioita erityisesti peilataan aineistoon. Tutkijalla ei välttämättä tarvitse olla yhtä suurta teoriaa, vaan hänellä voi olla ikään kuin palasia erilaisista teorioista, käsitteistä tai aiemmasta tutkimuksesta. Teoriaohjaavassa analyysissä teoreettiset käsitteet ovat siis valmiiksi olemassa, sen sijaan, että ne luotaisiin kokonaan aineiston pohjalta, kuten aineistolähtöisessä analyysissä (Eskola 2015, 188–189; Tuomi & Sarajärvi 2018, 133).

Koska tutkimuskysymykseni käsittelivät useita teemoja, ei niihin voinut yhdistää yhtä yksittäistä teoriaa, vaan perehdyin tutkimukseen niin tiedon sosiologiasta, yhteiskehittelystä, tiedolla johtamisesta kuin saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden teemoistakin. Minulle ei muodostunut yhtä selkeää tulkintakehystä, vaan useampi toisistaan erillinen näkökulma. Esimerkiksi saavutettavuuden ulottuvuudet toimivat tarkastelukehyksenä, jonka mukaisesti jaottelin haastateltavien mainitsevat Huhtasuon liikkumisen esteet (ks. luku 6.2). Toisaalta aineisto vaikutti teoreettiseen viitekehykseen esimerkiksi siten, että haastatteluissa esille tulleiden erilaisten ymmärryksen tasojen myötä ryhdyin tutustumaan tiedon tasoihin ja tiedon konstruktivismiin, joista en ollut ennen aineistonkeruuvaihetta lukenut. Teorian lukemisen ja aineistoon perehtymisen vuorottelu tuki mielestäni hyvin analyysin muodostumista, sillä pystyin pelaamaan aineistoani tietyistä käsitteistä ja näkökulmista käsin, kuitenkin niin, että aineistosta löytyvät huomiot osittain vaikuttivat siihen, minkälaista tutkimusta luin lisää.

Aineiston analyysia aloin toteuttaa etsimällä litteraateista kuhunkin tutkimuskysymykseen liittyvät ilmaukset toistaiseksi vielä muokkaamatta niitä. Sen jälkeen pelkistin ilmaukset teorioiden mukaan siten, että poimin esimerkiksi kaikki tiedolla johtamisen haasteisiin liittyvät ilmaisut. Ilmaisut ryhmittelin vielä alaluokkiin esimerkiksi sen perusteella, mitä tiedon käyttämisen haasteita mainittiin (tiedon hallinnointi, poikkihallinnollinen yhteistyö jne.) saadakseni kokonaiskuvan yleisimmistä haasteista. Lopuksi poimin taulukoistani kaikkein olennaisimmat sitaatit, jotka kuvasivat parhaiten tarkastelemiani teemoja, ja sisällytin ne tutkielmaani antamaan lukijalle tarkemman kuvan haastateltavien ajatuksista.

5.4 Tutkimuksen eettinen tarkastelu

Tieteellisen tutkimuksen tulee olla hyvän tieteellisen käytännön mukaista. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä sekä tutkimustulosten esittämisessä, tallentamisessa ja tulosten arvioinnissa. Tiedonhankinnan, tutkimusmenetelmien ja arvioinnin tulee täyttää tieteellisen tutkimuksen piirteet ja noudattaa eettisiä periaatteita. (TENK 2012) Tutkijan tulee myös varmistaa, ettei tutkimuksesta aiheudu tulkittaville merkittäviä riskejä, vahinkoja tai muita haittoja (TENK 2019, 7). Tutkimuksessa tulee hyvän tieteellisen käytännön ja tutkimuksen luotettavuuden lisäksi varmistaa, että oikeudelliset vaatimukset toteutuvat (Fingerroos & Kokko 2022, 83).

Tutkielmassani olen pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä niin tiedonhankinnan, aineistonkeruumenetelmien, henkilötietojen keräämisen ja säilyttämisen kuin tulosten raportoinnin suhteen. Ennen tutkimushaastatteluja suoritin tutkimusetiikan kurssin ja tietosuojakoulutuksen sekä perehdyin tutkimuksen eettisiin valintoihin kirjallisuutta lukien. Tutkimuksessa on kysytty vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaisia tietoja, eikä tutkielmani sisällä arkaluonteiseksi määriteltäviä tietoja.

Haastateltavilta kerättyjä henkilötietoja ovat ikä, organisaatio, tehtävänimike sekä koulutustausta. Haastatteluissa kysyin alun perin vain kolmea ensimmäistä, mutta aineistoa analysoidessani päädyin kuitenkin siihen, että myös haastateltavien koulutustaustan tietäminen antaisi minulle mahdollisuuden tarkastella koulutustaustaan liittyviä eroja haastattelujen teemojen ymmärtämisessä. Haastateltavien sukupuoli oli oletettavissa, – joskaan ei varmuudella tiedettävissä – nimien perusteella, mutta koska se ei ollut tutkimuskysymysten kannalta olennainen, ei sitä ei ollut syytä erikseen kysyä. Olin haastatteluissa pyytänyt luvan

olla yhteydessä haastateltaviin jälkikäteen, mikäli kysymyksiä herää, ja kaikki haastateltavat olivat antaneet tähän suostumuksensa. Näin ollen otin haastateltaviin yhteyttä uudelleen, ja sain tietooni jokaisen haastateltavan koulutustaustan.

Haastatteluiden alussa varmistin jokaiselta haastateltavalta, että he olivat perehtyneet etukäteen lähettämiini tutkimustiedotteeseen ja tietosuojalomakkeeseen (liitteet 2 & 3) ja hyväksyvät tietojensa käsittelyn niissä esitetyn mukaisesti, minkä lisäksi pyydettiin jo yhdenvertaisuustyöpajoissa ääninauhalle suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Myös haastattelun alussa haastateltavat kuittasivat äänitallenteelle suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen. Osallistujat olivat myös tietoisia siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää koska tahansa. Keräämäni aineisto on käsitelty ja tallennettu YLLI-hankkeen tietosuojaohjeiden mukaisesti.

Haastatteluissa kysyin suostumusta sille, saako henkilön tehtävänimikettä käyttää tutkimuksen tulosten raportoinnissa. Haastateltavista puolet vastasi kielteisesti vedoten siihen, että samalla tehtävänimikkeellä ei työskentele muita tai työskentelee vain muutama muu heidän organisaatiossaan, jolloin tunnistettavuus olisi todennäköistä. Päädyin lopulta anonymisoimaan kaikki haastateltavat – myös ne, jotka olivat antaneet luvan tittelinsä julkaisuun. Tein tämän ratkaisun siitä syystä, että vain puoliksi anonymisoitu aineisto voisi kenties korostaa liikaa niiden henkilöiden työtehtäviä ja sanomisia, joita ei ole anonymisoitu, ja toisaalta myös niputtaa herkemmin anonyymit vastaukset yhdeksi massaksi.

6 LIKKUMISEN YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMINEN HUHTASUOLLA

Yksi teemahaastatteluni pääteemoista oli yhdenvertaisuus ja sen toteutuminen Huhtasuon asukkaiden liikkumisessa. Haastatteluvastausten pohjalta tarkastelen sitä, miten haastateltavat ymmärtävät yhdenvertaisuuden, miten heidän koulutustaustansa ja työtehtävät vaikuttavat käsitteen ymmärtämiseen ja onko yhdenvertaisuustyöpajoilla mahdollisesti ollut vaikutusta yhdenvertaisuustietoisuuden lisääntymiseen. Työpajoissa tapahtunutta oppimista on hyvin vaikeaa todeta oman tutkimusasetelmani puitteissa, sillä haastateltavien yhdenvertaisuustieto voi olla aiemmin kertynyttä, eikä siis välttämättä ole työpajoissa opittua. Haastatteluaineiston avulla on kuitenkin mahdollista tarkastella sitä, miten haastateltavat ymmärsivät liikkumisen yhdenvertaisuuden haastatteluhetkellä ja miten he kokivat voivansa käyttää tietoaan omassa työssään yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Käytän tässä tulosluvussa pääasiassa yhdenvertaisuuden käsitettä, jonka tarkoituksena on kuvata sitä, miten tasavertaisesti liikkumismahdollisuudet toteutuvat Huhtasuolla haastateltavien mielestä. Käytin tutkimushaastatteluideni kysymyksenasettelussa juuri yhdenvertaisuuden käsitettä, sillä saavutettavuuden käsitettä käytettäessä huomio olisi voinut liiaksi kiinnittyä usein synonyymisesti ymmärrettyyn esteettömyyteen, eli fyysiseen tai tekniseen saavutettavuuteen. Alaluvussa 6.2 sen sijaan käytän saavutettavuuden käsitettä, sillä se liittyy soveltamaani teoreettiseen viitekehykseen (ks. Virmasalo & Hasanen 2022), jossa arvioidaan saavutettavuuden ulottuvuuksia.

6.1 Yhdenvertaisuuden ymmärtäminen

Haastateltavien määritelmät yhdenvertaisuudesta sisälsivät paljon yhtäläisyyksiä keskenään, mutta myös erosivat toisistaan määritelmän tarkkuuden tai laajuuden mukaan. Moni painotti palveluiden yhdenvertaisuuden tarkoittavan sitä, että kaikilla on samanlaiset mahdollisuudet palveluiden käyttöön riippumatta taustasta ja lähtökohdista.

”Että ne [palvelut]ois kaikille, kaikille samalla tavalla olemassa olevia asioita. Ja se ei katsois sitä, et mikä on koulutustausta tai varallisuus tai sosioekonominen [tilanne].” – H11

”Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että tehään tarvittavat toimet, jotka ei oo kaikille ihmisille välttämättä samoja, mutta niin, että tuetaan niitä, jotka sitä tukea tarvitsee. Jotta sitte kaikilla olisi mahdollisimman hyvät mahdollisuudet käyttää jotain palvelua, toteuttaa itseään tai osallistua.” – H6

Määritelmässä tuli esille monia yhdenvertaisuustyöpajoista tuttuja asioita, kuten se, että yhdenvertaisuus ei tarkoita samaa palvelua kaikille, vaan palvelun muokkaamista jokaiselle niin, että lopputulema on sama. Moni mainitsi tämän jääneen mieleen työpajoissa esitetystä kuvasta, jossa yhdenvertaisuus oli esitetty havainnollisesti.

Jotkut haastateltavista määrittivät yhdenvertaisuutta omien työtehtäviensä kautta esimerkiksi seuraavasti:

” No tekisin yleensä sen [yhdenvertaisuuden määrittelyn] niin, että lähtisin kattamaan yhdenvertaisuuslakia tai mun vanhoja tekosia ja sieltä kattamaan – Se [yhdenvertaisuus] ei tarkota sitä, että sinne tehään hirveesti välttämättä erilaisia palveluita kaikille ryhmille, vaan että pohditaan niitä palveluita ja toimintoja ja olosuhteita sillä tavoin, että ne mahdollistaa erilaisten tyyppien osallistumisen.” – H1

Yhdenvertaisuutta tarkasteltiin käyttäjäryhmien näkökulmasta ja vertailtiin sitä, miten yhdenvertaisia eri ryhmät, esimerkiksi ikääntyneet tai lapset, ovat palveluiden saamisessa. Eri käyttäjäryhmien huomioiminen liittyi läheisesti omissa työtehtävissään tehtyihin havaintoihin. Yksi haastateltava totesi, ettei ole juuri perehtynyt käsitteeseen. *”No siis, varsinaisia määritelmiä en oo ite hirveesti luku, koska aina mennään tässä vauhdissa.” – H5.* Pohdittavaksi jää, eikö hän tosiaan ehdi perehtyä teemaan, vai onko kyse myös siitä, että kiireen taakse on helppo piiloutua. Toisaalta voi myös olla, että haastateltava on ymmärtänyt kysymyksen hyvinkin kirjaimellisesti ja että hänelle on kiireestä huolimatta karttunut paljon tietoa yhdenvertaisuudesta, mutta hän ei vain koe osaavansa määritellä käsitettä. YLLI-hankkeen yhteiskehittämisen (ks. luku 2.3) päätuloksina todettiin, että käsitteelliset työkalut auttoivat kaikista eniten yhdenvertaisuusajattelun kehittämisessä verrattuna käytännön työkaluihin. Kyseisen haastateltavan kohdalla tilanne oli se, että hän osasi nimetä yhdenvertaisuuden edistämistoimia, muttei välttämättä liittää niitä yhdenvertaisuuteen tai sen

käsite ei ollut tuttu. Näin ollen myös kyseisessä haastattelujoukossa käsitteellinen työ voisi olla hyvä keino operationalistaa käsitettä.

6.2 Saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistaminen

Virmasalo ja Hasanen (2022) jakavat saavutettavuuden osa-alueet kymmeneen eri ulottuvuuteen. Näitä ovat fyysinen ja tekninen, taloudellinen, maantieteellinen, mentaalinen, sosiaalinen, kulttuuris-asenteellinen, hallinnollinen, tiedollinen, ajallinen sekä taidollinen saavutettavuus. Ulottuvuuksien avulla pyritään tuottamaan parempaa ymmärrystä siitä, mitkä lopulta ovat liikkumisen esteitä ja miten näihin esteisiin reagoimalla voidaan lisätä ihmisten liikkumista. Malli on heuristinen, eli se pyrkii laajentamaan ymmärrystä saavutettavuudesta. Perinteisesti valtaosa liikkumisen edistämistoimista erityisesti kuntatasolla on keskittynyt liikkumisympäristöjen maantieteelliseen saavutettavuuteen. Virmasalon ja Hasasen malli antaa kuitenkin laajemman ja monisyisemmän kuvan liikkumisen esteistä. Tutkimuksissa on huomattu, että liikkumispaikkojen hyvä fyysinen tai maantieteellinen saavutettavuus eivät yksin riitä lisäämään vähän liikkuvien aktiivisuutta (ks. Hoekman ym. 2017; Kuvaja-Köllner ym. 2022; Mäkelä ym. 2014). Näin ollen vähäisen liikkumisen syitä onkin tarkasteltava laajemmassa perspektiivissä.

Saavutettavuuden ulottuvuudet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan toteutuvat osin päällekkäin. Esimerkiksi maantieteellinen ja ajallinen saavutettavuus ovat yhteydessä toisiinsa: jos liikuntapaikka on kaukana, eli maantieteellisesti huonosti saavutettavissa, menee matkoihin kauemmin aikaa, jolloin myös ajallinen saavutettavuus heikkenee. Jos vielä otetaan huomioon liikuntapaikalle kulkemisesta aiheutuvat matkustuskulut, liittyy yhtälöön myös taloudellinen saavutettavuus. (Virmasalo & Hasanen 2022)

Seuraavassa olen jaotellut haastateltavien mainitsemat huhtasuolaisten liikkumisen esteet saavutettavuuden ulottuvuuksien mukaan. Olen kategorisoinut kunkin esteen siihen saavutettavuuden ulottuvuuteen, mihin se mielestäni ensisijaisesti luokittuu. Monet haastateltavien maininnoista ovat kuitenkin liitettävissä useampaan eri saavutettavuuden ulottuvuuteen. Saavutettavuuden ulottuvuuksista haastateltuistani löytyi kaikkiin muihin paitsi *taidolliseen saavutettavuuteen* viittaavia kommentteja. Periaatteessa kielitaito on yhdistettävissä taidollisen saavutettavuuteen, mutta luokittelin sen kuuluvan ensisijaisesti

tiedolliseen saavutettavuuteen siksi, että kielimuuri tuotiin haastatteluissa esille ennen kaikkea tiedottamiseen ja markkinointiin sekä tiedonhakuun liittyvänä esteenä.

Haastateltavilta ei kysytty suoraan saavutettavuuden ulottuvuuksista, kuten siitä, minkälaisia tiedollisia tai taloudellisia liikkumisen esteitä he ovat havainneet Huhtasuon alueen liikkumisessa. Sen sijaan kysyin yleisemmin minkälaisia ja ketä koskevia esteitä he ovat havainneet tai kuulleet alueella olevan, minkä jälkeen olen luokitellut esteet itse saavutettavuuden eri ulottuvuuksien mukaan. Tällä kysymyksenasettelulla tarkastelen nimenomaan sitä, kuinka laaja-alaisesti haastateltavat tunnistavat esteitä ja minkälaisia esteitä on kenties helpompi tunnistaa kuin toisia. Uskon, että erikseen jokaisesta saavutettavuuden ulottuvuudesta kysymällä jokainen haastateltava olisi varmaankin pystynyt keksimään jonkin esimerkin. Tällöin en olisi kuitenkaan pystynyt samalla tavalla arvioimaan sitä, minkälaisia esteitä haastateltavat tunnistavat itsenäisesti ilman johdattelua ja miten heidän esiyymmärryksensä teemoista vaikuttaa saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistamiseen.

Saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistamisen lisäksi arvioin sitä, miten kunkin haastateltavan koulutustausta ja työnkuva vaikuttavat siihen, kuinka laajasti he tunnistavat liikkumisen esteitä ja minkälaisia esteitä he tunnistavat. Luku etenee niin, että esittelen aluksi niitä saavutettavuuden ulottuvuuksia, jotka tunnistettiin useimmin ja jatkan sen jälkeen niihin, joihin liittyviä havaintoja tuli vähemmän. Luvun lopuksi pohdin koulutuksen ja työtehtävien vaikutusta liikkumisen esteiden havaitsemiseen.

6.2.1 Konkreettiset liikkumisen esteet

Fyysinen ja tekninen saavutettavuus. Liikkumisympäristöjen fyysinen ja tekninen saavutettavuus viittaavat siihen, että ympäristön puitteet ja ylläpito ovat kunnossa, eli esimerkiksi kuntolaitteet ovat ehjiä tai luistelukenttä aurattu. Lisäksi fyysiseen saavutettavuuteen kuuluu liikkumisympäristön turvallisuus. Myös yksilökohtaiset tarpeet kuten liikkumisrajoitteet liittyvät fyysiseen ja tekniseen saavutettavuuteen. (Virmasalo & Hasanen 2022, 4) Melko yleisesti fyysiseen esteettömyyteen liitetään esimerkiksi mahdollisuus käyttää liikuntapaikkaa pyörätuolin kanssa. Erilaisia esteettömyyslakeja, -ohjeita ja -selvityksiä on laadittu paljon niin paikallisella, valtakunnallisella kuin kansainväliselläkin tasolla (ks. Euroopan parlamentti 2019/882; Kilpelä 2013; Valtion liikuntaneuvosto 2014, 32–33) Usein

liikkumisen saavutettavuuteen yhdistetään juuri fyysinen saavutettavuus ja esteettömyys (ks. Kotavaara & Rusanen 2016), mikä näkyi myös haastatteluvastauksissani.

Haastateltavat tunnistivat liikkumisympäristöjen fyysiseen ja tekniseen saavutettavuuteen liittyviä esteitä melko paljon, mikä voi kertoa osin niiden helpposta tunnistettavuudesta ja toisaalta myös runsaasta kirjallisuudesta ja organisatoristen esteettömyysvaatimusten yleistymisestä. Valtaosa haastateltavista oli sitä mieltä, että Huhtasuon liikkumismahdollisuudet ovat hyvät ja Jyväskylässä paremmat kuin monella muulla alueella. Erityisesti Huhtasuon luonto mainittiin tärkeänä liikkumisympäristönä asukkaille. Myös muissa Huhtasuon liikkumista käsittelevissä tutkimuksissa luontoympäristöt on nostettu turvallisiksi ja mieluisiksi liikkumisympäristöiksi (ks. Lehtokorpi 2023; Ukkonen 2022).

Fyysiseen saavutettavuuteen liittyen löydettiin kuitenkin mahdollisuuksien lisäksi myös esteitä. Vaikka liikkumisympäristöjä ja niiden kuntoa pidettiin lähtökohtaisesti hyvinä, tunnsti yksi haastateltavista sen, että paikat eivät välttämättä siltikään ole kaikille saavutettavia. *”On talvet, kesät hyvät niinku liikkumismahdollisuudet, mutta toki se sit taas koskee niinku niitä, sanotaan niinku keskimääräisesti hyväkuntosia pääsääntöisesti.” – H3*

Haastateltavalla oli selkeästi kehittynyt ymmärrys alueen asukkaiden erilaisista lähtötilanteista ja siitä, etteivät keskivertoihmiselle saavutettavat ympäristöt välttämättä ole sitä kaikille huhtasuolaisille. Fyysiseen saavutettavuuteen liittyä myös turvallisuus (Virmasalo & Hasanen 2022, 5) ja Huhtasuon alueelta onkin tunnistettu erilaisia turvallisuuteen liittyviä liikkumisen esteitä (ks. Lehtokorpi 2023). Huhtasuolla on senioripuisto, johon on rakennettu lähiliikuntalaitteita erityisesti senioreiden tarpeisiin soveltuviksi. Senioripuisto on kuitenkin useasti narkomaanien käytössä, minkä uskottiin olevan yksi este senioreiden liikkumiselle puistossa.e

”Nostin ton senioripuiston mikä tossa on, että sitten kun se on narkomaanien käytössä, niin ei siellä ole seniorit jumppaamassa. Et sitte on tämmöset turvallisuusnäkökulmat on kyllä myös niitä esteitä. Että uskaltaako lähteä iltasella ja varsinkaan yksin.” -H8

Eräs haastateltava puhui myös yleisemmin siitä, että Huhtasuon alue kuuluu Jyväskylässä turvattomimpiin, ja sinne voi olla vaikeaa lähteä. Toinen haastateltava puolestaan pohti turvallisuutta lasten tai nuorten näkökulmasta ja viittasi aikuisten häiriökäyttäytymiseen.

”Mut sitten että, jos jossain vaiheessa esteeks tulee se, että aikuiset käyttäytyy pelottavasti ja että mä en uskalla mennä pelaamaan tohon jalkapalloon, niin sit on taas vähän harmillinen juttu.” -H1

Haastateltavat toivat esille myös koronapandemian myötä lisääntyneet etäliikuntamahdollisuudet. Jyväskylän kaupunki on pyrkinyt lisäämään palveluntarjontaa järjestämällä etäliikuntaryhmiä, joiden avulla fyysinen saavutettavuus ei nouse osallistumisen esteeksi. Ryhmät olleet hyvin suosittuja ja niiden jatkamista on pyydetty yhä koronarajoitusten poistuttuakin. Etäliikunnan koettiin vähentävän liikkumisen esteitä niin senioreilla, lapsiperheen vanhemmilla kuin pienituloisillakin. Usea haastateltava tunnisti, että etäliikuntamahdollisuus voi madaltaa niin fyysisiä, sosiaalisia, taloudellisia, ajallisia kuin sosiaalisiakin liikkumisen esteitä.

Taloudellinen saavutettavuus. Taloudellisella saavutettavuudella viitataan yksinkertaisesti siihen, minkälaiset käyttömaksut palveluihin kuuluvat. Näitä voi olla esimerkiksi vuoromaksut, välineiden osto- tai vuokraushinnat tai kulkemiseen liittyvät maksut. (Virmasalo & Hasanen 2022) Useissa tutkimuksissa juuri taloudellisten esteiden on todettu vähentävän liikuntaaktiivisuutta (ks. Borodulin ym. 2016b; Koski & Hirvensalo 2021, 53). Harrastaminen voikin olla suhteessa käytettävissä olevaan rahamäärään niin kallista, että se ei ole mahdollista. Taloudellista saavutettavuutta tulisikin arvioida subjektiivisena, yksilön kokemuksena, koska paljon merkitystä on myös sillä, kuinka paljon liikkumista arvotetaan. Esimerkiksi samalla kuukausibudjetilla toisella on varaa pelata sulkapalloa, mutta ei käydä elokuvissa, kun taas toinen laittaa rahansa elokuviin, mutta ei sulkapalloon. Toisin sanoen myös se, miten korkeaksi rahankäytön prioriteetiksi liikunta asetetaan, vaikuttaa koettuihin taloudellisiin esteisiin.

Haastateltavista muutama nosti esille asukkaiden taloudelliset esteet kysyttäessä havaituista liikkumisen esteistä Huhtasuolla ja taloudelliset esteet mainittiin myös yhdenvertaisuustyöpajojen ryhmäkeskusteluissa. Erityisesti yksi haastateltavista puhui taloudellisista esteistä paljon. *”Mut kyllä valitettava totuus, mä en haluu sanoa tätä ees ääneen, mutta kyllä se raha vaan aika paljon ratkaisee. Ja se on surullista.” -H2*

Haastateltavat tunnistivat melko monipuolisesti erilaisia konkreettisia taloudellista saavutettavuutta lisääviä kaupungin palveluita. Kaupunki on tukenut liikkumista erilaisin

keinoin, joista haastatteluissa mainittiin maksuttomat tai halvat vuorot, maksuton etäliikunta, liikuntaetukortti, senioriuimalippu, sekä maksuttomat lapsille tarkoitettu LiikuntaVeturi, nuorille tarkoitettu LiikuntaLaturi ja sosiaali-, työllisyys- sekä terveystaloudellisten asiakkaille tarkoitettu Kipinä-kortti. Näitä tunnustivat erityisesti liikunnanohjaajat, luultavasti siksi, että he ovat työskennelleet konkreettisten liikunnan edistämistoimien parissa ja ovat näin ollen perillä kaupungin liikuntapalvelujen tarjonnasta. Yksi haastateltavista tiesi kertoa, että kaupungille on tullut haastatteluiden aikaan yhä lasten harrastetukihakemuksia, vaikka hanke on loppunut jo yli vuosi sitten. Osa perheistä siis tarvitsisi taloudellista tukea lapsen harrastuksen jatkumiseksi. Vastauksena taloudellisiin haasteisiin esitettiin liikuntaseteleiden tarjoamista, joskin idea oli melko sama kuin esimerkiksi jo olemassa olevassa LiikuntaLaturissa.

”Niin kyllä jotenki ois hienoa, että [asukkaille] ois joku liikuntaseteli ihan samalla lailla ku työntekijöille joissain työpaikoissa annetaan liikuntaseteleitä. Niin jos vaikka sosiaalitoimesta sais semmosen rahallisen kannustuksen lähtee liikkumaan” -H8

Kiinnostavaa on, että YLLI-hankkeen puhelinkyselyiden mukaan Huhtasuolla rahan puutteen liikkumista estävänä tekijänä mainitsi vain 7 % haastateltavista ja se oli vasta 11. yleisin liikkumisen este asukkaiden mielestä. Pohdittavaksi jääkin, yliarvioivatko omat haastateltavani mahdollisesti sitä, kuinka usein raha todellisuudessa nousee asukkaiden liikkumisen esteeksi. Toisaalta myös puhelinkyselyn tuloksia tulee tulkita kriittisesti; onko esimerkiksi taloudellisesta esteistä vaikea puhua tuntemattomalle puhelinhaastattelussa ja sen sijaan helpompi mainita muita syitä sille, miksei arjessa tule liikuttua nykyistä enemmän.

Maantieteellinen saavutettavuus. Liikuntapaikkojen maantieteellistä saavutettavuutta on tutkittu jonkin verran (esim. Kotavaara & Rusanen 2016; Hoekman ym. 2017). Maantieteellisen saavutettavuuteen katsotaan kuuluvan etäisyys, matka-aika, käytettävissä oleva kulkuväline sekä palvelun käyttäjän kävely- tai pyöräilynopeus (Virmasalo & Hasanen 2022, 3) Omien haastateltavieni joukossa moni tunnisti maantieteelliseen saavutettavuuteen liittyviä liikkumisen esteitä, mikä heijastaa maantieteellisen saavutettavuuden tekijöiden tunnistamisen helpoutta. Haastateltavat nostivat esille, että Huhtasuo on hieman kaukana keskustasta (n.5 km), joten osalla asukkaista voi olla sekä henkisiä että fyysisiä esteitä käyttää keskustan liikuntapalveluntarjontaa. Julkisen liikenteen maksut voivat olla joillekin liian kalliita, joten vaikka esimerkiksi uimahalli olisi hyvin saavutettavissa julkisilla liikennevälineillä, sinne

pääsy voi olla taloudellisesti mahdotonta osalle. Pääasiassa Huhtasuon liikkumismahdollisuuksia kuitenkin pidettiin hyvinä ja haastateltavat olivat sitä mieltä, että asukkailla on monipuolisia liikkumismahdollisuuksia lähellä kotia. Lisäksi verrattuna muihin Jyväskylän alueisiin haastateltavat kokivat, että huhtasuolaisilla on monta muuta kaupunginosaa helpommat etäisyydet liikkumispaikoille. Useamman kilometrin matkaa keskustaan ei siis välttämättä voida pitää varsinaisesti liikkumismahdollisuuksien maantieteellisen saavutettavuuden ongelmana, koska liikkumismahdollisuuksia löytyy Huhtasuolta itsestäänkin (ks. luku 2.3.1).

6.2.2 ”Abstraktit” liikkumisen esteet

Mentaalinen saavutettavuus. Mentaaliseen eli psyykkiseen saavutettavuuden ulottuvuuteen voidaan katsoa kuuluvan yksilön motivaatio, liikunnan arvottaminen omassa elämässä, psyykkinen jaksaminen sekä liikkumiseen liittyvät pelot (Virmasalo & Hasanen 2022, 6) Motivaation on monissa tutkimuksissa todettu määrittävän paljon yksilön liikkumista (ks. Vallerand 2007). Yksilön liikuntaa edistäviksi tekijöiksi on tunnistettu motivaation lisäksi muun muassa kontrollin ja pystyvyyden tunteet sekä liikunnasta nauttiminen (Borodulin ym. 2016a, 15). Vaikka fyysisiä esteitä tunnistettiin helpommin, moni haastateltava tunnisti myös mentaaliset esteet vähäisen aktiivisuuden osatekijäksi. Haastatteluissa mainittiin, että jos ihminen ei voi psyykkisesti hyvin, hänen ei useinkaan tule lähdettyä liikkeelle, vaikka liikkumisympäristöt olisivatkin hyvässä kunnossa. Erityisesti haastateltava, joka työskenteli alueen asukkaiden kanssa pääasiassa muussa kuin liikkumisen konteksteissa, nosti esille sen, että mentaalisia esteitä on selkeästi tunnistettavissa.

”Liikkuminen ei oikein, jos on näitä mielenterveyden pulmia, masennusta ja yksinäisyyttä ja muuta, niin se ei ole helppo lähteä – ja kuitenkin ku se liikunta lisää sitä omaa hyvinvointia ja jaksamista, mut ensin pitää olla se kipinä et sä pääset sinne. Et pitää olla se perusta kunnossa, et se tuo sitä mielen hyvinvointia lisää.” – H8

Moni haastateltavista toi myös esille hyvinvoinnin olevan laaja kokonaisuus ja heidän omassa työssään asiaa tulee tarkasteltua kokonaisvaltaisesti, ei pelkästään liikunnan näkökulmasta. Nämä kommentit tulivat sellaisilta haastateltavilta, jotka työskentelivät jollain muulla kuin liikunnan toimialalla. Toisaalta liikunta nähtiin tärkeänä osana hyvinvoinnin palapeliä myös

toisin päin niin, että se voi olla tärkeässä roolissa auttamassa esimerkiksi psyykkisen terveyden haasteissa.

”Ja että ku se liikunta on, et just toki se voi olla sellanen laukaiseva tekijä siihen. Et jos on vähän jotain masennusta tai semmosta saamattomuutta tai syrjäytymistä tai muuta. Niin se voi olla sellanen, mikä lähtee sit aukasemaan sitä kerää. Et mistä sitte taas niinku lähtee monta muuta asiaa sitte – – ihan pelkästään jo joku harrastustoiminta lapsille, ku pääset johonki joukkueeseen, niin sehän on jo tosi iso asia, ja tosi vaikuttava sen lapsen hyvinvoinnin kannalta, mahdollisesti jopa perheen hyvinvoinnin kannalta.” -H7

Liikkumisen ja mentaalisen hyvinvoinnin syy-seuraussuhteista enemmän kommentteja tuli kuitenkin niin päin, että ensin tulee olla tarpeeksi henkistä jaksamista, jotta yksilö pystyy lähtemään liikkeelle. Myös tätä voi peilata YLLI-hankkeen puhelinhaastatteluihin, joissa Huhtasuon aikuisväestöllä suurimmaksi yksittäiseksi liikkumisen esteeksi nousi ”apea mieliala tai yleinen väsymys” (44 % vastaajista).

Sosiaalinen saavutettavuus. Liikkumisen sosiaaliseen saavutettavuuteen voidaan katsoa kuuluvan sellaiset tekijät, kuten vuorovaikutus, yksinäisyys sekä sosiaaliset pelot. Sosiaalista saavutettavuutta voidaan tarkastella monialaisesti, niin yksilön oman kokemusmaailman kuin yhteiskunnallisten rakenteidenkin kautta. Esimerkiksi lajikulttuuri tai yhteiskunnalliset valta-asetelmat tai asenteet voivat luoda liikkumisen esteitä, mutta toisaalta myös ihmisen omat sosiaaliset ”ympyrät”, kuten liikkumiskaverin puute, voivat näyttäytyä esteenä. Sosiaalinen saavutettavuus voi näkyä esimerkiksi asiakaspalvelun yhdenvertaisuutena (Invalidiliitto s.a.; Virmasalo & Hasanen 2022). Haastateltavistani vain kaksi toi esille jonkinlaisia sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyviä liikkumisen esteitä, vaikka tilastotietojen perusteella niitä voisi olettaa olevan enemmänkin alueen turvattomuudesta (ks. Lehtokorpi 2023) ja keskimääräistä matalammasta sosioekonomisesta tasosta (ks. luku 2.3.1) johtuen. Toinen kahdesta sosiaalisiin esteisiin tarttuneista haastateltavista mainitsi yksinäisyyden olevan este liikunnan harrastamiselle.

”Mitä nyt meiän ihmisiä nyt sitte kattoo, niin tota, monet puhuu että kun ei ole sitä ystävää tai tuttavaa, niin ei tule lähettyä, yksin on vaikee. Et se yksinäisyys

on niinku semmonen tosi iso este, jota nyt tää korona-aika on entisestään syventänyt.” -H8

Kulttuuris-asenteellinen saavutettavuus. Kulttuuris-asenteellisella saavutettavuudella voidaan katsoa tarkoitettavan esimerkiksi vallitsevaa ilmapiiriä liikunnan hyväksyttävyydestä eri sukupuolille, seksuaalisuuksille tai eri etnisistä taustoista tuleville henkilöille. Samoin esimerkiksi uskonnolliset rajoitteet liikkumiseen liittyen kuuluvat kulttuuris-asenteelliseen saavutettavuuteen (Virmasalo & Hasanen 2022). Toki esimerkiksi ilmapiiri tai asenteet liittyvät myös yhteiskunnassa vallitsevien normien kautta sosiaaliseen saavutettavuuteen sekä esimerkiksi tasavertaisen asiakaspalvelun kautta hallinnolliseen saavutettavuuteen. Jälleen saavutettavuuden ulottuvuudet näyttävät osittain toisiinsa limittyneinä.

Huhtasuolla väestö on keskimääräistä monikulttuurisempaa (ks. luku 2.1) ja kenties tästä syystä kulttuuris-asenteelliseen saavutettavuuteen liittyviä mainintoja nousi haastatteluista esiin. Eräs haastateltavista mainitsi uskonnolliset rajoitukset esteenä liikkumiselle. Joissain uskonnoissa naiset eivät saa käydä uimassa miesten kanssa samaan aikaan, vaan uimahallissa saa olla samaan aikaan vain muita naisia. Kaupunki oli reagoinut tähän haasteeseen tarjoamalla asukkaille joitakin sellaisia uimavuoroja, jonne on pääsy vain naisille. Tällaisia vuoroja on kuitenkin työlästä järjestää, ja niiden suosio vaihtelevaa.

Eräs haastateltava puhui siitä, että aikuiset saattavat luoda liikuntaharrastuksiin ei-toivottuja arvomaailmoja ja hierarkioita.

”...että jos me puhutaan kuitenkin, ollaan huolissaan lasten ja nuorten harrastamisesta, mut sit me aikuiset johdetaan ne yhteisöt ja tehdään ehkä jopa omilla toiminnallamme sinne jonkunlaisia arvomaailmoja, tai et, jos joku on korkeemmalla [ajattelussa] ku toiset, niin tuntuu jotenki pahalta.” -H1

Sama haastateltava toi esille yhteisön merkityksen, minkä voidaan jälleen katsoa kuuluvan sekä sosiaaliseen että kulttuuris-asenteelliseen saavutettavuuteen liittyväksi huomioksi.

”Elikä eri lajeissa on eri merkityksiä sillä [laji]yhteisöllä ja erilaisia tapoja luoda se yhteisö. Ja se yhteisö kuitenkin on aika pitkälle kantava liikkumisen näkökulmasta.” -H1

Haastateltava oli kuullut alueen asukkailta eri lajeissa vallitsevista erilaisista lajikulttuureista: toisissa lajeissa oli ollut helpompi päästä mukaan yhteisöön kuin toisissa. Koska liikunnan ja urheilun järjestäytynyt harrastaminen tapahtuu Suomessa pääosin urheiluseuroissa (Ilmanen 2015, 20), yhdenvertaisten liikkumismahdollisuuksien tarjoaminen ei voi olla ainoastaan kuntien vastuulla, vaan myös seurat pitää saada mukaan. Pohdittavaksi jääkin, tulisiko esimerkiksi YLLI-hankkeen yhdenvertaisuustyöpajojen kaltaisiin poikkisektoraalisen yhteiskehittelyn toimiin saada myös seuroja osallistumaan nykyistä enemmän, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi jokaisella sektorilla.

Luokittelin kulttuuris-asenteelliseen saavutettavuuteen liittyväksi myös erään haastateltavan huomion siitä, että kaikilla perheillä ei ole edes varsinaisesti käsitystä siitä, mitä harrastaminen tarkoittaa. Vanhemmat eivät välttämättä ole itse harrastaneet ikinä mitään ja harrastamisen kulttuuri on vieras. Tällöin he eivät välttämättä tajua ehdottaa lapselle harrastamista, jos lapsi ei itse pyydä sitä. Harrastuksen puute voi näyttäytyä edelleen vähäisenä fyysisenä aktiivisuutena. Tämä havainto kytkeytyy osin myös tiedolliseen saavutettavuuteen; tiedon harrastusmahdollisuuksista tulisi olla kaikille saavutettavissa aiemmasta harrastuskokemuksesta riippumatta.

Hallinnollinen saavutettavuus. Hallinnolliseen saavutettavuuteen kuuluvat liikkumisympäristöihin liittyvät kiellot ja rajoitukset, kuten se, kenelle vuoroja myönnetään ja milloin (Virmasalo & Hasanen 2022). Esimerkiksi pallokentät tai jääkaukalot voivat usein olla urheiluseurojen käytössä, eikä niille ole tällöin vapaata pääsyä eli urheiluseuraan kuulumattoman yksittäisen käyttäjän näkökulmasta liikuntapaikat eivät ole saavutettavia. Haastateltavista useampi tunnisti hallinnollisuuteen liittyviä esteitä Huhtasuon asukkaiden liikkumisessa. Osa hallinnollisista esteistä oli sääntöjä tai henkilöstöön liittyviä haasteita, osa puolestaan liittyi tiedon hallintaan. Huhtasuon liikuntapuiston nurmikentän käyttörajoitukset nostettiin esille monessa haastattelussa. Liikuntapuistossa on hyvät nurmikentät esimerkiksi jalkapallon pelaamista varten, mutta niitä saa käyttää vain varatuilla, maksullisilla vuoroilla. Vuorojen ulkopuolella kentän vapaa käyttö on kielletty.

”Mut sit samaan aikaan, kun siinä kyselyssä nousi esiin se, että ne kersat ei saa mennä siihen ruohokentälle pelaamaan, niin jotenki se tuntuu musta väärältä. Et miten me saadaan se balanssi, että me tehään niitä olosuhteita, mutta et sillä voidaan edistää muittenki ku maksavien liikkumista.” -H1

Tilanne koettiin monilta osin ongelmalliseksi, joskin ymmärrystä löytyi myös sille, että fasiliteettien täytyy pysyä hyvässä kunnossa lajin harrastajia varten. Ongelman tunnistivat paitsi liikuntapuistossa paikan päällä työskentelevät liikuntapaikanhoitajat, myös muissa tehtävissä toimivat haastateltavat. Nurmikenttien tilanne vaikuttikin olevan yleisesti organisaatiossa tiedossa riippumatta niinkään haastateltavan koulutus- tai työtaustasta, joskin alueella fyysisesti työskentelivät tunnistivat ongelman vielä muita useammin. Tämä kertoo kenties siitä, että konkreettiset liikkumisen esteet, kuten kentän käyttökiellot, on kohtalaisen helppo tunnistaa liikkumista rajoittavaksi tekijäksi.

Nurmikenttien lisäksi tunnistettiin myös muihin liikuntafasiliteetteihin liittyviä rajoituksia ja pohdittiin, voitaisiinko käyttöä suunnata nykyistä enemmän nimenomaan alueen asukkaille. Esimerkiksi suunnitteluvaiheessa oleva uusi jalkapallohalli nähtiin lähtökohtaisesti hyvänä asiana alueen kannalta, mutta hallin merkityksen alueen asukkaiden liikkumisen edistämiseksi pelättiin jäävän pieneksi, jos pääasialliset käyttäjät ovat muilta kaupungin alueilta kulkevia harrastajia.

”Että sillä tavalla kyllä löytyy tätä kaikenlaista fasiliteettia, mut et miten ne sitten käytännössä, niin on tuo, käyttö mahdollistettu. Ja siinä, sitä varmaan voisi mieltä, tai että siinä voi olla sitten mahdollisuuksia, että saadaan entistä enemmän alueen omien asukkaiden käyttöön.” -H8

Toinen hallinnolliseen saavutettavuuteen luokittamani este liittyi Huhtasuon alueen työvoiman vaihtuvuuteen. Yksi haastateltava kertoi, että liikuntapaikkapalveluissa henkilöstön vaihtuvuus on suurta, koska kausityöntekijöitä on paljon. Tämä oli hänen mukaansa haaste yhdenvertaisuuden teemojen sisäistämisen kannalta.

”Huhtasuon alueella aika paljon vaihtuu henkilöstö sitten. Et siel on ehkä yks kaks sellasta vakkarii, jotka on koko ajan siinä kesät talvet, mut sit se loppuporukka, niin enemmistö siin vaihtuu sitten, et palkataan kausityöntekijöitä ja sitten taas lähtee heille viemään ajatusta sitten jokaiselle erikseen ja aina joka hetki, niin se on ainaki esimiehenä koen, et se voi olla aika haasteellinen sitten. Et jos siel ois niinku vakkarioporukka koko ajan hommissa, niin sillonhan me saatais se paljon helpommin menemään ja he sisäistäisikin sen

[yhdenvertaisuusajattelun] paremmin sitten. Että nyt tällä hetkellä se on kyllä aika vaikeeta.” -H9

Moni ehdotti, että yhdenvertaisuustyöpajoja vastaavia työpajoja alueen työntekijöille järjestettäisiin säännöllisesti esimerkiksi 1–2 kertaa vuodessa. Tämä mahdollistaisi myös kausityöntekijöiden paremman perehtymisen teemoihin. Vastaavasti organisaatiossa voitaisiin tarjota muuta koulutusta tai tietopaketteja yhdenvertaisuuden teemoista työpajojen sijaan tai niiden lisäksi. Nämä ehdotukset heijastelivat sitä, että yhdenvertaisuuden edistämistä ja työpajatyypistä yhteiskehittelyä pidettiin osallistujien keskuudessa arvokkaana.

Tiedollinen saavutettavuus. Tiedollisella saavutettavuudella viitataan esimerkiksi tiedottamisen selkeyteen ja eri kieliversioihin, mainontaan sekä tiedon teknisiin ominaisuuksiin kuten varausjärjestelmien helppokäyttöisyyteen (Virmasalo & Hasanen 2022). Nykypäivänä tieto on siirtynyt enenevässä määrin digitaalisille alustoille, mikä johtaa siihen, että osalla on mahdollisuus lähes rajattomaan tietoon, kun taas kaikilla samaa mahdollisuutta ei ole. Tämä kehitys on omiaan lisäämään sosiaalista eriarvoistumista. (Antikainen ym. 2021, 194)

Tiedolliseen saavutettavuuteen liittyy olennaisesti myös kielellinen saavutettavuus. Kielellisesti saavutettavilla palveluilla tarkoitetaan sellaista ympäristöä, jossa palveluiden käyttäjät tulevat ymmärretyiksi riippumatta heidän kielellisestä taustastaan. Kielelliseen saavutettavuuteen kytkeytyvät myös sosiaalinen saavutettavuus sekä monikulttuurisuus. (Gavrilov 2021) Julkisten palveluiden tulisikin olla saavutettavia myös niille asiakkaille, jotka eivät ole äidinkieleltään esimerkiksi suomen- tai ruotsinkielisiä. Kielen ymmärtäminen saattaa pahimmassa tapauksessa estää palveluun osallistumisen kokonaan (Lilja ym. 2019). Tämä näkyi myös omissa haastatteluissani, joissa todettiin, että Huhtasuon vieraskieliset eivät välttämättä löydä palveluita ollenkaan. Myös Huhtasuon venäjänkielisten asukkaiden liikkumista tarkastelevassa tutkimuksessa tiedon saavutettavuuden haasteet tulivat esille (ks. Ukkonen 2022) samoin kuin aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu kielitaidon puutteen vaikuttavan maahanmuuttajien liikunta-aktiivisuuteen (ks. Zacheus ym. 2012).

Haastatteluissani tiedollisen saavutettavuuden ulottuvuuksia tunnistettiin erityisesti ikääntyneiden ja vieraskielisten kohdalla. Havaintoihin saattaa tuki on voinut jälleen vaikuttaa se, missä palveluissa kukin haastateltava on itse töissä. Esimerkiksi maahanmuuttajaliikunnan parissa työskennellyt toi automaattisesti esille kielelliset esteet, kun taas ikääntyneiden

palveluissa pohdittiin ennen kaikkea älylaitteiden käyttöhaasteita. Useampi haastateltava ymmärsi joka tapauksessa sen, että yhdenvertainen viestiminen ei tarkoita sitä, että kaikille viestitään samalla tavalla ja samalla kielellä, vaan viestinnän tarpeita pitää muokata käyttäjien tarpeiden mukaisesti. Tämä huomio liittyy yhdenvertaisuustyöpajoissa esitettyyn ja monen haastateltavan muistamaan kuvioon siitä, että yhdenvertainen ei tarkoita kaikille samaa, vaan kaikille sellaista, että lopputilanne on yhdenvertainen.

Vieraskielisten kohdalla tiedollisiksi esteiksi nähtiin ennen kaikkea kielimuuri ja kulttuuriset tekijät.

”Esimerkiks monesti semmoset maahanmuuttajat siellä Huhtasuolla --- että veikkaan että tämmöset äidit. Monesti isät osaa sitä, oppii sitä suomea jonkin verran, mutta sitte monesti niiden puoliset, äidit on sellasia, että ne jää vaan sinne kotiin ja niillä ei ookaan sitä kontaktia kantaväestöön ja ne ei opikaan sitä kieltä. Niin kielimuuri voi myös olla sellanen yks este. Ettei uskalla lähteä, koska pelkää sitä.” -H2

” [Haaste] on se semmonen tiedon saatavuus. Että vaikka me niin hirveen helposti kuvitellaan, että se tieto on saatavilla ja se on helposti, me nähdään se, et se ois helppoo, mut ei se kaikille oo. -- Että se, että vaikka me koetaan silleen suomenkieliset, jotka ollaan asuttu koko ikä Suomessa, niin koetaan, että joku tieto on helposti saatavilla. Niin se voi olla hieman haasteellista kuitenkin sitten taas tällasille maahanmuuttajille tai joilla ei se suomen kieli ei välttämättä oo ihan loistavasti hallussa saatika kulttuuri.” -H7

Ikääntyneiden näkökulmasta haasteena puolestaan pidettiin ennen kaikkea sitä, että kaikilla ei ole älylaitteita, sähköpostia tai pääsyä internetiin kotona, minkä takia heidät voi olla haastavaa tavoittaa. Moni haastateltava mainitsikin, että Huhtasuon alueella monet asukkaat pystyy tavoittamaan parhaiten puskaradion ja fyysisten kohtaamisten kautta. Perinteiset viestintäkanavat kuten ilmoitustaulut ja sanomalehdet koettiin hyviksi tiedotusvälineiksi. Lisäksi joistakin palveluista lähetetään finder-tekstiviestejä halukkaille. Huhtasuon alueen paikallislehti on vastikään lakkautettu, mistä osa haastateltavista kantoi huolta. Nuorten kohdalla tiedon saavutettavuudesta ei oltu samalla tavalla huolissaan kuin ikääntyneiden kanssa.

Haastateltavista osa koki, että myöskään tieto muista palveluista, kuten etäliikunnasta tai lainavälineistä ei ole saavuttanut asukkaita, vaikka esimerkiksi lainavälineet ovat olleet käytössä jo useamman vuoden ajan. Markkinointi ja viestintä koettiin ongelmiksi tiedon välittymisen kannalta, joskin kaupungin palveluiden markkinoinnin, sosiaalisen median ja nettisivujen koettiin myös kehittyneen paljon. Tiedon löytämiseen liittyen osa haastateltavista kuitenkin pohti, että vaikka tietoa olisi paljon, onko se tarpeeksi helposti löydettävissä. Tällä hetkellä tietoa on ripoteltu ja sitä saa noukkia eri paikoista. Yksi haastateltavista ehdotti, että nykyistä toimivampi jaottelutapa voisi olla palveluiden jaottelemisen alueittain niin, että kaikki tietyn alueen palvelut löytyisivät nettisivuilta samasta kohdasta, jolloin tietoa ei tarvitsisi osata etsiä eri puolilta. Tämä voisi lisätä palvelun tiedollista saavutettavuutta erityisesti niissä ryhmissä, joissa tiedonhaku koetaan haasteeksi.

Ajallinen saavutettavuus. Liikkumismahdollisuuksien ajallisella saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että liikkuminen on mahdollista silloin, kun yksilön aikataulut sen sallivat. Esimerkiksi liikkumispaikkojen aukiolo liittyy vahvasti liikkumisen mahdollistumiseen: vaikka fasiliteetit olisivat kuinka hyvät, ei niistä ole hyötyä, jos ne ovat kiinni silloin, kun henkilö käyttäisi niitä. Myös henkilökohtaiset rajoitteet, kuten perhe- tai työelämä vaikuttavat liikkumisen ajalliseen saavutettavuuteen. (Virmasalo & Hasanen 2022, 4–5) YLLI-hankkeen puhelinhaastatteluissa ajan puute näyttäytyi hyvin yleisenä liikkumisen esteenä tai vähentäjänä (Muukkonen ym. 2022, 14). Omissa haastatteluissani kuitenkin vain yksi henkilö oli tehnyt ajalliseen saavutettavuuteen liittyvän huomion. Hänen huomionsa liittyi nuorille tarjottaviin maksuttomiin liikuntavuoroihin. Ilta-aikaan kaupungin olisi mahdollista tarjota maksuttomia vuoroja, mutta lasten tai nuorten kohdalla myöhäinen ajankohta on haastava.

”Että tottakai meillä on tarjota, mutta ei prime time aikaan, koska ne on maksuttomia. Niin sit se aina menee sinne iltavuoroihin, vaikka sinne klo 20 alkavaksi, niin sit ku siellä on nuoria kyseessä, niin jos ne menee vasta kello kaheksan sinne liikuntaharrastukseen. Koska sitte niillä on kuitenkin se koulumaailma, joka toimii seuraavan päivänä, tai aamuna.” -H2

Pohdittavaksi jää, mikä selittää näin isoa eroa ajallisten esteiden kokemuksissa suoraan huhtasuolaisilta kysyttynä ja omien haastateltavieni näkemysten välillä. Yksi syy voi olla liikkumisen merkityksessä yksilölle. Haastateltavistani viisi eli noin puolet työskenteli

liikuntapalveluissa, mikä todennäköisesti viittaisi siihen, että liikunta on heille merkityksellistä ja heillä on kenties itsellään liikunnallinen elämäntyyli. Näin ollen liikunta arvotetaan korkealle, jolloin sille ollaan valmiita löytämään aikaa myös kiireisestä arjesta. Itse liikunnalliset haastateltavat eivät siis välttämättä osaa huomioida ajan puutetta huhtasuolaisten liikkumisen kannalta merkittävänä esteenä.

Saavutettavuuden ulottuvuudet -kehikossa (Virmasalo 2022) ei ole erikseen mainittu terveydellistä saavutettavuutta. Tavallaan terveydellisen saavutettavuuden tekijät voisivat mennä taidollisen saavutettavuuden alle, sillä jos ei esimerkiksi pysty kävelemään, ei ole kävely”taitoa”. Toisaalta omissa haastatteluissani terveydelliset esteet nousivat esille ennen kaikkea fyysiseen ja tekniseen sekä maantieteelliseen saavutettavuuteen liittyvinä huomioina. Liikkumisen *taidolliseen saavutettavuuteen* viittaavia havaintoja ei myöskään haastatteluissani noussut esille muita, kuin jo aiemmin mainittu kielitaito liikkumispalveluiden käytön esteenä.

6.3 Yhdenvertaisuuden edistäminen Huhtasuolla

Haastateltavat tunnistivat Huhtasuolla olevan monenlaisia ryhmiä ja ”monenkirjavia porukkaa”. Haastateltavista kaikki eivät kuitenkaan työskentele Huhtasuon alueella fyysisesti, ja osa kokikin, että muilla saattaa olla parempi käsitys alueen asukkaista ja historiasta kuin heillä itsellään, mikä oli myös yksi syy sille, että poikkihallinnollista yhteistyötä pidetään tärkeänä. Haastateltavien mukaan Huhtasuon alueeseen on panostettu merkittävästi, mutta toisaalta esimerkiksi päiväkeskuksen lakkauttaminen aiheuttaa huolta. Päiväkeskuksen lakkauttamisen nähtiin vähentäneen alueen yhteisöllisyyttä eikä päiväkeskuksen korvannut yhteistoimintapiste aja samaa asiaa.

”Ku suljettiin se [päiväkeskus] -- niin nehän teki tosi aktiivista työtä siellä, ne sai sinne huonokuntosta porukkaa, ne pysty sitä siellä niinku jollain tapaa liikuttaa. -- Mut nyt, ku se hävis, ku oli tosi aktiivinen se, mua harmittaa tosi paljon, se oli Huhtasuolla tosi aktiivinen ja ihan mahtava porukka. -- Se on tosi iso miinus, se oli musta kaupungilta [huono ratkaisu], mä en ymmärrä, että nyt säästettiin kyllä ihan väärästä paikkaa. Se oli mun mielestä tosi iso kolaus sille alueelle.” -H3

Joidenkin haastateltavien mielestä yhdenvertaisuus ei toteudu Huhtasuon alueella nykyisellään riittävän hyvin. ”En koe ollenkaan, että tän alueen asukkaat ois jotenki hyvinki

yhdenvertaisia.” -H8. Silti jokainen sanoi pitävänsä yhdenvertaisuutta kuitenkin tärkeänä teemana, ja haluaisi edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. ”Kyllä mä edistän tätä yhdenvertaisuutta, isolla kädellä yritän sitä aina saada eteenpäin ja ottaa huomioon kaikissa ikäryhmissä.” -H2

Haastateltavien välillä oli havaittavissa melko suuria eroja siinä, kuinka paljon he pyrkivät huomioimaan ja edistämään yhdenvertaisuutta omassa työssään. Osa haastateltavista keksi paljonkin yhdenvertaisuutta lisääviä toimia, kun taas jotkut eivät tuntuneet keksivän aluksi juuri mitään. Tähän vaikutti varmaankin osittain se, että etenkin osa muissa kuin liikuntapalveluissa työskentelevistä ei kokenut liikkumisen edistämisen juuri koskevan omaa työtään, mikä voi osaltaan kertoa siitä, että poikkihallinnollista työtä liikkumisen edistämiseksi on tehty suhteellisen vähän.

Osa sanoi heti liikkumisen yhdenvertaisuudesta kysyttäessä, ettei tiedä, miten liikuntapalvelut toimivat alueella. Edistämistoimien keksimiseen ja kokemukseen toimien toteuttamisen mahdollisuudesta vaikuttavat varmaankin myös niin kutsuttu ammatillinen identiteetti (ks. Paloniemi ym. 2014, 210–211) sekä yksilön kokemukset omasta kyvykkyydestään. Lisäksi esimerkiksi koulutustausta tai aiempi työkokemus voi vaikuttaa siihen, miten organisaatiohierarkiat koetaan ja kuinka pätevänä itseä pidetään puuttumaan epäkohtiin. Liikuntapalveluiden ulkopuolella työskentelevät kuitenkin keksivät haastattelun edetessä yhä enemmän yhdenvertaisuuden edistämiskeinoja. Kenties työpajat lisäsivät heidän ymmärrystään liikkumisen edistämistyön moniulotteisuudesta ja siitä, ettei työ kohdistu ainoastaan liikuntapalveluihin vaan kaikkiin toimialoihin ja alueen toimijoihin.

Haastateltavilla oli keskenään melko erilaisia näkemyksiä siitä, pystyvätkö he itse omassa työssään edistämään yhdenvertaisuutta, riippuen muun muassa heidän työtehtävistään.

”Kyllä mä silleen voin vaikuttaa, että mä teen usein siis tällasta tiedon louhintaa jonku kehittämisen tueksi.” -H1

”Monestihan se on heti sen verran isompi se juttu, että eihän siihen pysty ite käytännössä vaikuttaan. Mutta jos on jotain hyvin pientä, niin kyllähän se sitte menee samoin tein [toteutukseen]. Jos se on toteutuskelpoinen, niin tokihan se huomioidaan heti.” -H4

Vaikka suurin osa uskoi ainakin jollain tasolla edistävänsä yhdenvertaisuutta omassa työssään, eräs haastateltava ei kuitenkaan kokenut sen liittyvän juurikaan työhönsä.

”Niin ei sillain tähän yhdenvertaisuuteen ja tämmöseen, niin tosi harvoin tarvii paneutua tai sitä ajatellakaan ees [meidän työssä].” -H4

Kyseisestä vastauksesta välittyy melko mekaaninen lähestyminen aiheeseen, eikä haastateltava varsinaisesti koe yhdenvertaisuutta aiheeksi, johon hän haluaisi omaehtoisesti paneutua. On toki ymmärrettävää, että jos oma työ on hyvin konkreettista, kuten tilavarauksista huolehtimista tai kohteiden kunnossapitoa, eikä ihmiskohtauksia alueen asukkaiden kanssa tule, ei yhdenvertaisuus välttämättä ole omassa työssä juuri läsnä. Kyseinen haastateltava myös totesi, ettei yhdenvertaisuustyöpajoista jäänyt merkittävästi mitään käteen ja empi ylipäättään haastatteluun osallistumista, koska ei kokenut aihealuetta omakseen. Koen kuitenkin pystyneeni haastattelussa todistamaan hänellä olevan tärkeitä ajatuksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja haastattelun edetessä hän innostuikin pohtimaan muutaman kerran keinoja, joilla asukkaiden liikkumismahdollisuuksia voitaisiin parantaa.

Omaan työhönsä liittyviä toimia enemmän haastateltavat keksivät yleisempiä, jonkun muun toimijan tai tahon tekoja liikkumisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Olikin positiivista, että ideoita kehittämiseen löytyi, vaikkakin niitä oli huomattavasti helpompaa luetella silloin, kun ne olivat jonkun muun vastuulla. Tämä trendi näkyi haastatteluissa riippumatta haastateltavan työtehtävistä tai koulutustaustasta.

Haastateltavat mainitsivat sekä konkreettisia yhdenvertaisuustoimia, kuten fyysisen saavutettavuuden parantamisen, tapahtumat, tilavuorojen tasapuolisuuden ja taloudelliset etuudet että abstraktimpia edistämistoimia, kuten liikuntasuunnittelun ja poikkihallinnollisen yhteistyön. Kaksi haastateltavista mainitsi suunnittelun olevan avainasemassa yhdenvertaisuuden edistämisessä: heidän mukaansa yhdenvertaisuuteen voitaisiin vaikuttaa ennen kaikkea liikuntasuunnittelun kautta, ja osallistaa alueen työntekijöitä, kuten liikuntapaikkojen kunnossapitäjiä suunnitteluun. Lisäksi vuorojen myöntämisessä kaikki ryhmät tulisi huomioida tasavertaisesti ja luontoreiteistä tulisi tehdä helpompikulkuisia, sillä tällä hetkellä niille ei välttämättä pääse esimerkiksi pyörätuolilla. Nämä esimerkit tukevat

aiempaa havaintoa siitä, että konkreettisia saavutettavuuden ulottuvuuksia oli helpoin tunnistaa, ja myös niihin liittyviä kehitysehdotuksia keksittiin eniten.

Muita haastattelussa esille nousseita konkreettisia toimenpide-ehtotuksia olivat lähipalveluiden tarjoaminen niitä tarvitseville sekä etäliikunnan avulla fyysiseen liikkumispalvelujen saavutettavuuteen liittyvien esteiden vähentäminen. Samoin liikuntaan kannustavat tapahtumat tuotiin esille keinona saada vähemmän liikkuvat mukaan. Alueella järjestetty Eloilot-tapahtuma oli esimerkki siitä, että yhteisen tapahtuman avulla voidaan aktivoida asukkaita ja lisätä alueen yhteisöllisyyttä. Eloiloissa Huhtasuon asukkaille järjestettiin yhteistanssia, musiikkia ja esityksiä. Erään haastateltavan mukaan moni asukas oli innostunut tapahtumassa erityisesti tanshusta, vaikka ei ollut aiemmin ollut aktiivisesti mukana järjestetyssä liikunnassa.

Haastateltavista neljä kertoi alueen asukkaiden osallistamisen olevan tärkeä liikkumisen edistämiskeino, sillä sen myötä asukkaat saadaan paremmin sitoutettua toimintaan ja sitä kautta käyttämään liikkumisympäristöjä tai -palveluja. Myös vertaisohjaajat, liikuntaan tsemppaavat henkilöt sekä naapuriapu mainittiin keinona lisätä alueen asukkaiden liikunta-aktiivisuutta. Tärkeäksi koettiin myös niiden asukkaiden kuuleminen, jotka eivät ole aktiivisia vastaamaan esimerkiksi kyselyihin. Usein haasteena on, että esimerkiksi käyttäjäkyselyihin vastaavat aktiivisimmin ne, jotka käyttävät palveluja aktiivisesti ja ovat muutenkin hyvinvoivia. Se, miten kaikkien ääni saadaan kuuluviin, on haaste ja vaatii aktiivista työtä.

”Et kyllä me vähän kamppaillaan samojen asioiden kanssa, että aktiiviset on aktiivisia ja ne kulkee, tulee, menee. Niille sanoo vaikka että kiipee puuhun, niin he tarvittaessa kiipee. Mut sitte se [toinen] puoli kolikosta on se haaste.” -H3

Eräs haastateltavista pohti sitä, onko Huhtasuon asukkailla tietoa siitä, mitä kaikkia hankkeita alueella on käynnissä. Hänen mukaansa näistä olisi tärkeä tiedottaa, jotta asukkaat kokisivat saavansa äänensä kuuluviin ja olevansa arvokkaita:

” Että neki [asukkaat] sais tietää, et tällasia tehään ja yritetään kehittää. Et niil ois se tieto ja seki lisäis niitten omaa motivaatiota. Et Huhtasuon aluetta ei oo mitenkään unohdettu, vaan se on koko ajan työn alla. -- Et haasteita yritetään

taklata ja halutaan niitä ihmisiä mukaan haasteiden ratkaisemiseen, sellanen tieto ois mun mielestä tärkeätä [jakaa asukkaille].” -H3

Vaikuttamismahdollisuutena mainittiin myös välillisesti vaikuttaminen, esimerkiksi niin, että kuullessaan jostain alueella olevasta epäkohdasta, pyrkii välittämään tietoa eteenpäin sellaiselle taholle, joka voi vaikuttaa asiaan. Tämä huomio tuli eri toimialojen kanssa yhteistyötä tekevältä haastateltavalta, mikä ehkä kertoo hänen osaamisestaan hyödyntää tietoa ja välittää sitä eteenpäin. Poikkihallinnollinen yhteistyö nähtiin hyvänä keinona lisätä yhdenvertaisuutta ja siitä annettiin myös konkreettisia esimerkkejä, joita avaan luvussa 7.2.

Eräs haastateltava toi esiin kiinnostavan näkökulman liikkumispalvelujen yhdenvertaisuudesta:

”Kun meidän asiakkaat on niitä joille ei pääsääntöisesti suunnata urheilupalveluita tai liikuntajuttuja, eivätkä he oo niitä vakiokävijöitä. -- Ja jos nyt mietitään, että kenelle vaikka kunnalliset palvelut suunnitellaan, niin ne suunnitellaan keskivertoihmiselle pääsääntöisesti ja sieltä ne heikommat tippuu kyydistä. -- Mutta ei niitä, jotka on heikommassa asemassa, niin ei ne ole yhdenvertaisesti suunniteltuja edes ne [palvelut].” -H8

Tämä on mielenkiintoinen havainto, koska alueella on ainakin muiden haastateltavien mukaan panostettu paljon heikompiosaisten palveluihin. Moni toi esille, että Huhtasuolla on jatkuvasti käynnissä erilaisia hankkeita ja myös liikkumisympäristöihin on monen mielestä panostettu huomattavasti enemmän kuin monella muulla alueella. Lisäksi haastateltavat mainitsivat asukkaille tarjottavia erilaisia rahallisia kannustimia sekä eri käyttäjäryhmille suunnattuja liikuntaohjelmia. Haastatteluista ei siis synny kuvaa siitä, että palveluja kohdennettaisiin erityisesti esimerkiksi aktiivisille ja valmiiksi hyväkuntoisille työikäisille.

Kuitenkin se, miten ja mitä palveluja tarjotaan, vaikuttaa siihen, ketkä niitä pystyvät hyödyntämään. Kiinnostava pohdinta onkin, tarjotaanko palveluja heikompiosaisille vain näennäisesti, esimerkiksi niin, että rahallista avustusta on olemassa, mutta vain jos palveluntarvitsijalla on osaamista ja voimavaroja hakea avustusta tai hän ylipäätään osaa etsiä tietoa eri tukimahdollisuuksista. Liikkumisympäristöjä ovat saattaneet olla suunnittelemassa liikuntaa aktiivisesti harrastavat, jotka saattavat aidosti kokea ympäristöt kaikille saavutettaviksi, vaikka todellisuus olisi toinen ja tällöin ympäristöt ja palvelut ovat vain

näennäisesti yhdenvertaisesti saavutettavissa. Toisaalta kuten YLLI-hankkeessa on todettu, pelkkä ympäristöjen tai palvelujen parantaminen ei yksin saa ihmisiä liikkeelle, vaan vähäiselle liikkumiselle löytyy paljon esimerkiksi mentaalisiin esteisiin liittyviä syitä.

On kuitenkin myös huomioitava, että yksittäisen haastateltavan kokemukset voivat perustua yksittäistapauksiin, joten niitä ei tule yleistää liikaa. Ihmisten ajattelussa on myös luonnollisesti eroja siinä, kuinka paljon heidän mielestään yhteiskunnan tulee tukea yksilöä. Jonkun mielestä kaikille avoimet liikuntapaikat täyttävät jo itsessään yhdenvertaisuuden kriteerit, kun taas toinen voi mieltää yhdenvertaisuuden toteutuvan vasta sitten, kun joka ikinen asukas on saatu palvelujen piiriin. Vaikka liikkumisen yhdenvertaisuuden edistämistoimia keksittiin paljon, moni oli sitä mieltä, ettei täysin yhdenvertaiseen tilanteeseen voida päästä.

”Mutta valitettavasti siihen ihan täysin yhdenvertaiseen tilanteeseen ei varmaan koskaan päästä.” -H5

”...että se olis sitten niinku kaikille tasavertainen. Siihen me ei varmaan koskaan päästä.” -H2

Vaikka kommentit kuulostavatkin hieman toivottomilta, haastatteluista välittyi, että haastateltavilla on tahtotila päästä niin lähelle täydellistä yhdenvertaisuutta kuin mahdollista.

6.4 Koulutuksen ja työnkuvan vaikutus liikkumisen esteiden tunnistamiseen

Aineistoni perusteella voin todeta, että liikkumisen saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistamisessa on havaittavissa eroja sen suhteen, millaisissa työtehtävissä henkilö työskentelee ja minkälainen koulutustausta hänellä oli. Erot eivät kuitenkaan ole merkittävän suuria, ja trendistä poikkeaviakin havaintojakin löytyi. Korkeammin koulutetut ja tietotyötä tekevät tunnistivat hieman muita useampiin saavutettavuuden ulottuvuuksiin liittyviä liikkumisen esteitä. Näitä olivat erityisesti abstraktit esteet, kuten mentaaliseen tai kulttuuris- asenteelliseen saavutettavuuteen liittyvät liikkumisen esteet. Korkeasti koulutetuista moni tunnisti epäsuoria kuten esimerkiksi liikuntapaikan turvallisuuteen liittyviä liikkumisen esteitä tai lajikulttuurin vaikutuksen siihen, kuinka tervetulleita harrastajat ovat liikuntaharrastuksen pariin.

Korkeimmin koulutetut tunnistivat myös muita useammin mentaalisia esteitä, jotka vaikuttavat liikkeelle lähtemiseen. Spesifimpiä syitä mahdollisesta koulutuksen vaikutuksesta esteiden tunnistamiseen voidaan löytää siitä, että mentaalisia ja sosiaalisia esteitä tunnistivat erityisesti henkilöt, jotka olivat kouluttautuneet ja työskennelleet sosiaaalialalla. Kasvatustieteitä tai pedagogiikkaa opiskelleet haastateltavat puolestaan peilasivat esteitä erityisesti lasten ja nuorten kannalta.

Koulutuksen lisäksi myös haastateltavan oma työtehtävä vaikutti paljon siihen, kuinka laajasti ja minkälaisia liikkumisen esteitä havainnoitiin. Monista kommenteista olisi pystynyt melko helposti arvaamaan, minkä tyyppisissä työtehtävissä haastateltava toimii, vaikka ei olisi sitä entuudestaan tiennyt. Liikkumisen esteitä huomioitiin erityisesti niiden käyttäjäryhmien näkökulmasta, jotka koskettivat omaa työtä: koulussa työskentelevä pohti lasten ja nuorten liikkumismahdollisuuksia, ikääntyneiden palveluissa työskentelevä senioriliikuntaa ja maahanmuuttajien kanssa työskentelevä kielellisiä esteitä. Haastateltavista kuusi eli reilu puolet työskenteli lähtökohtaisesti kaikille käyttäjäryhmille suunnatuissa palveluissa, joten he todennäköisesti peilasivat liikkumisen esteitä useiden käyttäjäryhmien näkökulmasta.

Tietotyötä tekevät tunnistivat yhdenvertaisuuteen liittyen muita hieman yleisemmin laajempia haasteita, kuten esimerkiksi yleiset harrastuskulttuuriin liittyvät ongelmat tai eri käyttäjäryhmien tasavertaisen kuulemisen tärkeyden alueen suunnittelussa. Konkreettisempaa työtä alueella tekeviltä tuli puolestaan hieman muita useammin esille liikkumisympäristön fyysiseen kuntoon ja esteellisyyteen sekä kaupungin liikuntapalveluihin liittyviä huomioita. Näitä olivat esimerkiksi kenttien huolto ja kunnossapito, liikuntavuorojen jakautuminen eri käyttäjille sekä kaupungin tarjoamat erilaiset matalan kynnyksen liikuntamahdollisuudet.

Vaikka sekä työtehtävillä että koulutuksella näyttäisi olevan vaikutusta siihen, minkälaisia liikkumisen esteitä haastateltavat tunnistavat, on kuitenkin vaikeaa eritellä koulutuksen ja työtehtävien vaikutusta toisistaan irrallisina. Luultavasti syy-seuraussuhteet ovat molemman suuntaiset: henkilö on saattanut esimerkiksi korkean koulutuksensa myötä päätyä asiantuntijatehtäviin, jolloin ei voida suoraan sanoa, että kyseinen työtehtävä on kehittänyt hänen tietotaitoaan tai ajatteluaan. Päinvastoin henkilö on saattanut kerryttää merkittävää osaamista ja ymmärrystä esimerkiksi yhdenvertaisuudesta työssään vuosien ajan, vaikka hän ei alun perin olisi kouluttautunut pitkään. Varmuudella ei siis voida sanoa, mikä johtuu koulutuksesta ja mikä työtehtävistä.

Lisäksi se, kuinka paljon eroa eri koulutustaustaisten tai eri työtehtävissä toimivien haastateltavien vastausten välillä todellisuudessa oli, ei ole kovin mustavalkoista. Esimerkiksi korkeasti koulutetut tai tietotyötä tekevät luettelivat myös monia konkreettisia fyysiseen saavutettavuuteen liittyviä esteitä nurmikenttien ja hiihtolatujen kunnosta lainavälineisiin, vaikka ne eivät lähtökohtaisesti olleet heidän omaa osaamisaluettaan. Kenttätyötä tekevät puolestaan tunnistivat erilaisia tiedollisia ja hallinnollisia liikkumisen esteitä, vaikka ne eivät olisi kuuluneet omaan työnkuvaan.

7 HUHTASUON ALUEELLA TYÖSKENTELEVIEN NÄKEMYKSIÄ TIEDOLLA JOHTAMISESTA

Tässä luvussa tarkastelen tiedon hyödyntämistä ja tiedolla johtamista Huhtasuon työntekijöiden näkökulmasta. Koska lähes kaikki haastateltavistani työskentelivät kaupungilla, antaa luku samalla kuvan siitä, miten tiedolla johtaminen toteutuu kyseisessä julkisen sektorin organisaatiossa. Luvun alussa käyn läpi keskeisimpinä esiin tulleet tiedon käytön haasteet ja haastatelluissa nousseita kehitysehdotuksia tiedon parempaan hyödyntämiseen. Sen jälkeen avaam poikkihallinnollisen yhteistyön nykytilaa ja johdon roolia poikkihallinnollisuuden edistämässä. Luvun lopussa kartoitan sitä, minkälaisina yhdenvertaisuustyöpajat näyttäytyivät haastateltaville ja minkälaisena välineenä työpajat toimivat yhdenvertaisuustiedon lisäämiselle.

7.1 Tiedolla johtamisen haasteet

Huhtasuon alueen työntekijöiden ajatukset tiedolla johtamisen toteutumisesta ja haasteista olivat hyvin samansuuntaisia, kuin aiemmissa suomalaisen politiikan ja liikunta-alan tiedolla johtamisen tutkimuksissa on tullut esiin (ks. esim. Hämäläinen & Villa 2014; Kuosmanen & Sivonen 2020; Korsberg ym. 2021;). Keskeisimpinä haasteina aineistossani näyttäytyivät resurssien puute, relevantin tiedon tunnistaminen, tiedon hallinta ja tiedon välittäminen. Näistä relevantin tiedon tunnistamisen vaikeus ei suoranaisesti nouse tiedolla johtamisen kirjallisuudessa keskeisimpien haasteiden joukkoon, mutta toisaalta se kytkeytyy melko vahvasti tiedon hajanaisuuteen ja pirstaloituneisuuteen (ks. Itkonen ym. 2018; Ojajärvi ym. 2013), jotka on tunnistettu tiedon käytön haasteiksi liikunta-alalla.

Seuraavassa esittelen yleisimpiä tiedon hyödyntämisen haasteita Huhtasuon työntekijöiden näkökulmasta. Olen poiminut lukuun ne haasteet, joihin liittyvät maininnat tulivat esille useaan otteeseen haastatteluaineistossani. Neljän keskeisimmän haasteen lisäksi avaam työntekijöiden kokemuksia oman aktiivisuuden merkityksestä tiedon hyödyntämisessä.

7.1.1 Resurssien puute

Aineistoni perusteella keskeisenä tutkimustiedon käytön esteenä ja hidasteena on ajan puute. Moni haastateltava koki, että oma työtaakka on suuri ja monet asiat tehdään jo valmiiksi

kiireellä, jolloin aikaa tiedon etsimiselle ja sen hyödyntämiselle ei yksinkertaisesti ole. Seitsemän yhdestätoista haastateltavasta mainitsi ajanpuutteen rajoittavan tiedon hyödyntämistä omissa työtehtävissään ja aikaa tyiedonhankintatyölle toivottiin lisää.

”Että annetaan oikeesti siihen [poikkihallinnolliseen yhteistyöhön] resursseja ja aikaa, koska ne [toimet]ei hetkessä eikä myöskään kiireessä valmistu tai niitä ei saada toimimaan. Niin se vaatii semmosta aikaa myöskin työntekijöille, että he saavat sitä rauhassa kasata yhteen. -H7

Aikaresurssien lisäksi myös henkilöstöresurssien niukkuus nähtiin haasteena. Tiedolla johtamisen edistämiseen kaivattaisiin lisää henkilöresursseja. *”No mun mielestä [haaste on] resurssipula, että ei oo henkilöitä, et kuka sitte tekis sitä työtä, mitä tavallaan siellä palautteessa annetaan.” -H2.* Osa myös koki, ettei tietoperusteisten päätösten tekeminen läheskään ainas ole työntekijästä itsestään kiinni, vaan asian kehittämiseksi tarvittaisiin toimialan yhteinen linjaus tai esihenkilön suostumus. Resurssien, kuten ajan, puute on todettu tiedolla johtamisen haasteeksi myös muissa julkishallinnon tiedolla johtamisen tutkimuksissa (ks. esim. Jalonen 2015; Hätilä 2020) sekä liikunta-alan tutkimushaastatteluissa, joista ilmenee, että työryhmien jäsenten resurssit eivät ole riittävät tiedonhakuun ja tiedon käyttämiseen asiakirjojen valmistelun tukena. (Hämäläinen & Villa 2014, 39–40)

Muutaman haastateltavan kohdalla tiedon hyödyntämisen esteenä ei ole pelkästään oma aika, vaan myös viitsiminen jaksaminen.

”Että, jos ei kiinnosta tai jos on liian kiirettä, niin kaikkihan se vähänkään ylimääräinen jää pois.” -H7

”Mutta ku toi käytännön työ pyörii niin vauhdilla, että ehkä koen ite tämmöötänä vähän hitaampana lukijana [hankalaksi]. Oishan hyvä lukee tosi paljon kaikkii tutkimuksia ja noita, mutta jotenkin ne ei ehkä nouse niin vahvasti esille tuolla [omassa työssä]. Niin sit ite [ei] jaksa ja kerkee ruveta kaivaan kaikkia tai pohtimaan, että mitä siellä olis.” -H5

Organisaatioissa olisikin hyvä miettiä, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että työntekijää ei kiinnosta etsiä tutkimustietoa oman työn tueksi. Ovatko työntekijät kenties niin kuormittuneita,

ettei uuden tiedon haku innosta, vaikka aikaa sille olisi tai tuntuuko tiedonhaku vaikealta ja työläältä? Jotta tiedolla johtamista saataisiin kehitettyä, tulisi organisaatiokulttuuria muuttaa sellaiseksi, että tiedonhaku koettaisiin pakollisen pahan sijasta mielenkiintoisena ja oman työn mielekkyyttä lisäävänä. Organisaatioissa voitaisiin ottaa tavaksi, että jokaisen työssä tehtävät valinnat perustuisivat lähtökohtaisesti tutkimustietoon, jolloin tiedonhausta tulisi työntekijöille automaatio ja organisaatiossa normi.

7.1.2 Relevantin tiedon tunnistaminen

Tiedon hyödyntämisen tulisi lähteä tiedon tarpeen tunnistamisesta ja määrittelystä, minkä jälkeen tulee miettiä tarvittavan tiedon luonne ja lähteet (Husman & Johansson 2015, 82–83). Haastateltavat mainitsivat monia eri tietolähteitä, joita he käyttävät omassa työssään. Muutama haastateltava tunnistati ison joukon eri tietolähteitä, kun taas valtaosa nimesi yhden tai muutaman, mikä näyttäisi liittyvän melko vahvasti haastateltavan työtehtäviin ja koulutustaustaan: tietotyötä tekevät luettelivat paljon erilaisia tutkimusta tuottavia tahoja ja jalostetumpaa tietoa, kun taas muut nimesivät enemmän suoraan omaan työhönsä liittyviä datalähteitä, kuten käyttäjäkyselyt tai kävijämittarit. Eroa oli myös siinä, mitä haastateltavat tunnistivat tutkimustiedoksi. Osa haastateltavista mielsi tiedon esimerkiksi keskusteluiksi tai asukkaiden palautteeksi, kun taas toiset puolestaan tarrasivat nimenomaan siihen, että käytetyn tiedon tulisi olla tieteellisesti validia.

Tiedon tasojen (ks. luku 3.1.2) mukaan jaoteltuna pääasiassa tunnistettiin dataa ja informaatiota. Tunnistettuja tietolähteitä olivat muun muassa kaupungin sisäiset selvitykset, kuten terveystieteen käyttäjäkyselyt, huoltaja- ja oppilaskyselyt, henkilöstökyselyt, liikuntabarometrit sekä liikuntapaikkojen varausjärjestelmän data sekä data esimerkiksi käyntikerroista ja kävijämääristä. Haastatteluissa mainittiin myös erilaisten tutkimuslaitosten, kuten Likesin, THL:n ja yliopiston tutkimuksia, jotka sijoittuvat tiedon tasoissa informaatiota jalostetumpaan muotoon, tiedon ja jopa viisauden tasoille. Haastateltavat nostivat myös esille erilaiset tutkimusjulkaisut, kuten Valtion liikuntaneuvoston (VLN) julkaisut. Lisäksi HYTE-kerroin eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa (THL 2022a) sekä TEAvisari eli kunnan toimintaa asukkaiden terveyden edistämiseksi kuvaava verkkopalvelu (THL 2021) mainittiin yksittäisinä työkaluina tiedonkeruun apuna.

Vastauksista voidaan päätellä, että Huhtasuon alueen työntekijät löytävät tietoa melko hyvin ja tietävät, mistä etsiä validia tutkimustietoa oman työnsä tueksi. Valtaosan kohdalla haasteena ei ollut se, ettei validia tietoa osattaisi etsiä tai tunnistaa, vaan ennemminkin se, ettei tiedon etsimiselle ole tarpeeksi resursseja tai se koetaan työläänä. Yksi haastateltavista toi myös esille sen, että tietotarpeen tunnistamisesta ja informaation valtavasta määrästä huolimatta olennaista tietoa voi olla vaikea etsiä, mikä on todettu myös kirjallisuudessa (ks. Laihonen ym. 2013, 15). Tämä haaste liittyy osittain tiedon hallintaan ja tiedon hajanaisuuteen, joita parantamalla voitaisiin kenties selättää myös tiedonhakuun liittyviä vaikeuksia.

” Kun ei voi tietää, millon on käsitelty missäkin ja millon on jotakin tiettyjä kyselyjä ollu, varsinkin jos tuota puhutaan toisesta hallintokunnasta. Niin vaikee on ite lähtee hakemaan sitä tuolta ja kaivamaan tuolta netin syövereistä.” -H9

Tietotarpeen tunnistaminen liittyi osittain työntekijän työnkuvaan ja opiskelutaustaan. Haastateltavat, jotka kertoivat tiedon etsimisen työläydestä tai motivaation puutteesta, olivat sellaisia, jotka työskentelivät käytännönläheisessä työssä ja olivat suorittaneet esimerkiksi opintoasteen tutkinnon tai ammattitutkinnon. Vaikuttaisikin siltä, että jos tutkimustiedon etsiminen ja lukeminen eivät ole lähtökohtaisesti kuuluneet omaan työhön tai siihen ei ole saatu valmiuksia opinnoissa, tiedonhaku ja -käyttö voivat tuntua työläämmältä kuin niille, jotka ovat rutinoituneempia tiedonkäsittelijöitä.

Erityisesti koulutustaustalla vaikutti olevan melko selkeä vaikutus siihen, kuinka motivoituneita haastateltavat olivat käyttämään tutkimustietoa omassa työssään. Ne haastateltavat, jotka tekevät tietotyötä ja tarvitsevat työssään erilaisia lähteitä, etsivät ja tuottivat tietoa itse aktiivisesti ja myös vaikuttivat tietävän, mistä tutkimustietoa kannattaa etsiä. He myös tunnistivat monipuolisesti erilaisia tiedontuottajia, jotka tarjoavat omaan toimialaan tai työtehtävään liittyvää tietoa. Yksi haastateltava koki jopa huonoa omatuntoa siitä, ettei kokenut tietävänsä alueesta ja sen asukkaista omasta mielestään riittävästi.

”Se [omassa työssä käytetty tieto] on enemmän ollu itellä sitä tietoo, mikä tulee ihmisten kohtaamisissa ja noissa yhteistyöverkostoissa. Mut se [olisi hyvä] et ois vielä parempi pohja toimia sillä alueella. Tää [tiedon hyödyntäminen] on kyl sellanen, et piston sydämessäni tunnen. Et pitäis vielä paremmin, jos aatellaan tulevaisuuttakin, niin tietysti hankkia sitä tietoa.” -H3

Toisaalta eri työtehtävissä tieto voi näyttäytyä hyvin erilaisena. Siinä missä asiantuntijatehtävissä tai päätöksenteossa tutkimustietoa ja dataa pidetään tärkeinä, voi toisissa tehtävissä asiakaskohtaamisiin pohjautuva kokemustieto olla merkityksellisempää. Osa haastateltavista kokikin tiedon ennen kaikkea keskusteluissa ja verkostoissa hankittuna kokemustietona, eikä esimerkiksi ulkoisten tahojen tuottamana tutkimustietona. Omista työtehtävistä riippuen tieto määriteltiinkin osin eri tavoilla. Myös tiedon luotettavuuteen sekä runsauteen kiinnitettiin huomiota.

”Niin justiiinsa siinä omassa työssä yrittää käyttää mahdollisimman paljon [dataa], viedä sitä tutkittua mikä on oikeesti niinkun tutkimuksellisesti validia tietoa, eikä mitä tahansa mitä löytyy netistä. Ja viedä sitä taas sinne sekä verkostoille että perheille että muille.” -H7

”Toki siinä käy aina niin, et osa menee aina ohi, mut toisaalta se on vaan hyväksyttävä, että ihan kaikessa ei pysy kärryillä sillä tavalla, kun ehkä pitäis.” -H10

Jälkimmäinen sitaatti on ymmärrettävä toteamus kaiken viestinnän keskellä ja noudattelee myös aiemmassa tutkimuksessa todettua informaatiotulvan haastetta (ks. Jalonen 2015; Virtanen ym. 2015, 14). Toisaalta jos ajatusmalli on lähtökohtaisesti sellainen, ettei kaikessa voi kuitenkaan pysyä kärryillä, ei sitä välttämättä tule edes yritettyä. Ehkä tiedon hyödyntämisessä tulisi siinä lähteä liikkeelle siitä, että kaikki omaa työtä edistävä tieto on kotiinpäin, vaikkei kaikkea tietoa olisikaan mahdollista huomioida.

7.1.3 Tiedon hallinta

Informaation hallinnointi on mainittu kehittämiskohteena esimerkiksi Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirjassa 2020–2024 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a, 9). Myös liikuntatiedon saavutettavuutta edistävän työryhmän selvityksen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013) mukaan liikunta-alan toimivaan tiedolla johtamiseen tarvittaisiin uuden tiedon luomisen lisäksi myös olemassa olevan tiedon hyvää hallinnointia ja helppoa löydettävyyttä. Tällä hetkellä liikunta-alan tieto on hajallaan, mikä hankaloittaa kokonaiskuvan hahmottamista (Itkonen ym. 2018, 103). Haastatteluissani tiedon hallinnointiin liittyvät haasteet olivat hyvin

saman suuntaisia, kuin aiemmissa tutkimuksissa on tullut esille. Haastateltavat tunnustivat, että tietoa tuotetaan paljon, mutta sitä ei välttämättä ole saatu välitettyä tarpeeksi kaikille organisaation toimialoille.

”Et se, että se kaikki tieto ei oo vielä hyvin saatavilla ja että siihen ei oo sellasta kunnan järjestelmällistä suunnitelmaa sille tiedolle vielä, tämmöselle tutkimustyypiselle, tällä hetkellä kaupunkiorganisaatiossa.” -H6

Myös kokemustiedon ”jalostaminen” sellaiseksi, että keskusteluista ja kokemuksista saatava tieto olisi käyttökelpoista, koettiin tärkeäksi. Käyttökelpoisen tiedon tuottaminen onkin usein haaste organisaatioissa (ks. Laihonen ym. 2013, 19). Tiedon hallinnointiin liittyviä konkreettisia ehdotuksia olivat muun muassa toimialojen omat mittarit tiedon tarpeista sekä vuosikello tiedon keräämisen aikataululle. Seuraava haastateltavan kommentti osoittaa pitkälle kehittyntä ymmärrystä tiedolla johtamisen haasteista ja mahdollisista kehitystoimista.

”Tuleeks sulla mieleen jotain muita keinoja ton yhteisen tietoarkiston lisäksi, jolla sitä tiedon käyttämistä sitte voitais edistää?” - Haastattelija

”Se, että määriteltäis vielä lisää, mitkä on ne mittarit, mitä vaikka talousarviossa ja toimintakertomuksessa seurataan. Et mitkä on ne kunkin toimialan ja yksikön mittarit, mitä sinne haluttais. -- Ja et ois joku semmonen, niinkun vuosikello tiedon keräämiselle, tiedon esittämiselle, niin se on työn alla tällä hetkellä.” -H6

Eräs haastateltavista ehdotti yhteistä tietopankkia, josta tietoa voisi etsiä. Hänen mukaansa internetistä validin tiedon etsiminen on hidasta ja esimerkiksi valeutisia on paljon. Olisikin tärkeää, että kaikilla työntekijöillä olisi sellaiset tiedonhankintataidot, ettei valeutisten tunnistaminen tuottaisi ongelmaa. Tähän voitaisiin vastata esimerkiksi työntekijöille tarjottavalla koulutuksella.

7.1.4 Tiedon välittäminen

Tiedolla johtamisen kehittämisessä tärkeää on se, miten tutkimustuloksista viestitään. Tiedeviestinnän merkitys informaatiotulvan keskellä korostuu myös liikuntapolitiikassa, joten liikuntatutkimuksen tiedeviestintää tulisi kehittää (Itkonen ym. 2018, 102; Valtonen & Ojajarvi 2013, 15). Tiedon luomisen lisäksi tavoitteena olisi levittää tietoa helposti ymmärrettävänä ja

saavutettavana kokonaisuutena, jotta sitä voidaan hyödyntää jouhevasti päätöksenteossa. Tiedon tulisi lähtökohtaisesti olla käytännöllistä ja helposti sovellettavaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a, 10; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b, 44).

Tiedon välittämisen esteet voidaan jakaa kolmeen eri tasoon, joita ovat yksilötason esteet, organisaatiotason esteet sekä teknologiset esteet. Yksilötasolla esteitä voivat olla esimerkiksi ajanpuute tai luottamuksen puute työkavereita kohtaan. Organisaation tasolla puolestaan esteitä ovat esimerkiksi eri tiimien välinen kilpailu sekä tiedon jakamisen käytäntöjen ontuminen. Teknologian aiheuttamia esteitä ovat puolestaan esimerkiksi uusien välineiden käyttöönottoon kuluva aika tai viestintäteknologian epäonnistunut käyttöönotto. (Laihonen ym. 2013, 53–54)

Tiedonvälityksen kehittäminen niin organisaation sisällä kuin ulkoisten tahojen kanssa nousi esille monessa haastatteluvastauksessa. Huomiot liittyivät paitsi oman toimialan sisäiseen, myös poikkihallinnolliseen viestintään. Erityisesti sähköposti tiedon välittämisen kanavana herätti ajatuksia puolesta ja vastaan. Osa haastateltavista piti sähköpostilistoja ja uutiskirjeitä hyvänä tapana viestiä niin organisaation sisäisille kuin ulkopuolisillekin tahoille. Uutiskirjeet nähtiin hyvänä keinona vastaanottaa tutkimustiedotteet kohdennetusti ja tiivistetysti niin, että tietoa ei tarvitse itse aktiivisesti etsiä. Toisaalta useampi haastateltava oli skeptinen sen suhteen, tavoittavatko sähköpostit todella ihmiset, koska informaatiotulva tunnistettiin ongelmaksi myös sähköpostiviestinnässä.

”Että sähköpostikin on semmonen asia, että sinne aika paljon tulee kaikenlaisia viestejä, ja se voi olla hyvinkin helppo kanava isollakin jakelulla laittaa tietoja menemään niin, että liitetään vastaanottajakenttään hervoton litania nimiä ja laitetaan vaikka tutkimustiedote sitä kautta menemään. Mutta miten se tavoittaa sitten ne [ihmiset], että kuinka moni ne sitä kautta lukee tai tutustuu. Niin veikkaan, että se on aika pieni prosentti.” -H11

Haastatteluiden pohjalta ei löytynyt konsensusta siitä, mikä olisi paras väylä tiedon välittämiseen. Organisaatioissa haasteena on usein myös se, että työntekijät eivät tiedä kaiken organisaation tiedon olemassa olosta, jolloin he eivät myöskään pysty käyttämään sitä omassa työssään (Laihonen ym. 2013, 53). Moni haastateltava kokikin, että organisaation muilla toimialoilla luultavasti olisi sellaista tietoa, joka olisi hänen omassa työssään tai toimialallaan

hyödyllistä ja piti tärkeänä tietää, mitä muilla toimialoilla tai sektoreilla tapahtuu. Tieto ei kuitenkaan aina välity organisaation sisällä tarpeeksi hyvin.

”Tietoa ehkä on kerätty mut ei tiedetä, että mitä kaikkea kerätään varsinkaan eri puolilla organisaatiota, jotta sitä voitais hyödyntää vielä paremmin.” -H1

”On äärettömän tärkeää, että ihmiset tietävät, mitä myös se naapurisektori tekee, että tiedetään mitä on tarjolla ja että voidaan sitten sille omalle kohderyhmälle tai asiakkaalle tarjota myös sen naapurin palveluita. Koska ihmisten hyväksihän me kaikki tehään tätä työtä, ihan jokainen. Niin silloin pitää olla se tieto saatavilla ja into tehdä sitä yhdessä.” – H8

Huomiot eivät myöskään liittyneet vain organisaation sisällä toimialojen väliseen viestintään, vaan myös poikkisektoraaliseen yhteistyöhön.

”Seurapalavereja jos pidetään, niin ois ihan kiva, että tulis myös sinne alueelle työntekijöiden tietoon et mitä siellä on keskusteltu seurojen kanssa alueen kunnossapidosta, taikka ihan mistä vaan, mikä liittyy siihen arjen työhön.” -H9

Kuten jo tiedon hallinnoimiseen liittyen tuli esille, olisi tärkeää saada tietoa siitä, mitä muut tekevät, jotta alueella ei tehdä päällekkäistä työtä ja jotta palveluita voidaan yhdistää mahdollisimman hyvin alueen asukkaita hyödyttäväksi. Lisäksi kaupungin ja alueen yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välistä yhteistyötä tulisi lisätä. Useampi haastateltava mainitsi myös tiedolla johtamisen tämän hetken suuren haasteen, eli että tieto ei usein välity kenttätöihin saakka.

”Koska aika usein kyläilloissa ynnä muissa käsitellään liikunnan asioita, mutta välttämättä se tieto ei saavuta meitä, jotka konkreettisesti tehdään duunia siellä kentällä ja alueella. Että pikkusen [pitäisi] levittää sitä tietoo sitten.” -H9

Tiedolla johtamista painotetaan organisaatioiden visioissa sekä tavoitteissa, ja johtoportaassa sekä asiantuntijatyössä tiedon hyödyntäminen saattaakin olla jo melko edistynyt. Sen sijaan se, miten tietoa saadaan lopulta siirrettyä kenttätöihin niin, että siitä on konkreettisesti hyötyä esimerkiksi palveluiden tuottamisessa, on iso kysymys.

7.1.5 Työntekijän oma aktiivisuus tärkeää

Moni haastateltavista oli sitä mieltä, että jos oman työnsä tukena haluaa käyttää tutkimustietoa, on tiedon etsiminen pääasiassa omalla vastuulla ja oman aktiivisuuden varassa. Tieto ei esimerkiksi tule suoraan esihenkilön antamana tai muuten kohdennetusti työntekijälle.

”Mutta varmaan jos haluais perinpohjaisesti, vaikka toisen toimialan juttuihin ja kaikkiin muihin [perehtyä], niin kyllä se vaatii omaa aktiivisuutta.” -H11

”Kyllä se sais tulla kohdennetusti minun mielestä, ettei nyt ihan ite tarvitse olla aktiivinen.” -H4

Myös esimerkiksi Hämäläisen ja Villan (2014, 40–41) liikunta-alan tutkimustuloksissa tiedon hyödyntäminen oli usein riippuvaista asiantuntijan omasta aktiivisuudesta. Aktiivisuuteen tai sen puutteeseen vaikuttivat ennen kaikkea ajankäytön resurssit ja tiedon saavutettavuuden haasteet. Myös omissa haastatteluissani työntekijän aktiivisuuteen vaikutti todennäköisesti oman viitseliäisyyden lisäksi se, kuinka paljon resursseja oli käytössä.

Erään haastateltavan seuraava sitaatti osoittaa, että kiinnostuneisuus ja tiedon käyttäminen ovat edistyneellä tasolla. Haastateltavalla on halua päästä tutustumaan informaation pohjalla olevaan dataan ja hän ylipäättään ymmärtää, että siitä voisi olla hyötyä omassa työssä.

”Pääasiassa itse etsin, et itse tuotan tietoa tai kollegoiden kanssa näitä kyselyjä tehdään ja analysoin itse. -- Mutta meiän kaupungin tieto on pääasiassa kyllä sellasta, mitä sitte itse aktiivisesti etsii ja tuottaa. -- Et aina jos joku muu on teettäny jonkun tutkimuksen ja sitte halua päästä siihen taustadataan, jota ei oo julkaistu, niin silloin pitää kysellä.” -H6

Kyseinen työntekijä oli lisäksi sitä mieltä, että muiden tahojen tuottaman tutkimuksen lisäksi kaupungin tulisi myös itse tuottaa tietoa. Hänen mukaansa organisaatiossa voisi olla työntekijöitä, jotka keräävät ja välittävät tietoa. Nämä henkilöt voisivat olla mahdollisesti jopa ammattitutkijoita, jolloin tiedon etsiminen ja välittäminen olisi heidän täysipäiväinen työtehtävänsä. Tällainen ratkaisu parantaisi luultavasti parantaisi myös tiedon hallittavuutta.

7.2 Poikkihallinnollinen yhteistyö avainasemassa

Jo ennen kuin olin ehtinyt siirtyä haastattelussa poikkihallinnollisuuden teemaan, moni haastateltavista mainitsi poikkihallinnollisen yhteistyön olevan tapa, jonka avulla yhdenvertaisuutta voidaan edistää.

”Lähinnä ehkä se yhteistyö, ja tavallaan sen verkoston hyödyntäminen. – – Ni se vois olla ainaki yks sellanen, millä pystyis tota yhdenvertaisuutta laajentamaan.”

-H3

”Tuntuu, että Huhtasuolle on paljon panostettu ja panostetaan koko ajan, mikä on todella hyvä homma, mutta sit kuitenkin ne on vähän erillisiä ne palvelut. siel ei oo yhteistyötä tai yhteisöllisyyttä palveluittenkaan suhteen, vaan siellä on yks palvelu, joka hoitaa omat juttunsa, ja toinen palvelu, joka hoitaa sen omat jutut.”

– H7

Kaikki haastateltavista olivat sitä mieltä, että poikkihallinnollinen yhteistyö on tärkeää ja sitä halutaan edistää, joskin eroja löytyi kuitenkin siitä, kuinka paljon poikkihallinnollista työtä kukin haastateltava tekee omassa työssään. Ymmärrys poikkihallinnollisen yhteistyön hyödyistä oli laajaa haastateltavan työtehtävistä tai koulutustausta riippumatta. Osa tunnisti yhteistyön mahdollisuuksia ja solmukohtia erilaisten esimerkkien kautta, toiset yksittäisistä tilanteista. Potentiaalisia yhteistyötilanteita tunnistettiin laajasti ja nykyisellään yhteistyön koettiin toimivan melko hyvin, joskin myös useita kehityskohtia tunnistettiin. Haastateltavien mainitsevia yhteistyötahoja olivat ennen kaikkia kaupunkiorganisaation eri toimialat, joiden lisäksi myös pari alueella toimivaa järjestöä mainittiin.

Poikkihallinnollisen yhteistyön etuna nähtiin muun muassa se, että alueella kauemmin työskennelleet voivat tuoda tietoa alueen palveluista ja asukkaista muille työntekijöille. Poikkihallinnolliset verkostot koettiin tärkeiksi Huhtasuon lisäksi yhtä lailla myös muissa kaupunginosissa ja kokonaisuudessaan kaupungin palveluissa. Yhteistyön hyödyiksi tunnistettiin muun muassa parempi resurssienkäyttö, moninaisemmat näkökulmat sekä päällekkäisen työn väheneminen. Työskentely hallinnonalojen välillä nähtiin modernin työnteon peruspiirteenä. Haastateltavat kommentoivat, että oman työporukan tai toimialan

kesken saattaa helposti sokaistua omille ajatuksille, eikä keskusteluun välttämättä tuoda erilaisia näkökulmia. Yhteistyö ja keskustelu nähtiin rikkautena.

” Me liikunnalla me touhutaan omiamme, sote touhuu omiaan, opetus touhuu omiaan.” -H9

”Me ollaan kuitenkin omalla alalla niin sisäsiittosia, et hyvä et sieltä [muilta toimijoilta] tulee näkökulmaa ja keskustelun herättelyä. Kuitenkin eri alan ammattilaisia ollaan, niin ainahan sieltä tulee uutta, sehän on pomminvarmaa.” -H3

”Helposti on vaan yhen toimialan edustajia, niin sitte sitä katotaan aika putkinäköisesti sen oman toimialan puolesta.” -H11

Monessa kommentissa tuotiin esille, että poikkihallinnollisen yhteistyön on koettu sujuneen hyvin. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalveluiden ja liikuntatalveluiden välinen yhteistyö nostettiin esille. Lääkäri tai sairaanhoitaja on ohjannut asiakkaan liikuntaneuvonnan piiriin, ja liikuntaneuvonnan avulla on alettu etsiä sopivia liikkumismuotoja terveyden edistämiseen ja sairauksien ehkäisyyn. Liikuntapaikanhoitajat puolestaan tekevät yhteistyötä erityisesti kaupunkirakennetalveluiden, kuten kaavoituksen, kanssa. Yksi haastateltavista tunnisti, että voisi viedä omaa osaamistaan nykyistä laajemmin muihinkin hyvinvointitalveluihin. *”Kyllähän sitä [tietoa] varmasti viedään, mut siellähän voi olla esimerkiks jokin hyvinvointiasia, johonka mä voisin tuoda liikunnan puolelta jotain omaani.” -H5*

Kaupungiorganisaatiossa on monia toimialoja, jotka ovat jo itsessään laajoja. Kukin haastateltava onkin saattanut ymmärtää poikkihallinnollisuuden hieman eri tavalla riippuen siitä, millä toimialalla hän työskentelee. Ennen tiedon poikkihallinnollista kulkua olisikin tärkeää ensin taata tiedon välittyminen hallinnonalojen sisällä.

”Mä itse näen, että poikkihallinnollisuus ei tarkoita vaan sitä toimialojen välistä, niinkun sivistystalvelut, kaupunkirakennetalvelut, konsernihallinto, vaan poikkihallinnollisuus on jo niinkun sivistystalveluiden sisäistä. Koska meilläkin eri palvelualueet niinkun liikunta, kulttuuri ja osallisuus, perusopetus, niin

siinäkin on jo se railo välissä. Sivistyspalveluiden sisälläkin on jo haasteita ja mä näkisin, että siinäkin on kyse poikkihallinnollisuudesta.” -H6

Haastatteluissa, kuten myös työpajoja edeltäneessä alkukartoituskyselyssä, nousi esille, että tahtotila poikkihallinnolliselle yhteistyölle on olemassa, mutta siitä huolimatta yhteistyöhön ei välttämättä haluta tai voida panostaa omassa työssä tai työyhteisössä.

”Että kyllä meille aina saa ehdottaa asioita ja mielellään ollaan kyllä mukana. Mutta yleensä me [ollaan mukana] mielellään mahdollisimman vähällä omalla panostuksella.” -H10

Onkin kiinnostavaa, kuvaako tämä laajemminkin perusongelmaa, joka oli havaittavissa myös yhdenvertaisuuden ja tiedolla johtamisen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Eli tahtotila on olemassa, mutta resursseja toteuttamiseen ei ole. Onko siis asia vain näennäisesti tärkeä, jos siihen ei haluta laittaa resursseja.

Poikkihallinnollisiin toimiin liittyi myös kollektiivinen tiedon välittäminen ja hallinnointi niin, että kaikilla on jonkinlainen kokonaiskuva siitä, mitä kaikkea alueella jo on ja miten palveluja voidaan yhdistää.

*”Pitäis tunnistaa vaikka et mitä kaikkii palveluja on tietyllä alueella, et mitä meidän yksikkö tuottaa, mitä teidän yksikkö tuottaa, mitä teidän toimiala tuottaa. Et oltais perillä, mitä kaikkii palveluja siellä on, muitaki ku se oma palvelu ja sen vastuuhenkilöt. Ja sitte vois alkaa miettii niiden alueella olevien palveluiden välistä yhteistyötä, et onks siinä jotain yhtymäpintaa. Et jos järjestetään vaikka jotain ohjelmaa, niin voisko niitä nivoa yhteen, voisko niitä fyysisesti samassa paikassa järjestää tai ajallisesti yhteneväisesti muodostaa niistä kokonaisuuden.”
-H6*

Tiedon siiloutuminen eri toimialojen välille onkin nykyorganisaatioissa yleinen haaste, joka hankaloittaa yhteistyön sujuvuutta (Helander ym. 2020, 35). Jos toimialat ja toimijat eivät kommunikoi keskenään, voi myös käydä niin, että kaikki palvelut keskittävät toimintaansa samalle kohderyhmälle. Tästä esimerkkinä annettiin se, että Huhtasuolla on panostettu ikääntyneiden palveluihin todella paljon, mikä nähdään lähtökohtaisesti hyvänä asiana, mutta voi lisätä epätasa-arvoa ryhmien välillä. Haastatteluissa ehdotettiin myös muiden toimijoiden

(kylätoimisto ja seurakunta) mahdollisuutta toimia alueen matalan kynnyksen liikunnan järjestäjinä ja palveluista tiedottajina.

”Yhdenvertaisuuden eteen, että se tieto tavoittais kaiken, niin tarvitaan jotain ihan siellä toimivaa henkilöä. Ja sit en tiedä onko se seurakunta, vai onko se kylätalo vai mikä se on, joka tavallaan haalis sitä väkee kasaan tai tiedottais sitä väkee, joka ei oo näistä palveluista tietoinen.” – H5

”Esimerkiks onko seurakunnalla tai kylätoimistolla mahdollisuutta vetää tämmösiä matalan kynnyksen liikuntaryhmiä tai vaikka sauvakävelyä et saadaan niinku aikuisväestöö liikkeelle? Ja vähän vanhempia ihmisiä ehkä. -H10

Asetelma on siinä mielessä kiinnostava, että kaupunkiorganisaatiossa ilmeisesti ainakin jotkut työntekijät halusivat siirtää vastuuta järjestöille, vaikka resurssien tasolla kaupungilla olisi tähän paremmat edellytykset. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että kaupungilla olisi järjestöjä isommat hartiat järjestää eri palveluja, ja että järjestöt voivat tarvittaessa vastata käytännön toteutuksesta, mutta resurssit olisi kohtuullista saada kaupungilta. Kaupunkiorganisaation työntekijät toisaalta saattavat kokea, että järjestöillä on parempi yhteys alueen asukkaisiin. Tulisikin pohtia, pitäisikö kaupungilla olla nykyistä enemmän yhteistyötä eri sektoreiden ja toimijoiden, jotta suhdetta alueeseen ja sen asukkaisiin voitaisiin kehittää tiiviimmäksi.

7.3 Johdon rooli poikkihallinnollisuuden edistämisessä

Johtamisen tarve on kiistaton kaikenlaisissa työtehtävissä. Myös tietotyötä tekevät, asiantuntijarooleissa olevat ihmiset haluavat, että heidän työtään johdetaan, vaikka autonomiaakin tarvitaan. Asiantuntijatyössä johtajilta toivotaan suunnannäyttämistä ja strategioiden laatimista. (Laihonen ym. 2013, 54) Haastateltavistani moni olikin sitä mieltä, että poikkihallinnollisen yhteistyön edistämisen tulisi lähteä ylhäältä, esimerkiksi toimialan johdosta tai lähiesihenkilöltä. *”Jotenki näkisin tosi tärkeeks, että se [aloite] tulis sieltä johtotasolta, että ku on niin paljon kaikkii työryhmiä ja ohjausryhmiä ja johtoryhmiä.” -H6.* Sama havainto omistajuuden puutteesta poikkihallinnollisissa tiedolla johtamisen toimissa on tehty myös aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Helander ym. 2020).

Yksi haastateltava tunnisti johdon roolin riittävien resurssien kohdentamisessa poikkihallinnolliseen yhteistyöhön.

”Jotta saatais semmonen toimiva, moniammatillinen yhteistyö toimimaan ja ylipäänsä tommonen poikkihallinnollisuus, niin sen pitäis lähteä sieltä johtoportasta. Että annetaan oikeesti siihen resursseja ja aikaa, koska ne ei hetkessä eikä myöskään kiireessä valmistu tai niitä ei saada toimimaan.” -H7

Erään haastateltavan mukaan organisaatiossa pitäisi olla yleinen käsitys siitä, mitä poikkihallinnollisia elimiä ja työryhmiä on kullakin hetkellä olemassa. Poikkihallinnollinen yhteistyö tulisi rakentaa järjestelmällisesti ja sen tulisi perustua työtehtäviin, ei henkilöihin. Kyseisen haastateltavan mukaan tätä varten voisi luoda selkeän järjestelmän, jolloin heti kun tulisi seminaari tai työpaja jostain aiheesta, olisi valmiina tiedossa kenelle tai mihin elimeen se sopisi ja kenen olisärkevää osallistua.

Jatkossa liikunta-alan sektorirajat ylittävän yhteistyön merkitys kasvaa entisestään (Ahonen-Walker 2021). Liikunnan edistämiseen pyrkivät poikkihallinnolliset työryhmät ovatkin lisääntyneet viime vuosina (Itkonen ym. 2018, 64). Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2020) teettämästä *Liikunta kunnan toiminnassa 2020* -kyselystä ilmenee, että yli 83 prosentilla Suomen kunnista on tällä hetkellä poikkihallinnollisia liikuntaa koordinoivia työryhmiä. Tämä kertoo siitä, että poikkihallinnollinen yhteistyö nähdään tärkeänä liikkumisen edistämistoimena valtaosassa kunnista.

7.4 Yhdenvertaisuustyöpajojen anti

Yhtenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, minkälaista antia yhdenvertaisuustyöpajat tarjosivat osallistujille, ja miten ne kehittivät osallistujien ymmärrystä yhdenvertaisuuden teemoista. Suoranaista tarkastelua siitä, mitä osallistujat ovat oppineet, on kuitenkin tämän tutkimusasetelman puitteissa mahdotonta tehdä, sillä se olisi edellyttänyt perusteellista alkukartoitusta esiyymmärryksestä ennen työpajoja, ja samoin kysymyksiä tehtyä kartoitusta työpajojen jälkeen. Työntekijöillä on keskenään hyvin erilaiset koulutus- ja työtaustat, joten monelle on voinut olla tuttuja sellaiset asiat, jotka toiset ovat oppineet vasta yhdenvertaisuustyöpajoissa. Tarkoitukseni ei siis olekaan vertailla osallistujien tietoisuutta teemoista ennen ja jälkeen työpajojen, vaan tarkastella sitä, miten ylipäänsä kyseisen kaltainen

työpaja voi toimia yhteiskehittelyn välineenä ja voiko sellaisten järjestämisestä olla jatkossa hyötyä työntekijöille ja organisaation osaamiselle.

Konstruktivistisen lähestymistavan mukaan tieto rakentuu aiemman tiedon varaan (luku 3.2.2). Työpajojen osallistujat tulivat eri taustoista koulutuksen ja työtehtäviensä suhteen, joten esiymmärrys yhdenvertaisuudesta oli vaihtelevaa. Jokainen haastateltavista koki oppineensa työpajoissa uutta, vaikka kaikki eivät suoraan osanneet sanoa mitä se oli. *”Niin oli se [yhdenvertaisuustyöpaja] sellanen, et se sitä omaa ajatusmaailmaa käänsi.”* - H3 Toisaalta haastateltavat ovat voineet myös olettaa haastattelijan toivovan tällaista vastausta, joten vastauksia tulkitessa tulee huomioida mahdollinen haastattelijan miellyttäminen.

Päällimmäisenä huomiona haastattelujen pohjalta vaikuttaisi siltä, että työpajat lisäsivät yhdenvertaisuuden huomioimista aiempaa enemmän omassa työssä. Sen sijaan konkreettisia keinoja, joiden avulla yhdenvertaisuutta olisi pyritty edistämään omassa työssä, ei oikeastaan mainittu. Moni kuitenkin sanoi työpajojen jälkeen miettineensä yhdenvertaisuuden toteutumista aiempaa enemmän omassa työssään.

”No ehkä suurimpana ylipäättänsä sitä asiaa mielti siinä pitemmän pätkän enemmän, omaa työtä ja muitten alueitten toimijoitten näkökannalta. Niin mun mielestä ehkä se oli se niinku isoin oppi.” -H3

Vaikka konkreettisia toimia ei tässä vaiheessa vielä nostettu esiin, voi olla, että jatkossa niitä tulee helpommin mieleen esimerkiksi omaa työtä suunniteltaessa, kun yhdenvertaisuuden edistäminen on paremmin mielessä joko tiedostaen tai tiedostamatta.

”Jos se aihealue ei oo normaaliarjen pyörittämiseen liittyvä, vaan niinku nytki tää yhdenvertaisuus, se kulkee meillä koko ajan ajatuksena, et miten me pystytään tasapuolisesti tarjoamaan palveluja tai miten ne on saavutettavia kaikille. Niin jos tuodaanki vähän eri näkökulmaa, niin se aina herättää ajatusmaailmaa. -- Semmonen uuden pohtiminen ja ajatusten herättely, niin kyl se tämmöttöstä [koulutuksesta] lähtee ehkä itellä parhaiten.” -H5

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että työpajat olivat hyödyllisiä. Työpajat koettiin hyvänä keinona lisätä tietoa yhdenvertaisuudesta ja ennen kaikkea herätellä huomioimaan

yhdenvertaisuutta omassa työssä. Vain yksi haastateltava koki, ettei saanut koulutuksesta juuri mitään irti. Lisäksi yksi työpajoihin osallistuneista kieltäytyi haastattelusta, mikä voi mahdollisesti kieltä siitä, ettei hän ollut pitänyt työpajoja itselleen relevantteina.

Vaikka valtaosa piti käsitteellisen ymmärryksen lisääntymistä arvokkaana, erään haastateltavan mielestä teemat olisi pitänyt esittää vahvemmin jonkun konkreettisen esimerkin kautta. Kyseinen haastateltava ei kokenut yhdenvertaisuuden koskettavan omaa työtään, mutta sitä voisi yrittää ymmärtää esimerkkien kautta. Hän toi myös yleisesti läpi haastattelun vastauksissaan hyvin konkreettisia asioita esille, mikä kertoo siitä, että kyseinen työntekijä hahmottaa asiat parhaiten konkreettisen kautta. Erilaiset oppimistyyliä ja ymmärryksen tavat tulisikin ottaa huomioon, samoin kuin kieli, jota käytetään. Tieteellinen kieli ja arkikieli ovat selkeästi keskenään erilaisia (Kiikeri & Ylikoski 2004, 22), mikä ei välttämättä ole hyvä asia, jos halutaan kaikkien ymmärtävän asiat samalla tavalla.

Työpajojen toista kertaa pidettiin hyvänä koontikertana, vaikkakaan sen tarkoituksena ei ollut vain kerrata aiemmassa työpajassa opittua, vaan myös tuoda esimerkiksi lupauksia siihen, mitä omassa työssä voisi jatkossa tehdä yhdenvertaisuuden lisäämiseksi.

”Tuli ite pohdittua sitä asiaa ja vielä kerrattua, et se jäi sitten vielä tehtäväksi. Ku usein tämmöset koulutus- tai muut jutut on, et se on päivän juttu tai puoli päivää ja sitte se vähän unohtuu ja se on siinä. Mutta tässä vielä palattiin siihen asian äärelle ja vielä omien pohdintojen ja havaintojen kera.” -H10

Työpajoissa erityisesti keskusteluja pidettiin hyvänä ja osa olisi toivonut keskusteluille jääneen enemmänkin aikaa. Alueen muihin työntekijöihin tutustuminen erityisesti korona-ajan jälkeen koettiin erittäin tärkeäksi: kun tietää ketä alueella toimii, on matalampi kynnyksellä olla yhteydessä ja ylipäätään työntekijät ovat todennäköisemmin keskenään samalla sivulla. Työpajoihin osallistuneet toivoivatkin myös jatkossa tehtävän poikkihallinnollista yhteistyötä organisaation sisällä.

Usea haastateltava sanoi työpajojen jälkeen alkaneensa kiinnittää aiempaa laajemmin huomiota yhdenvertaisuuteen. Esimerkiksi perheiden parissa työskentelevä haastateltava kertoi jo aiemminkin miettineensä tasavertaisuutta lapsiperhepalveluissa, mutta työpajan jälkeen alkaneensa kiinnittää huomiota myös liikunnan ja harrastustoiminnan yhdenvertaisuuteen.

Lisäksi mainittiin, että yliopistolla on paljon tietotaitoa, jota kannattaa hyödyntää. Työpajat saivat kannatusta myös jatkossa, ja niitä ehdotettiin järjestettävän esimerkiksi kerran tai kahdesti vuodessa, jotta alueen työntekijät eri toimialoilta pääsevät tapaamaan ja jakamaan ajatuksiaan. Se, että työpajat olivat ulkopuolisen tahon eli yliopiston järjestämiä, koettiin hyvänä, jotta asioihin saadaan ulkopuolinen näkemys. ” *Kyllä se aina ku joku muu sanoo, että huomioi ja kattele, niin kyl sitä aina vähän erilailla yrittää silmäillä ja mieltä.* ” -H3

Toisaalta osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että kaupunki voisi ottaa koppia vastaavanlaisten työpajojen tai koulutustilaisuuksien järjestämisestä vastaisuudessa. Haastatteluissa tuli kuitenkin esille myös se, että kaupunki on melko byrokraattinen ja jähmeä organisaatio ja poikkihallinnollinen ja sektoraalinen yhteistyö tai ”ylimääräiset” koulutuspäivät eivät aina onnistu niin helposti, kuin haluttaisiin.

Osa haastateltavista oli korkeasti koulutettuja, mikä näkyi heidän ajattelussaan ja ymmärryksessään esimerkiksi abstrakteissa teemoissa ja syy-seuraussuhteiden hahmottamisessa. Kaksi haastateltavaa kommentoi työpajojen osallistujien olleen heidän mielestään melko eri tasolla ajattelussa ja teemojen ymmärtämisessä. Kommentit eivät kuitenkaan olleet syyllistäviä tai arvostelevia, vaan ennemminkin toteamuksia ja pohdintoja siitä, miten kyseinen seikka vaikutti keskusteluiden antiin. Muilta haastateltavilta ei tullut kommentteja liittyen tähän, joskin rivien välistä saattoi lukea, että esimerkiksi haastattelusta kieltäytynyt henkilö koki jo työpajojen aikana, ettei ehkä ymmärrä teemoja tarpeeksi hyvin pystyäkseen keskustelemaan niistä muiden osallistujien kanssa.

”Siinä ryhmässä mis mä esimerkiksi olin, oli yks [henkilö, jolle] tää teema ei ollu semmonen, että ois kauheen perehtyny asiaan sitä perustietoa enempää. Niin tuli semmonen olo ryhmässä, että täytyy huomioida häntä, että ei mennä ihan yli hilseen siinä keskustelussa.” -H1

Voidaankin olettaa, että vanhan tiedon päälle on rakentunut uutta tietoa, ja riippuen lähtötasosta ajattelu on voinut kehittyä tietyn määrän. Lisäksi sillä, että osallistujat tulivat työpajaan erilaisilla taustoilla, oli luultavasti vaikutusta kaikkiin osallistujiin, koska nekin, joille teemat olivat tuttuja ja jotka eivät välttämättä kerryttäneet uutta substanssiosaamista, lisääntyi silti ymmärrys siitä, miten organisaation eri puolilla ajatellaan teemoista muissa tehtävissä olevat

käyttävät tietoa. Työpajoissa rakennettiin yhteistä ymmärrystä alueen nykytilasta ja tarvittavista yhdenvertaisuuden edistämisen toimista.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut tarkastella Huhtasuon asukkaisiin liittyvissä palveluissa työskentelevien näkemyksiä liikkumisen yhdenvertaisuudesta ja tiedolla johtamisesta. Olen tutkinut sitä, millainen resurssi tieto on työntekijöiden omassa työssä ja miten yliopiston ja kaupungin yhdessä toteuttamat yhdenvertaisuustyöpajat ovat vaikuttaneet työntekijöiden ymmärrykseen yhdenvertaisuudesta. Tässä luvussa kertaan tutkielmani keskeiset tulokset ja esitän niihin liittyviä pohdintoja. Lisäksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja esitän jatkotutkimusehdotuksia.

8.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja pohdintaa

Huhtasuon alueen työntekijöille pidettyjen yhdenvertaisuustyöpajojen kenties suurin anti oli se, että myös muut kuin liikuntapalveluissa työskentelevät osallistujat ymmärsivät voitansa vaikuttaa liikkumisen yhdenvertaisuuteen omassa työssään. Työpajojen ja haastattelujen alussa useampi ei kokenut pystyvänsä kommentoimaan liikkumisen yhdenvertaisuuden toteutumista, tai osaavansa kehitysehdotuksia, koska ei työskentele liikuntapalveluissa. Keskustelun edetessä he kuitenkin kommentoivat teemaa enenevässä määrin. Ihmisen hyvinvointi on moniulotteinen vyyhti, joten kaikkia toimialoja tarvitaan sen edistämistyöhön. Työpajat avasivat myös ovia poikkihallinnolliselle yhteistyölle ja ylipäättään se, että eri toimialojen työntekijät tutustuivat toisiinsa, madalsi kynnyksiä yhteistyölle jatkossa.

Huhtasuon asukkaiden liikkumisessa parhaiten tunnistettiin konkreettisia esteitä, jotka liittyivät esimerkiksi maantieteelliseen, taloudelliseen ja tekniseen saavutettavuuteen. Muitakin liikkumisen esteitä kuitenkin tunnistettiin, ja haastatteluista nousi lopulta melko moninaisesti eri saavutettavuuden osa-alueisiin liittyviä havaintoja. Huhtasuolla työskentelevät toivat esille, että läheskään kaikkien asukkaiden henkinen hyvinvointi ei ole riittävä, jotta he jaksaisivat harrastaa liikuntaa. Tämä tukee huomiota siitä, että yksinään liikuntapaikkojen läheisyys tai niiden hyvä kunto eivät välttämättä saa ihmisiä liikkeelle (ks. Hoekman ym. 2017; Kuvaja-Köllner ym. 2022). Toisaalta liikkuminen nähtiin myös asiana, joka voi parhaimmillaan ehkäistä syrjäytymistä ja mentaalisia ongelmia, eli syy-seuraussuhteet tunnistettiin molemminpuolisiksi.

Huhtasuon työntekijöiden välillä oli eroa siinä, miten yhdenvertaisuus ja saavutettavuus käsitetään ja miten ne nähdään omassa työssä. Korkeammin koulutetut nimesivät hieman muita moninaisemmin liikkumisen esteitä, esimerkiksi sosiaaliseen ja kulttuuris-asenteelliseen ulottuvuuteen liittyen. Muut tunnistivat ennen kaikkea konkreettisia esteitä, kuten kunnossapitoon liittyviä (fyysinen ja tekninen saavutettavuus) tai hallinnollisia (varausvuorot, käyttökiellot) esteitä. Toisaalta iso osa havainnoista oli sellaisia, jotka lähes kaikki tunnistivat riippumatta koulutustaustasta tai työtehtävistä. Tällaisia olivat esimerkiksi maantieteellinen saavutettavuus, tiedollinen saavutettavuus ja ajallinen saavutettavuus.

YLLI-hankkeessa toteutetuissa puhelinkyselyissä mentaaliset tekijät, ennen kaikkea vastaajan mieliala, nousivat suurimmaksi liikkumisen esteeksi (Muukkonen ym. 2022, 14). Voikin olla, että omien haasteltavieni käsitykset siitä, mitä yleisimmät liikkumisen esteet ovat, voivat erota puhelinkyselyistä siksi, että haastateltavien havainnot ovat pääosin niistä ihmisistä, jotka kuitenkin jo jollain tavalla ovat palveluiden käyttäjiä. Näin ollen haastateltavieni kohtaamat asukkaat eivät välttämättä ole niitä, joille jo kotoa lähteminen tuottaa vaikeuksia, jolloin muut esteet saattavat korostua mentaalisia esteitä enemmän haastateltavien havainnoissa.

Huhtasuon asukkaiden mukaan useimmat Huhtasuon liikkumispaikoista vaatisivat kunnostusta ja myös kokonaan uusia liikkumispaikkoja ja -välineitä ehdotettiin (Lehtokorpi 2023). Tämä näyttäytyy kiinnostavana siinä mielessä, että omista haastateltavistani kaikki pitivät Huhtasuon liikkumisympäristöjä pääasiassa hyväkuntoisina ja panostettuina. Yksi syy voi olla, että haastateltavistani moni ei välttämättä itse ole käyttänyt liikuntapaikkoja. Paikat voivat olla näennäisesti hyväkuntoisia ja monipuolisia, mutta puutteet ilmenevät vasta niitä käytettäessä. Toisaalta voi myös olla, että koska usea haastateltavista työskentelee Huhtasuon lisäksi muilla alueilla, ovat Huhtasuon ympäristöt verrattain hyviä muihin alueisiin nähden. Huhtasuolaiset puolestaan eivät välttämättä ole liikkuneet muilla alueilla, eikä heillä tällöin ole vertailukohtaa. Lisäksi Lehtokorven (2023) aineistossa saattavat korostua viat, turvattomat paikat ja kehitysehdotukset, koska niitä on erikseen kysytty.

Eroja eri koulutus- ja työtaustaisten välillä löytyi saavutettavuuden ulottuvuuksien tunnistamisen lisäksi siitä, millaisiksi työntekijät kokivat vaikutusmahdollisuutensa omassa työssään. Moni tietotyötä tekevä koki pystyvänsä edistämään työssään yhdenvertaisuutta ja vaikuttamaan esimerkiksi siihen, millaista tietoa ja mihin tarkoitukseen he käyttävät sitä työssään. Sen sijaan useampi muista työntekijöistä koki, ettei juuri pysty vaikuttamaan

yhdenvertaisuuden edistämiseen omassa työssään ja että esimerkiksi tiedonhankintaan täytyy saada lupa omalta esihenkilöltä tai muualta johdosta. Tämä voi osittain kertoa työn luonteesta ja autonomian määrästä eri työtehtävissä, mutta myös työntekijän koetuista vaikuttamismahdollisuudesta, minäpystyvyydestä ja toisaalta organisaation hierarkiasta.

Vaikka eroja eri koulutus- ja työtehtävissä olevien ajattelun välillä löytyi, on siitä mahdotonta tehdä kovin pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Ensinnäkin koulutus ja työtehtävät ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa; korkeamman koulutuksen saanut saattaa todennäköisemmin päätyä sellaisiin asiantuntijatehtäviin, jossa tieto ja ajattelu kehittyvät entisestään. Näin ollen ei voida suoraan sanoa, että jokin ymmärryksen taso johtuisi koulutuksesta, koska se on voitu kehittää myös työelämässä. Tietotyössä akateemisen ajattelun harjoittamiselle lienee enemmän aikaa, tilaisuuksia ja tarpeita kuin esimerkiksi kenttätöissä paikkojen huoltotehtävissä. Korkeammin koulutautunut ei automaattisesti ole abstraktimmalla tasolla ymmärtämisessä, vaikka yhteyttä olisikin.

Toisekseen aineistosta löytyi myös joitakin havaintoja, jotka puhuvat koulutuksen ja työtehtävien vaikutusta vastaan, sillä ajattelu yhdenvertaisuuden edistämistoimista oli joissain tapauksissa hyvin samanlaista kahdella erimittaisen koulutuspolun käyneellä. Toisaalta erilaisen koulutuksen käyneet saattavat ymmärtää erilaisia puolia yhdenvertaisuudesta ja se, millainen tieto koetaan arvokkaaksi, riippuu kontekstista. Joka tapauksessa tulokset kielivät siitä, että koulutuksia ja työpajoja suunniteltaessa tulisi pohtia kohderyhmää tarkkaan ja esittää asiat kohderyhmän vaatimalla tavalla, jotta niistä on todellista hyötyä.

Tutkielmani perusteella voin todeta, että tiedolla johtamiseen liittyvät haasteet olivat samansuuntaisia, kuin aiemmissa julkishallinnon ja liikunta-alan tutkimuksissa (ks. Korsberg ym. 2021; Ojajärvi ym. 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a) on todettu. Suurimpia tiedon käytön haasteita olivat resurssipula ja erityisesti ajanpuute; aikaa esimerkiksi luotettavan tiedon etsimiselle ei ollut tarpeeksi. Lisäksi osa haastateltavista koki relevantin tiedon löytämisen haastavaksi, erityisesti ne työntekijät, joiden tavalliseen työkuvaan tutkimustiedon etsiminen ei lähtökohtaisesti kuulunut. Tunnistettu tieto oli isolta osin eksplisiittistä, eli dokumentoitua aineistoa (ks. luku 3.1), kuten tilastoja ja kävijäkyselyitä, mutta myös hiljaista tietoa, kuten kokemustietoa alueen asukkaista tunnistettiin jonkin verran.

Tiedon hallinnassa koettiin olevan puutteita, ja haastatteluissa toivottiin muun muassa toimialojen yhteistä tietokantaa, josta omaa työtä tukevaa tietoa voisi etsiä. Myös tiedon välittäminen koettiin ongelmakohdaksi: sähköpostin välityksellä tulee niin paljon informaatiota, että osa koki vaikeaksi saada poimittua itselleen tarpeellisen tiedon. Toisaalta sähköposti nähtiin silti hyvänä tutkimustiedon välityksen väylänä, jonka ansiosta tiedon etsimiseen esimerkiksi internetin hakukoneista ei mene omaa aikaa. Lisäksi osa toivoi selkeämpiä ja lyhyempiä tutkimustiedotteita. Tiedeviestinnän popularisointi on myös aiemmissa tiedolla johtamisen tutkimuksissa todettu selkeäksi kehityskohteeksi (ks. Hämäläinen & Aro 2015; Hämäläinen & Villa 2015; Jussila 2012).

Asenteet poikkihallinnollista yhteistyötä kohtaan olivat hyvin myönteisiä, ja jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että yhteistyötä tulisi tehdä nykyistä enemmän. Yhteistyö koettiin arvokkaaksi ennen kaikkea siksi, että sen avulla voidaan huolehtia Huhtasuon asukkaiden hyvinvoinnista kokonaisvaltaisemmin ja vähentää päällekkäistä työtä, mikä taas vapauttaa resursseja muihin tärkeisiin tehtäviin. Nykyisellään työntekijät eivät tiedä tarpeeksi hyvin, mitä muilla toimialoilla tehdään ja useampi esimerkiksi harmitteli sitä, että olisi voinut ohjata asiakkaan jonkin palvelun piiriin, jos olisi tiennyt sen olemassaolosta.

Tulosten perusteella yhteistyö on henkilöitynyttä, ja usein sen varassa, että joku sattuu tuntemaan jonkun toiselta toimialalta ja sitä kautta tehdään yhteistyötä. Henkilöihin perustuva yhteistyö on kuitenkin melko hataralla pohjalla, jos kyseisen henkilön lähtiessä koko yhteistyö loppuu. Henkilövetoisen yhteistyön ongelmana on myös se, että tuttua kollegaa saatetaan konsultoida johonkin asiaan liittyen, vaikka organisaatiossa olisi joku, joka tietäisi asiasta todellisuudessa paljon enemmän. Huhtasuolta useampi tunnisti yhden ”liimatyöntekijän”, joka tekee arvokasta yhteistyötä eri tahojen kanssa asukkaiden hyvinvoinnin parantamiseksi: kenties ilman tätä työntekijää yhteistyö olisi vielä nykyistäkin vähäisempää. Oman haasteensa on tuonut koronapandemia, jonka vuoksi uudemmat työntekijät eivät ole välttämättä tavanneet juuri ketään kasvokkain, eivätkä tiedä, keitä alueella työskentele. ”Livenä” järjestetyt työpajat saivat kiitosta siitä, että niiden myötä moni sai kasvot etäkokouksista tutuille nimille, minkä ansiosta heihin on jatkossa matalampi kynnys olla yhteydessä.

Toisaalta on tunnistettava, että liikkumisen edistäminen esimerkiksi julkishallinnon toimien kautta ei automaattisesti ratkaise kaikkia vähäiseen liikkumiseen liittyviä yhteiskunnallisia haasteita. Tutkimustulokset liikkumisen edistämistoimien vaikutuksesta fyysisen aktiivisuuden

lisääntymiseen ovatkin osin ristiriitaisia. Kuntien liikunnan edistämisen toimenpiteet eivät välttämättä yksin ole ratkaisu kansalaisten fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen, vaan keinoja tulisi miettiä vielä monipuolisemmin ja myös liikunnan palvelukokonaisuuden ulkopuolella.

8.2 Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus

Alkuperäinen ajatukseni oli tarkastella ennen kaikkea saavutettavuustyöpajojen vaikutuksia osallistujien oppimiseen ja sitä, mikä vaikutus työpajoilla on ollut ymmärrykseen yhdenvertaisuudesta. Haasteeksi osoittautui kuitenkin se, että oppimisen ja tiedon sosiaalisen konstruktivismin tarkastelu olisi vaatinut melko tarkat esitiedot jokaisen osallistujan ymmärryksen tasosta ennen ja jälkeen työpajojen, jotta työpajoissa opittua olisi saatu luotettavasti tarkasteltua. Omalla aineistollani en pystynyt tätä todentamaan, sillä osallistujien lähtötietotasot ovat olleet heidän koulutuksestaan ja työtehtävistään johtuen hyvin eri tasoilla, joten ei voida sanoa, että ymmärrys esimerkiksi liikkumispalveluiden mentaalista saavutettavuudesta olisi kehittynyt työpajoissa.

Lisäksi työpajat olivat muutaman tunnin koulutuksina melko lyhyt aikaväli tarkastella oppimista. Vaikka työntekijöiden tietotarpeita ja kokemuksia tiedosta voidaan tarkastella, todellisen tiedonkäytön tutkiminen on silti haastavaa, sillä ihminen kerryttää tietoaan ajan kuluessa, osin tiedostamattomastikin (Sinervo & Jäntti 2020, 3–4). Haastattelussa kysyin silti osallistujien ajatuksia työpajojen onnistumisesta, ja kaikki uskoivat oppineensa jotain uutta. Tämä indikoi sitä, että työpajojen myötä ajattelu on kehittynyt, mutta syvällisempi tarkastelu miksi ja minkä oppimismetodien ansiosta, vaatisi erilaisen aineiston. Graduprosessini alkoi työpajatoteutusten jo ollessa käynnissä, jolloin minulla ei ollut enää mahdollista kerätä kyseisenlaista aineistoa näistä työpajoista.

Ensimmäiseen työpajaan osallistui 14 henkilöä, mutta toiseen enää seitsemän tutkijoiden lisäksi. Pohdittavaksi jääkin, mistä osallistujakato johtui. Sattumalla lienee osuutensa (sairastelut, päällekkäisyydet yms.) ja osa toikin esille pystyneensä irrottautumaan töistään yhdeksi päiväksi, muttei enää toista kertaa. Silti on myös hyvin mahdollista, etteivät työpajat täysin resonoineet kaikille osallistujille, mistä johtuen he päättivät jäädä pois toiselta kerralta. Toisaalta suurin osa oli silti valmiita haastateltaviksi, eli he ovat luultavasti kuitenkin kokeneet aiheen tärkeäksi. Haastatteluvastauksissa työpajat koettiin onnistuneiksi, ja saman tyyppisiä

koulutustilaisuuksia toivottiin lisää. Toisaalta on huomioitava, että työpajoja on myös voinut olla vaikeampaa kritisoida haastattelussa kuin esimerkiksi anonyymisti.

Tutkimuskysymykseni olivat lopulta melko laajat, koska halusin tarkastella samalla aineistolla useaa teemaa. Koen osin onnistuneeni tässä, mutta en voi olla pohtimatta, olisiko rajatumpi lähestymistapa – esimerkiksi pelkkä tiedon hallinnan nykytilan tarkastelu – tehnyt tutkielmasta koherentimman ja antanut mahdollisuuden keskittyä kyseiseen teemaan syvemmin. Toisaalta tällöin olisi jäänyt monia kiinnostavia havaintoja myös tekemättä. Halukkuus tarkastella kaikkia aineistosta löytyviä havaintoja saattaa johtaa tiettyyn hajanaisuuteen lopputuloksessa (Kiviniemi 2015, 77), mikä saattaa osittain näkyä omassa tutkielmassani.

Vaikka tutkimusta pyrittäisiin toteuttamaan mahdollisimman objektiivisesti, edes tutkimusongelman muotoilu ei ole vapaa teorioista tai arvovalinnoista (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75). Tutkimusongelma ja tutkimuksen toteuttaminen ovat jo itsessään arvovalintoja, ja ne kertovat, että aihe koetaan tutkimisen arvoiseksi. Tutkimuksen kohdealueeksi valikoitui Huhtasuo, mikä kertoo siitä, että juuri kyseinen lähiö on nähty kehityskohteena. Tulokset olisivat voineet olla hyvin erilaiset toisella alueella tutkittuna.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista, että tutkija on kuvannut tekemiään ratkaisuja yksityiskohtaisesti ja läpi tutkimuksen (Hirsjärvi & Hurme 2009). Olen pyrkinyt tarkastelemaan tutkimuksen luotettavuutta läpi koko prosessin ja kirjannut itselleni ylös mahdollisia ongelmakohtia ja puutteita sitä mukaan, kun niitä on ilmennyt. Olen tuonut esille tekemäni valinnat perusteluineen, mikä lisää tutkimuksen läpinäkyvyyttä.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tulkitseminen riippuu hyvin paljon tutkijasta, ja näin olleen luotettavuuden arviointi on haastavaa. En ole pyrkinyt tutkimuksessani tuottamaan objektiivisia totuuksia, vaan tuomaan esille tutkimushenkilöiden kokemuksia teemoista, tiedostaen oman esitietämykseni vaikuttavan tekemiini tulkintoihin. Esimerkiksi työskentely YLLI-hankkeessa on voinut vaikuttaa siihen, miten olen tulkinnut aineistoani. Onkin todettava, että joku muu olisi voinut tehdä aineistosta erilaisia tulkintoja.

Haastattelussa kysymysten tarkentaminen voi vaikuttaa siihen, että ne vastaavat tiettyihin olettamiin, joita tutkijalla on joko tiedostaen tai alitajuisesti. Johdattelevuus voi olla ongelma, ja välillä koinkin ristiriitaisuutta sen suhteen, johdattelenko haastateltavaa liikaa ja toisaalta

saanko riittävän syvällistä ymmärrystä teemoista, mikäli jätän tarkennuksia tekemättä. On myös pohdittava kriittisesti, minkälaista termistöä käytin haastatteluissa ja aukesivatko käsitteet kaikille haastateltaville samalla tavalla. Haastattelussa avasin esimerkiksi tiedon käsitteen niin, että sillä voidaan tarkoittaa mitä tahansa tutkimusperusteista dataa, informaatiota tai tietoa, jota haastateltava käyttää omassa työssään. Tällä pyrin varmistamaan, että haastateltavat ymmärtävät tiedon tarpeeksi laajasti ja keskenään suurin piirtein samalla tavalla. Siitä, miten tiedon käsite lopulta ymmärrettiin, en voi kuitenkaan olla varma, kun yksi haastateltava käsitti tiedoksi keskustelut asukkaiden kanssa, kun taas toinen toi esille tutkimuslaitosten teettämän datan. Pari haastateltavaa kertoi lisäksi kysymysten olleen heidän mielestään melko vaikeita. Tiedostin tämän itsekin, koska teemat olivat melko abstrakteja ja niiden pohtiminen vaati paikoin pitkälle kehittynyttä ajattelua. Jälkikäteen pohdinkin, olisiko asiat voinut esittää haastatteluissa yksinkertaisemmin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden takaamisen kannalta olisi hyvä, ettei aineiston keruun, litteroinnin ja analysoinnin välille syntyisi pitkiä taukoja (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135). Omalla kohdallani haasteena oli ulkomaan vaihtolukukausi, jonka takia aineiston keruun ja analysointivaiheen välille jäi melko pitkä ajanjakso. Aineistoon pitikin siis perehtyä uudelleen, mikä vei enemmän aikaa kuin jos analyysin olisi suorittanut heti haastattelujen ja litterointien perään.

Vaikka uskon haastattelun olleen paras tiedonkeruumenetelmä omien tutkimusongelmieni kannalta, liittyy siihen tiettyjä aukkoja. Suorittamani haastattelut olivat kurssitöinä tehtyjä lyhyehköjä haastatteluja lukuun ottamatta ensimmäiset tutkimushaastatteluni, joten osaamiseni haastattelijana perustui lähinnä haastatteluista kertovien metodioppaiden lukemiseen. Näin ollen kokemattomuuteni on voinut vaikuttaa haastattelujen laatuun. Lisäksi pohdittavaksi jää, kuinka rehellisiä vastauksia haastateltavat ovat antaneet kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa. Esimerkiksi kysymykseen siitä, miten järjestämämme yhdenvertaisuustyöpajat onnistuivat, haastateltavat vastasivat pääasiassa hyvin myönteisesti. Haastateltavat saattavatkin pyrkiä antamaan sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia, jolloin niiden luotettavuutta tulee arvioida kriittisesti (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Kenties anonyymin kyselylomakkeen kautta osallistujien olisi ollut helpompaa antaa myös kielteistä palautetta kuin haastattelussa työpajan järjestäjän kanssa. Kaikkiin tiedonkeruumenetelmiin liittyy toisaalta tiettyjä aukkoja, mitä lienee mahdotonta täysin välttää.

8.3 Tulosten hyödynnettävyys ja merkittävyys

Tutkielmani tulokset lisäävät ymmärrystä liikunta-alan tiedolla johtamisen nykytilasta liikuntapalvelujen työntekijöiden näkökulmasta verrattuna päätöksentekoon ja johtoportaan suuntautuneeseen aiempaan tutkimukseen. Tutkielma valottaa myös sitä, miten työntekijät kokevat yhdenvertaisuuden toteutuvan ja miten he kokevat voivansa itse vaikuttaa asiaan. Tämä on organisaatioille päätöksentekijöille tärkeää tietoa, sillä näiden työntekijöiden työpanoksen avulla voidaan lisätä yhdenvertaisuutta.

Käytännön kontribuutiona tulokset tuovat kaupungille tietoa siitä, minkälaisena resurssina tieto näyttäytyy organisaatiossa ja miten työntekijät ymmärtävät yhdenvertaisuuden teemoja. Tutkielma valottaa sitä, mitä ennen kaikkea tulisi kehittää ja minkälaista mahdollista hyötyä toimialat yhdistävistä työpajoista voi olla. YLLI-hankkeen työpajoista on myös laadittu organisaatioita varten yksityiskohtaiset ohjeet (Pyykönen ym. 2022), joiden avulla vastaavan tyyppisiä yhdenvertaisuuskoulutuksia on helppo järjestää. Nämä ohjeet, tämän tutkielman tulokset ja YLLI-hankkeen tulokset välitetään eteenpäin hankkeessa mukana olleille tahoille, jotta niiden avulla yhdenvertaisuustyötä ja tiedolla johtamista voidaan kehittää myös jatkossa. Tutkielma antaa suuntaa sille, miten eri koulutustaustaisille ihmisille järjestetään koulutusta niin, että se tukisi mahdollisimman hyvin omaa työtä ja ymmärrystä yhdenvertaisuuden edistämisestä oman työn konteksteissa.

Liikunta-alan koulutuksen näkökulmasta tutkimuksella voidaan nähdä olevan arvoa sen kannalta, miten liikunta-alan asiantuntijakoulutuksessa pyritään kehittämään opiskelijoiden laaja-alaista ajattelua ja valmiuksia käyttää tietoa omassa työssään tulevaisuudessa. Tutkielman tulosten perusteella tiedonhakutaidoille, tiedeviestinnälle ja yhteistyötaidoille on tarvetta liikunta-alan asiantuntijatehtävissä. Tulokset antavat myös kiinnostavia huomioita yliopistojen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Moni haastateltavista koki yliopiston ja kaupungin yhteistyön tervetulleena ja osa myös toivoi, että yliopisto koostaisi nykyistä enemmän esimerkiksi yhteenvedoja tai uutiskirjeitä tutkimustuloksista kuntia ja muita organisaatiota varten. Yliopiston ja kuntien välisestä vuorovaikutuksesta tulisi pitää kiinni, jotta yhteiskunnan hyvinvointia voidaan kehittää tutkimustuloksiin perustuen.

8.4 Jatkotutkimusehdotukset

Vain noin kolmasosa suomalaisesta aikuisväestöstä liikkuu terveytensä kannalta riittävästi (THL 2020a), joten onkin selvää, että kaikki vähän liikkuvat eivät asu lähiöissä tai edusta sosioekonomisesti ”matalaa” luokkaa. Sen sijaan syyt vähäiselle liikkumiselle voivat olla eri alueilla ja sosioekonomisten ryhmien välillä erilaisia. Tästä on kuitenkin vain vähän aiempaa tutkimusta, ja olisikin tarpeellista selvittää syvemmin, miten ihmiset itse kokevat liikuntaintiaan voitavan lisätä vai kokevatko he tarvitsevansa täysin muunlaisia palveluita hyvinvointinsa parantamiseksi.

Kuten mainitsin, oman aineistoni puitteissa minulla ei ollut mahdollisuutta luotettavasti tutkia sitä, minkälaista oppimista yhdenvertaisuustyöpajat ovat tuottaneet. Jatkossa koulutuksen vaikutuksia ajattelun kehittymiseen voisikin olla hyödyllistä tutkia tutkimusasetelmalla, jossa kysytään tietyt kysymykset samoilta henkilöiltä ennen ja jälkeen koulutuksen, jotta saadaan paremmin kiinni siitä, mikä todella on ollut koulutuksen vaikutus aiheen ymmärtämiseen. Ylipäätään olisi kiinnostavaa tarkastella sitä, miten henkilön koulutustausta vaikuttaa ajatteluun ja tiedon tasojen rakentumiseen ja kehittävtkö työorganisaation koulutukset työntekijöiden ajattelua.

Tiedolla johtamisen tutkimus kuntien liikuntatoimissa tai liikuntaorganisaatioissa ja tiedon jalkauttaminen organisaation eri tasoille on yhä vähäistä ja sille olisi tarvetta myös tämän tutkielman jälkeen. Lisäksi arviointi- ja vaikuttavuustutkimus tiedolla johtamisen toteutumisesta olisi tärkeää, jotta jatkossa toimenpiteitä voidaan muokata yhä sopivammiksi. Jos organisaatiossa toteutetaan kuuliaisesti tiedolla johtamisen toimia, mutta niiden toimivuutta ei ikinä arvioida, voi olla, että toimia tehdään vuosia turhaan tai väärällä tavalla. Lisäksi valtaosa aiemmasta julkishallinnon tiedolla johtamisen tutkimuksesta on liittynyt yksittäisiin palikoihin, kuten tiedonhallintaan tai datan laatuun. Tilausta olisi kuitenkin tutkia koko prosessin rakentumisesta tiedon tarpeen määrittelystä aina tiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. (Helander ym. 2020, 40)

Nykypäivänä huomion arvoista on myös peilata tiedolla johtamista ja tiedon olemusta tekoälyn tuomiin mahdollisuuksiin. Tekoäly on jo korvannut ja tulee jatkossakin korvaamaan osan ihmisen tekemästä tietotyöstä, minkä myötä organisaatiot voivat keskittää resurssiaan muihin tehtäviin. Tämä voisikin olla yksi vastaus haastatteluissa esille tulleen resurssipulan

ratkaisemiseen. Tekoäly voi myös mahdollistaa tutkimustiedon nykyistä paremman tiivistämisen ja sitä kautta helpottaa informaatiotulvan keskellä, jolloin työntekijöillä olisi nykyistä suurempi pääsy heille suodatettuun tietoon ja aikaa tiedonhakuun menisi nykyistä vähemmän. Tekoäly ei toistaiseksi korvaa ihmistä esimerkiksi luovissa ajatteluprosesseissa tai tulevaisuuden skenaarioiden hahmottamisessa. Myöskään organisaation hiljainen tieto ei välity tekoälylle. Tekoälyn voidaankin ajatella kattavan tiedon tasoista (luku 3.2) alimmat, datan ja informaation, jättäen kuitenkin tiedon ja viisauden tasot vielä toistaiseksi ihmisen muodostettaviksi. Kiinnostava jatkotutkimuksen paikka voisikin tulevaisuudessa olla se, miten tekoälyn kehittyminen vaikuttaa kehittyneempien ajattelun tasojen – tiedon ja viisauden – muodostumiseen. Tutkia voisi vaikutuksia organisaatioiden tiedolla johtamiseen ja sitä, lisääkö tekoäly esimerkiksi datankäyttöä ja informaatio-ohjausta eri työtehtävissä tai tuoko se uusia resursseja nykyistä paremmin toteutuvaan tiedolla johtamiseen.

8.5 Lopuksi

Jo yli kymmenen vuotta sitten on todettu, että terveyden kannalta liian vähän liikkuvien aktivointi ei ole vain liikuntasektorin tehtävä, vaan laajempi ongelma (Rovio & Pyykkönen 2011, 3). Tutkimustulokset liikkumisen edistämistoimien vaikutuksesta fyysisen aktiivisuuden lisääntymiseen ovat osin ristiriitaisia ja onkin tunnistettava, että liikkumisen edistäminen esimerkiksi julkishallinnon toimien kautta ei automaattisesti ratkaise kaikkia vähäiseen liikkumiseen liittyviä yhteiskunnallisia haasteita. Kuntien liikunnan edistämisen toimenpiteet eivät yksin ole ratkaisu kansalaisten fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen, vaan keinoja tulisi miettiä vielä monipuolisemmin ja myös liikunnan palvelukokonaisuuden ulkopuolella. Yhteiskunnan tulisikin pureutua asukkaiden huono-osaisuuden juurisyihin ja siihen, miten laajempia ongelmia saataisiin korjattua. Voisikin olla viisaampaa kohdentaa resursseja liikuntapaikkojen rakentamisen tai ehostamisen sijaan esimerkiksi suoraan sosiaalipalveluihin tai siihen, että liikuntapaikkoja ja -palveluita saataisiin saavutettavammiksi kaikilla ulottuvuuksilla.

Terveyttä edistävää liikuntaa ajavien poliittisten päätösten tulee olla pitkäkestoisia ja jatkuvia, jotta ne todella vaikuttavat suomalaisten kansanterveyteen (Pratt ym. 2012, Hämäläisen & Aron 2015, 251 mukaan). Tulosten saamiseksi yhteistyötä ja investointeja tarvitaan sekä eri politiikkatoimien välillä että yli sektorien ja yhteiskuntaluokkien (Hämäläinen & Aro 2015, 241). Muutokset yksilöiden liikuntatottumuksissa toteutuvat kulttuuristen muutosten myötä,

eivätkä näin ollen liikunnan politiikkatoimien tehokkuuteen vaikuta ainoastaan liikuntahallinnon toimet vaan myös muiden julkisen sektorin toimialojen päätökset (Ojajarvi & Valtonen 2013). Monitahoisen päätöksenteon tärkeys korostuu siis myös liikuntapolitiikassa ja kansanterveyttä edistettäessä.

Tiedolla johtamisesta paasaaminen ei auta, jos tietoa ei saada käytäntöön niin, että se lisäisi ihmisten hyvinvointia. Lisäksi on tervettä pohtia, miksi tutkijoiden tietoa pitäisi arvottaa enemmän kuin demokraattisesti valittujen päätöksentekijöiden näkemyksiä. Koemmeko me tiedeyhteisössä olevamme muita ”ylempänä” ja voivamme sanella muille, miten julkishallinnon kuuluisi toimia? Itse toki haluaisin ajatella, että tiedeyhteisöllä on tietynlainen legitimitetti, ja tiedenevontaan pohjautuvasta päätöksenteosta olisi hyötyä kaikille yhteiskunnan toimijoille. Kaikki eivät kuitenkaan ajattele tutkimuksen olevan on viisasta resurssienkäyttöä, ja sekin on jossain määrin hyväksyttävä.

Gradun tekeminen osana YLLI-hanketta on ollut opettavaista ja avannut monia ovia. Hankkeen avulla olen saanut kattavan käsityksen Huhtasuon alueen nykytilasta erilaisten aineistojen kuten puhelinkyselyjen, koululaiskyselyjen, asiantuntijahaastatteluiden ja turvallisuuskyselyn perusteella. Yhteiskehittäminen kaupunkien kanssa on tarjonnut mahdollisuuden tutustua työntekijöiden näkemyksiin ja organisaation toimintamalleihin. Lisäksi olen saanut paljon sparrausta ja apua kokeneemmilta tutkijoilta niin oman tutkielmani teemojen ymmärtämiseen kuin tutkimuksen tekemiseen ylipäätään. Olen päässyt olemaan mukana hankkeen julkaisujen laatimisessa ja kaupunkiyhteistyössä, minkä koen arvokkaaksi niin tutkijana kehittymisen kuin yleisen työkokemuksen kannalta. Hankkeen laajuuden takia olen välillä myös eksynyt sivuraiteille ja koettanut tutkia asioita, joiden tarkasteluun aineistoni ei riitä ja lopulta joutunut hyväksymään sen, ettei kaikkea voi gradututkielman puitteissa tarkastella. Hankkeessa mukana oleminen on ollut erittäin arvokasta ja toivon pystyneeni myös itse tuomaan hankkeelle jonkinlaista lisäarvoa.

LÄHTEET

- Ackoff, R. (1989). From data to wisdom. *Journal of Applied Systems Analysis*, 16, 3-9.
<https://www.scribd.com/document/525553542/Ackoff-1989-From-Data-to-Wisdom#>.
- Ahonen, P. (2015). Asiantuntijoiden merkitys hallinnon ja politiikan kentillä: politiikanvirkamiesten ja tieteen vuorovaikutuksen tiedonpolitologiaa. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 150–171.
- Ahonen-Walker, M. (2021) Kunnat ja liikunta 2021. *Liikunta & Tiede* 3, 44–46.
<https://www.lts.fi/liikunta-tiede/artikkelit/kunnat-ja-liikunta-2021>.
- Aittola, T. & Pirttilä, I. (1989). *Tieto yhteiskunnassa*. *Politica-sarja*. Gaudeamus. Helsinki: Painokaari Oy.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. (2021). *Kasvatossosiologia*. 6., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2016). *Hyvinvointia Huhtasuolle -hanke*. Päivitetty 5.12.2016. Viitattu 23.2.2023. [https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asuinalueiden_kehittamisohjelma/Hankkeet/Jyvaskyla/Hyvinvointia_Huhtasuolle_hanke\(41213\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asuinalueiden_kehittamisohjelma/Hankkeet/Jyvaskyla/Hyvinvointia_Huhtasuolle_hanke(41213)).
- Borodulin, K., Jallinoja, P. & Koivusalo, M. (2016a). Epäterveellinen ruokavalio, vähäinen liikunta ja polarisaatio – syyt, kustannukset ja ohjaustoimet. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 24/2016.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79583>.
- Borodulin, K., Sipilä, N., Rahkonen, O., Leino-Arjas, P., Kestilä, L., Jousilahti, P. & Prättälä, R. (2016b). Socio-demographic and behavioral variation in barriers to leisure-time physical activity. *Scandinavian Journal of Public Health* 44 (1), 62-69.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26392420/>.
- Bouckaert, G. (2015). Dissemination of scientific knowledge on reforming public administration: some changing mechanisms. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 27–39.
- Braveman, P. & Gottlieb, L. (2014) The social determinants of health: Time to consider the causes of the causes. *Public Health Reports* 129(1) 19–31.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00333549141291S206>.

- Castaneda, A. (2019). Etnisyyden ja syntyperän mukaiset hyvinvointierot ja syrjintä niiden taustalla. Teoksessa L. Kestilä & S. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019*. Helsinki: PunaMusta Oy, 159–171.
- Choo, C. (2006). The Knowing Organization. How Organizations Use Information to Construct Meaning, Create Knowledge, and Make Decisions. *International Journal of Information Management*, 16 (5), 329-340.
- Fox, C., Jalonen, H., Baines, S., Bassi, A., Marsh, C., Moretti, V. & Willoughby, M. (2019). Co-creation on Public Service Innovation – Something Old, Something New, Something Borrowed, Something Tech. CoSIE – White Paper. Turku University of Applied Science. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167361.pdf>.
- Dampney, K., Busch, P. & Richards, D. (2007). The meaning of tacit knowledge. *Australasian Journal of Information Systems*, 10(1). <https://journal.acs.org.au/index.php/ajis/article/view/438>.
- Davenport, T. H. & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business School Press. https://www.researchgate.net/publication/229099904_Working_Knowledge_How_Organizations_Manage_What_They_Know.
- Eskola, J. (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 185–206. Juva: PS-kustannus.
- Euroopan komissio. (2017). *Knowledge Management for Policy – Stocktaking of one year of JRC activities*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, Luxembourg. doi:10.2760/245375.
- Euroopan komissio. (s.a.). Viitattu 25.10.2022. https://ec.europa.eu/sport/policy_en.
- Euroopan parlamentti. (2019/882). Directive 2019/882 of the European Parliament and of the Council on the accessibility requirements for products and services. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>.
- Farrell, L., Hollingsworth, B., Propper, C. & Shields, M. (2014) The socioeconomic gradient in physical inactivity: Evidence from one million adults in England. *Social Science & Medicine* 123, 55–63. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953614006923?via%3Dihub>.

- Fingerroos, O., & Kokko, M. (2022). Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö. Teoksessa O. Fingerroos, K. Kajander, & T.-R. Lappi (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, 64–89. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas, 274. <https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/tl.274/>
- Gavrilov, T. (2021). Mikä ihmeen kielellinen saavutettavuus? Päivitetty 20.5.2021. Viitattu 9.2.2023. <https://ydinasia.humak.fi/blogit/mika-ihmeen-kielellinen-saavutettavuus/>.
- Goldblatt, D. (2004). *Knowledge and the social sciences: Theory, method, practice*. Lontoo: Routledge.
- Haaparanta, L., & Niiluoto, I. (2016). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.
- Haapasalo, L. (2011). *Oppiminen, tieto ja ongelmanratkaisu*. MEDUSA-Software. Lappeenranta: Kopio Niini Oy.
- Harvey, G., Skelcher, C., Spencer, E., Jas, P., & Walshe, K. (2010). Absorptive capacity in a non-market environment: A knowledge-based approach to analysing the performance of sector organizations. *Public Management Review*, 12(1), 77–97. https://www.researchgate.net/publication/233076769_Absorptive_Capacity_in_a_Non-Market_Environment/link/54cabeff0cf22f98631d0098/download.
- Head, B. (2015). Toward more “Evidence-Informed” Policy Making? *Public Administration Review* 76 (3), 472–484.
- Helander, N., Ahonen, O., Houhala, K. & Jääskeläinen, A. (2020). Tiedolla johtaminen julkisella sektorilla: käytännön tapauksia eri hallinnon aloilta. *Focus Localis* 48 (3), 22–42. <https://journal.fi/focuslocalis/issue/download/7896/1239#page=24>.
- Helsingin yliopisto. (s.a.). Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö (YLLI). Verkkosivu. Viitattu 10.11.2022. <https://blogs.helsinki.fi/yhdenvertainen-liikunnallinen-lahio/tavoitteet/>.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hoekman, R., Breedveld, K. & Kraaykamp, G. (2017). Sport participation and the social and physical environment: explaining differences between urban and rural areas in the

- Netherlands. Leisure Studies 36(3) 357–370.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02614367.2016.1182201>.
- Hoekman, R. & Scheerder, J. (2021). Sport policy practice and outcome: theoretical and empirical approaches. *European journal for sport and society*, 18 (2), 103–113.
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/16138171.2011.11687866?needAccess=true&role=button>.
- Huhtasuon kylätoimisto. (s.a.a). Viitattu 23.2.2023. <https://www.huhtasuonkylatoimisto.org>.
- Huhtasuon kylätoimisto. (s.a.b) Ihmisten ilmoille. Viitattu 23.2.2023.
<https://www.huhtasuonkylatoimisto.org/hankkeet/ihmisten-ilmoille/>.
- Husman, P. & Johansson, J.-E. (2015). Sumussa, karussa, aidattuna. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 69–88.
- Hämäläinen, R-M. & Aro, A. R. (2015). Terveyttä edistävän liikunnan politiikkatoimet ja tutkimustieto. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 234–258.
- Hämäläinen R-M. & Villa T. (2014). Tutkimustiedon käyttö terveyttä edistävien liikunnan politiikkatoimien valmistelussa. *Liikunta & Tiede*, 51 (1), 36–43.
- Hättilä, M. (2020). Tiedolla johtamisen haasteet ja mahdollisuudet kunnissa. Tampereen yliopisto. Johtamisen ja talouden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.1.2023.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118965/H%C3%A4til%C3%A4Mikko.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Ilmanen, K. (1996). Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 43.
- Ilmanen, K. (2015). Liikuntapalvelujen muutos 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylä: Yliopistopaino, 19–37.
- Invalidiliitto. (s.a.). Saavutettavuus. Viitattu 9.2.2023.
<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>.

- Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O. (2018). Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja, 2018:6. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Tutkimuskatsaus_liikuntapoliittiseen_selontekoon_2018.pdf.
- Jalonen, H. (2015). Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä. Tampere: Tampere University Press, 40–48.
- Jalonen, H., Laihonon, H., & Lönnqvist, A. (2012). Tietojohtaminen osaksi kunnan strategista johtamista. *Hallinnon Tutkimus*, 31(2), 138–147.
- Jennex, M. (2007). What is Knowledge Management? https://www.researchgate.net/publication/314500732_What_is_Knowledge_Management.
- Juppi, J. (1995). Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917–1994. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 36.
- Jussila, H. (2012). Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaalipoliittisen tutkimustiedon käyttö eduskuntatyössä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 121. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. Juvenes Print.
- Juti, R. (2013). Tiedon filosofia antiikista nykyaikaan. Helsinki: Gaudeamus. (jos käytit Jyväskylän kaupunki. (s.a.). Huhtasuo. Viitattu 23.2.2023. <https://www.jyvaskyla.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/kotikulmat-jyvaskylan-asuinalueet/huhtasuo>).
- Jyväskylän yliopisto. (2020). Kulttuuri kohentaa viihtyvyyttä lähiöarjessa – Huhtasuo ja Keltinmäki tutkimuskohteina. Päivitetty 29.6.2020. Viitattu 23.2.2023. <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2020/06/kulttuuri-kohentaa-viihtyvyytta-lahioarjessa-2013-huhtasuo-ja-keltinmaki-laajasti-tutkimuskohteina>.
- Kajosaari, A. & Laatikainen, T. E. (2020). Adults' leisure-time physical activity and the neighborhood built environment: a contextual perspective. *International Journal of Health Geographics* 19(35). <https://ij-healthgeographics.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12942-020-00227-z>.
- Kansainvälinen olympiakomitea. (2014). Olympic Games Knowledge Management programme supports organization of the Games. Päivitetty 2.2.2014. Viitattu 17.2.2023. <https://olympics.com/ioc/news/olympic-games-knowledge-management-programme-supports-organisation-of-the-games/>.

- Kauppinen, L. (2018). IL selvitti: Näille asuinalueille maahanmuuttajat kasautuvat Suomessa – katso oman naapurustosi tilanne. Päivitetty 5.9.2018. Viitattu 31.10.2022. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/201809042201163253>.
- Kiikeri, M. & Ylikoski, P. (2004). 3. painos 2011. Tiede tutkimuskohteena. Filosofinen johdatus tieteen tutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Kilpelä, N. (2013). Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu 106. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 74–88. Juva: PS-kustannus.
- Korhonen, M. (15.9.2021). Miten kuntaliittokonserni tukee tiedolla johtamista? Kuntaliiton diaesitys kuntamarkkinoilla. Viitattu 25.20.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Miten%20Kuntaliitto%20tukee%20tiedolla%20johtamista.pdf>.
- Korsberg, M., Ståhl, T., Ylöstalo, T., & Stenvall, J. (2021). JOHDETAANKO KUNTIA TIEDOLLA? TIEDOLLA JOHTAMISEN TILA LIIKUNTAHALLINNOSSA REPOPA-MITTARIN PERUSTEELLA. *Liikunta Ja Tiede*, 58(5), 93–101.
- Kortteinen, M. & Vaattovaara, M. (2015) Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(6) 562–574. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015121023620>.
- Koski, P. & Hirvensalo, M. (2021). Liikunnan merkitykset ja esteet lukiolaisilla. Teoksessa S., Kokko, R. Hämylä, & L. Martin (toim.) Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020, 50–55. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-LIITU-tutkimuksen-tuloksia-2020.pdf>.
- Kotavaara, O. & Rusanen, J. (2016). Liikuntapaikkojen saavutettavuus paikkatietoperusteisessa tarkastelussa: Liikuntapaikkojen saavutettavuusindeksi (LINDA) -hankkeen loppuraportti. Pohjois-Suomen Maantieteellisen Seuran ja Oulun yliopiston maantieteen tutkimusyksikön julkaisu. *Nordia Tiedonantoja* 1/2016. <https://www.researchgate.net/publication/332962996>.
- Kuosmanen, J. & Sivonen, M. H. (2020). Tiedoneuvonta poliittisen päätöksenteon tukena. *Tieteessä tapahtuu* 38 (1), 13–20.
- Kuvaja-Köllner, V., Kankaanpää, E., Laine, J., Borodulin, K., Mäki-Opas, T., & Valtonen, H. (2022). Municipal resources to promote adult physical activity - a multilevel follow-up

- study. *BMC Public Health* 22, 1213.
<https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-022-13617-8>.
- Laihonen, H., Hannula, M., Helander, N., Ilvonen, I., Jussila, J., Kukko, M. & Yliniemi, T. (2013). Tietojohdaminen. Tampereen teknillinen yliopisto, Tietojohdamisen tutkimuskeskus Novi.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/128357/tietojohdaminen.pdf?sequence=1>.
- Lehtokorpi, S. (2023). Missä Huhtasuon asukkaat liikkuvat? Liikkumisympäristöt ja niiden kehittäminen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Leskelä, R-L., Haavisto, I., Jääskeläinen, A., Sillanpää, V., Helander, N., Laasonen, V., Ranta, T., Torkki, P. (2019). Tietojohdaminen ja sen kehittäminen: tietojohdamisen arviointimalli ja suosituksia maakuntavalmistelun pohjalta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:42.
- Liikuntalaki 390/2015. (2015). 2 §/10.4.2015/390. Viitattu 11.10.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>.
- Lilja, T., Pukkila, P. & Rinne, S. (2019). Katsaus kielelliseen saavutettavuuteen ohjaamoissa. Päivitetty 21.2.2019. Viitattu 9.2.2023. <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/katsaus-kielelliseen-saavutettavuuteen/#.Y-TbyXBBw2w>.
- Lähteenmäki-Smith, K. & Kuitunen, S. (2015). Näyttöperusteisuus päätöksenteossa: tiede- ja tutkimusperusteisuudesta tekemisen demokratiaan? Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä. Tampere: Tampere University Press, 115–149.
- Marmot, M. & Bell, R. (2012) Fair society, healthy lives. *Public Health* 126(1) 4–10.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0033350612001862?via%3Dihub>.
- Mason, P., Curl, A. & Kearns, A. (2016) Domains and levels of physical activity are linked to adult mental health and wellbeing in deprived neighbourhoods: A cross-sectional study. *Mental Health and Physical Activity* 11, 19–28.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755296615300260?via%3Dihub>.
- Muukkonen, P. (2020). Kontulan ja Huhtasuon asukkaiden liikuntatottumuksia kysytään puhelimitse. Päivitetty 3.12.2020. Viitattu 3.3. 2023.
<https://blogs.helsinki.fi/yhdenvertainen-liikunnallinen-lahio/2020/12/03/kontulan-ja-huhtasuon-asukkaiden-liikuntatottumuksia-kysytaan-puhelimitse/>.
- Muukkonen, P., Ehnström, E., Hasanen, E., Hintsanen, L., Laakso, T., Nurmi, M., Pyykönen, J., Salmi, L., Salmikangas, A-K., Simula, M., Virmasalo, I. & Vänttinen, L. (2022).

- Matkalla kohti liikunnan yhdenvertaisuutta – työkaluja monialaiseen liikuntasuunnitteluun. Helsingin yliopisto. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta. Department of Geosciences and Geography C22. <http://hdl.handle.net/10138/356119>.
- Myllyaho, I. & Sjöholm, S. (2017). Decision-making on neighbourhood sports facilities and the state subsidy application process. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood Sport Facility. LIKES Research Reports on Physical Activity and Health 327, 37-41.
- Mäkelä, V., Mäki-Opas, T., Prättälä, R., Valkeinen, H. & Borodulin, K. (2014) Missä väki liikkuu – liikuttaako liikuntapaikka? *Liikunta ja tiede* 51(2) 9–14. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201603298908>.
- Niiniluoto, I. (1984). Tieteen tuntomerkit. Tiede, filosofia ja maailmankatsomus. Helsinki: Otava, 21–30.
- Niiniluoto, I. (2002). Johdatus tieteenfilosofiaan: Käsitteen- ja teorianmuodostus. Helsinki: Otava.
- Niiranen, V. (2015). Tiedolla johtaminen – mistä tulossa, minne menossa? Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä. Tampere: Tampereen University Press, 305–318.
- Nurmi, M. & Pyykönen, J. (2022). Viisauden hierarkia. <https://blogs.helsinki.fi/yhdenvertainen-liikunnallinen-lahio/2022/03/03/viisauden-hierarkia/>.
- Ojajarvi, S. & Pyykönen, T. & Valtonen, S. (2013). Liikuntalaiva tietomerellä – navigointia politiikan ja julkisuuden tuulissa. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi, 27. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- O’Leary, D. (1998). Enterprise Knowledge Management. *Computer* 31(3), 54-61. <https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=660190>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:4.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018a). Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirja 2020–2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:42.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018b). Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta. Viitattu 11.10.2022. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f805e5361>.
- Opetusministeriö. (2006). Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20.

- Osborne, S. & Strokosch, K. (2013). It takes Two to Tango? Understanding the Co-production of Public Services by Integrating the Services Management and Public Administration Perspectives. *British Journal of Management* 24, S31–S47. DOI: 10.1111/1467-8551.12010.
- Pyykönen, J., Vänttinen, L. & Virmasalo, I. (2022). Liikkumismahdollisuuksien yhdenvertaisuus (YLLI) -työpaja. Opas työpajan toteuttamiseen. Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö (YLLI) -hanke. Lähiöohjelma 2020–2022. <https://blogs.helsinki.fi/yhdenvertainen-liikunnallinen-lahio/files/2022/12/Liikkumismahdollisuuksien-yhdenvertaisuustyopaja-YLLI-Opas-tyopajan-toteuttamiseen.pdf>.
- Raatikainen, P. (2004). *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rasinkangas, J. (2013). *Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla. Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä*. Turku: Siirtolaisinstituutti. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/91701/Rasinkangas%20DigiKokonaan%20050813%20LoRes.pdf>.
- Riege, A. & Lindsey, N. (2006). Knowledge management in the public sector: stakeholder partnerships in the public policy development. *Journal of Knowledge Management* 10 (3), 24-39. https://www.researchgate.net/publication/220363397_Knowledge_Management_in_the_Public_Sector_Stakeholder_Partnerships_in_the_Public_Policy_Development/link/582d65ed08aef19cb81154ed/download.
- Rosenbaum, S., Tiedemann, A., Sherrington, C., Curtis, J., & Ward, P. B. (2014). Physical activity interventions for people with mental illness: A systematic review and meta-analysis. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 75(9), 964–974. <https://www.psychiatrist.com/jcp/eating/physical-activity-interventions-mental-illness-systematic/>.
- Rovio, E. & Pyykönen, T. (2011). Esipuhe. Teoksessa T. Pyykönen & E. Rovio (toim.) *Vähän liikkuvat juoksuttavat päättäjiä ja tutkijoita*. Liikuntatieteellisen seuran impulssi nro 26, 3. https://www.lts.fi/media/lts_julkaisut/impulssit/imp26_vahanliikk_netti.pdf.
- Rowley, J. (2007). The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. Sage Publications, 163–180. <https://doi.org/10.1177/0165551506070706>.
- Saari, J. (2011a). Johdanto. Teoksessa J. Saari (toim.) *Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9–32.

- Saari, J. (2011b). Hyvinvoinnin tulevaisuus. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 337–361.
- Saikkonen, P., Karvonen, S. & Karvonen, L. (2019). Katse kohti hyvinvointipolitiikan tulevaisuutta. Teoksessa L. Kestilä & S. Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Helsinki: PunaMusta Oy, 332–346.
- Simula, M., Hasanen, E., & Muukkonen, P. (2023). Liikkumisen esteiden poistaminen vie kohti yhdenvertaisuutta. *Liikunta ja tiede*, 60(3), 48–50. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/87837/Simula_L%26T_2023-3_s48-50.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Simula, M. & Itkonen, H. (2017). The research project series Towards an Ecologically Sustainable Sports Culture (Kekli) and its links to the promotion of neighbourhood sports. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood Sport Facility LIKES Research Reports on Physical Activity and Health 327, 24–31.
- Sinervo, L-M. & Jäntti, A. (2020). Pääkirjoitus. *Focus Localis* 48 (3), 3–4. <https://journal.fi/focuslocalis/issue/download/7896/1239#page=24>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020). Sote tiedolla johtamisen, ohjauksen ja valvonnan toimeenpano-ohjelma (Toivo-ohjelma). <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM029:00/2020>.
- Suomi, K. (2015). Valtion liikuntapolitiikan linjauksia 1980–2014. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino, 59–76.
- Suomi, K. & Borgogni, A. (2017). The changing sport policy – changing infrastructure. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus (toim.) Neighbourhood Sport Facility. LIKES Research Reports on Physical Activity and Health 327, 89–112.
- Suomi, K. & Kotthaus D. (2017). Neighbourhood Sport Facility. LIKES Research Reports on Physical Activity and Health 327.
- Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Glan, V., Nuutinen, L., Myllylä, S., Pavelka, B., Vettenranta, J., Vehkakoski, K. & Lee, A. (2012). Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Steinmayr, A., Felfe, C. & Lechner, M. (2011) The closer the sportier? Children's sports activity and their distance to sports facilities. *European Review of Aging and Physical Activity* 8, 67–82. <https://eurapa.biomedcentral.com/articles/10.1007/s11556-011-0090-0>.

- Tapahtumakaupunki Jyväskylä. (s.a.). Tapahtumapaikka: Huhtasuon liikuntapuisto. Viitattu 23.2.2023. <https://www.jyvaskyla.fi/tapahtumakaupunki/paikat/ulkotilat/huhtasuon-liikuntapuisto>.
- THL. (2020a). Liikunnan harrastaminen Suomessa. Päivitetty 14.4.2020. Viitattu 11.10.2022. <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/liikunnan-harrastaminen-suomessa>.
- THL. (2020b). → laita 2020a ja 2020b Liikunta kunnan toiminnassa 2020 -tiedonkeruun perustaulukot. Päivitetty 3.12.2020. Viitattu 27.10.2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Valtion liikuntaneuvosto. https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/304/Liikunnan_perustaulukot_2020.
- THL. (2021). TEAviisari näyttää kunnan terveydenedistämistyön suunnan. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/s127135/THL_TEAviisari_esite_08122016_verkko_oph.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
- THL. (2022a). HYTE-kerroin – kannustin kunnille. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen>.
- THL. (2022b). Tiedolla johtaminen ja vertaiskehittäminen. Päivitetty 22.3.2022. Viitattu 17.2.2023. <https://thl.fi/fi/thl/organisaatio/osastot-ja-yksikot/hyvinvointivaikuttajat/tiedolla-johtaminen-ja-vertaiskehittaminen>.
- Tervahauta, M. (2019). Saatesanat. Teoksessa L. Kestilä & S. Karvonen (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Helsinki: PunaMusta Oy, 3. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisen%20hyvinvointi%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Tieteen termipankki. (2023). Viitattu 24.1.2023. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:viisaus>.
- Tiihonen, A. (2014). Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Liikuntakulttuurin_kasitteet_muuttuvat_ja_muuttavat_vln_2014_6.pdf.
- Tilastokeskus. (2021a). Väestörakenne. Kieli sukupuolen mukaan kunnittain. Viitattu 19.3.2023. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11r.m.px/.
- Tilastokeskus. (2021b). Paavo (Postinumeroalueittain avoin tieto). Asukkaiden käytettävissä olevat rahatulot muuttujina Postinumeroalue, Tiedot ja Vuosi. Viitattu 23.2.2023.

- https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto_uusin/paavo_pxt_12f1.px/.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf.
- Tynjälä, P. (2004). Oppiminen tiedon rakentamisena: Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 4.painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ukkonen, J. (2022). Venäjänkielisten maahanmuuttajien liikkuminen ja liikkumisen esteet Huhtasuolla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu - tutkielma. URN:NBN:fi:jyu-202210104823.pdf.
- Vallerand, R. J. (2007). Intrinsic and extrinsic motivation in sport and physical activity: A review and a look at the future. In G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (pp. 59–83). John Wiley & Sons, Inc.. <https://millieparkinsonmymarathonjourney.files.wordpress.com/2018/03/motivation.pdf>.
- Valtioneuvosto. (2019). 1.1. Lupauksemme kansalaisille politiikan uudistamisesta. 4. Lupaus tietopohjaisesta politiikasta. Viitattu 16.2.2023. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/lupauksemme-kansalaisille-politiikan-uudistamisesta>.
- Valtioneuvosto. (2022). 4.1 Strategisen hallitusohjelman johtaminen. Viitattu 24.10.2022. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/strategisen-hallitusohjelman-johtaminen>.
- Valtion liikuntaneuvosto. (2014). Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4. https://okm.fi/documents/1410845/4286743/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta_paivitetty.pdf/5bc04046-4804-4e6e-ac95-65f8fa233090.
- Valtion liikuntaneuvosto. (2019). Ydintavoitteet ja toimenpiteet. Viitattu 16.2.2023. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/ydintavoitteet-ja-toimenpiteet/>.

- Valtion liikuntaneuvosto. (2022). Viitattu 27.10.2022. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/valtion-liikuntaneuvosto/>.
- Valtiovarainministeriö. (s.a.). Tiedolla johtaminen ja vaikuttavuus. Viitattu 16.2.2023. <https://vm.fi/hankinnat-tiedolla-johtaminen-ja-vaikuttavuus>.
- Valtonen, S. & Ojajärvi, S. (2013). Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:4.
- Vasankari, T. & Kolu, P. (2018). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160724/31-2018-Liikkumattomuuden%20lasku%20kasvaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Virmasalo, I. & Hasanen, E. (2022). Defining the accessibility of physical activity. Tracing the social dimension. *Contesti. Città, Territori, Progetto* 2022 (2), 59-76. Firenze University Press. <https://oajournals.fupress.net/index.php/contesti/article/view/14177>.
- Virtanen, P., Stenvall, J. & Rannisto, P. (2015). Julkiseen politiikkaan liittyvä oppiminen ja tietoon perustuva päätöksenteko. Teoksessa P. Virtanen, J. Stenvall & P. Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa: teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 9–26.
- Voorberg, W., Bekkers, V. & Tummers, L. (2014). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14719037.2014.930505>.
- Vuori, I. (2004) Physical inactivity is a cause and physical activity is a remedy for major public health problems. *Kinesiology* 36(2) 123–153. <https://hrcak.srce.hr/file/6846>.
- Wiig, K. (1997). Knowledge management: Where did it come from and where will it go? *Expert Systems with Applications*, 13 (1), 1-14. [https://doi.org/10.1016/S0957-4174\(97\)00018-3](https://doi.org/10.1016/S0957-4174(97)00018-3).
- World Health Organization. (2005). *World Health Organization: knowledge management strategy*. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/69119>.
- World Health Organization. (2022). *Physical Activity*. Verkkosivu. Päivitetty 5.10.2022. Viitattu 11.10.2022. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>.
- Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö -hanke. (s.a.). Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Ympäristöministeriö. Viitattu 26.10.2022. <https://blogs.helsinki.fi/yhdenvertainen-liikunnallinen-lahio/>.

- Yle. (2018). Tutustuimme hurjamaaiseen lähiöön Keski-Suomessa: Työttömyyttä, päihteitä ja astaloita – ja todella tyytyväisiä asukkaita. Päivitetty 11.9.2018. Viitattu 23.2.2023. <https://yle.fi/a/3-10396252>.
- Ympäristöministeriö. (s.a.). Lähiöohjelma 2020–2022. Hyvinvoivat, vetovoimaiset lähiöt. Lähiöohjelman yhteistyöryhmä. <https://ym.fi/lahioiden-kehittaminen>.
- Zacheus, T., Koski, P., Rinne, R. & Tähtinen, J. (2012). Maahanmuuttajat ja liikunta. Liikuntasuhteen merkitys kotoutumiseen Suomessa. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A: 212. https://www.researchgate.net/publication/329170839_Maahanmuuttajat_ja_liikunta_Liikuntasuhteen_merkitys_kotoutumiseen_Suomessa.
- Zhang, Z. & Chen, W. (2019). A Systematic Review of the Relationship Between Physical Activity and Happiness. *Journal of Happiness Studies* 20, 1305-1322. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10902-018-9976-0>.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

Taustatiedot:

- ikä
- ammatti/tehtävänimike
- organisaatio/toimiala

Taustoittavat kysymykset:

- Kauanko olet työskennellyt Huhtasuolla?
- Kuvaa lyhyesti tavallista työpäivääsi. Millaisia tehtäviä siihen kuuluu?

Teema 1: Yhdenvertaisuustyöpajat

- Millaisella mielellä lähdit mukaan työpajoihin?
 - o Mitä odotit työpajoilta?
- Miten hyvin työpajat mielestäsi onnistuivat?
- Mikä työpajojen eri osien merkitys oli?
- Miten muiden **työntekijöiden** osallistuminen vaikutti koulutuksen antiin?
 - o Miten koit muiden **toimialojen** osallistumisen työpajaan?
 - o Ketä muita (henkilöitä tai toimialoja) olisi voinut olla mukana?
- Minkälaisia havaintoja teit havainnointijakson aikana yhdenvertaisuudesta Huhtasuon alueella?
- Mikä työpajoissa ja havainnoinnissa tuntui hankalalta tai haastavalta?
- Koetko oppineesi uutta yhdenvertaisuustyöpajoissa?
- Millä tavoin työpajoja voitaisiin kehittää?
 - o Kesto ja ajoitus?
 - o Sisällöt?
- Miten yhdenvertaisuustyöpajat vaikuttivat ajatteluusi liikkumisen yhdenvertaisuudesta?
- Koetko tärkeäksi siirtää koulutuksessa tulleita yhdenvertaisuuden teemoja omaan työhösi?

Teema 2: Yhdenvertaisuus Huhtasuolla

- Miten määrittelisit yhdenvertaisuuden?
- Millaisia ja ketä koskevia liikkumisen esteitä olet havainnut työssäsi Huhtasuolla?
- Koetko, että Huhtasuon ja Jyväskylän muiden alueiden välillä on eroja palveluissa tai niiden saavutettavuudessa?
 - o Millaisia eroja?
- Miten hyvin liikkumisen yhdenvertaisuus mielestäsi toteutuu Huhtasuolla?
- Millaisilla keinoilla voit omassa työssäsi vaikuttaa liikkumispaikkojen/-palvelujen yhdenvertaisuuteen?
- Millaisilla keinoilla alueella voitaisiin yleisemmin (joko omassa työssäsi tai jonkun muun toimesta) vaikuttaa yhdenvertaisuuteen?

Teema 3: Tieto ja poikkihallinnollisuus

- Millaista tietoa käytät tällä hetkellä omassa työssäsi? (Tai olet käyttänyt aiemmin?)
- Millaisia esteitä tiedon hyödyntämiselle kohtaat omassa työssäsi?
- Mitkä asiat puolestaan edistävät tiedon hyödyntämistä omassa työssä?
- Millaista tietoa tarvitsisit enemmän omassa työssäsi yhdenvertaisuuden lisäämiseksi?
 - o Miten esimerkiksi toivoisit Huhtasuon alueen asukkaita koskevasta tutkimustiedosta kerrottavan työntekijöille?
 - o Mitä kautta tiedon pitäisi tulla sinulle? (esim. esihenkilö/sisäinen tiedotus/itse etsiminen)
 - o Jos koet, että sinulla on tietoa, pyritkö käyttämään sitä työssäsi?
- Millaisilla keinoilla (tutkimus)tietoa saataisiin siirrettyä nykyistä paremmin omaan työhösi?
- Välittykö tieto mielestäsi tarpeeksi hyvin eri toimialojen ja toimijoiden välillä?
- Onko muilla alueen toimijoilla/toimialoilla sellaista tietoa, joka ei tällä hetkellä välity sinulle, ja jonka pitäisi mielestäsi välittyä nykyistä paremmin?
- Minkälaisia esteitä poikkihallinnolliselle yhteistyölle olet kohdannut?
- Miten liikkumispalvelujen yhdenvertaisuutta voitaisiin lisätä poikkihallinnollisesti?

Lopuksi:

- Tuleeko mieleen muita aiheeseen liittyviä kommentteja tai kysymyksiä tai haluatko täydentää jotain aiempaa?
- Tulisiko tämän tyyppisiä työpajoja/koulutuksia olla jatkossa?
 - o Kenen järjestämänä?
- Saanko myöhemmin olla yhteydessä, jos tulee kysyttävää tai tarkennettavaa?

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

LIIKUNTATIETEELLINEN
TIEDEKUNTA

23.2.2021

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA - YHDENVERTAINEN LIIKUNNALLINEN LÄHIÖ

Tutkimuksen nimi

Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö (YLLI)

Tutkimuksen yhteisrekisterinpitäjät

Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7. **Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaava:** [tietosuoja\(at\)jyu.fi](mailto:tietosuoja(at)jyu.fi), puh. 040 805 3297
Helsingin yliopisto, Helsingin yliopisto, PL 3, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO. Puhelinvaihde: 02941 911
Tietosuojavastaavan yhteystiedot: tietosuoja@helsinki.fi Palveluosoite: digiviestinta@helsinki.fi

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan Jyväskylän Huhtasuon ja Helsingin Kontulan asuinalueiden asukkaiden liikkumista ja liikunnan paikkoja sekä liikuntamahdollisuuksien saavutettavuutta tutkimusalueilla. Lisäksi tutkimuksen kohteena on erilaisten tietoaaineistojen hyödyntäminen liikuntapalvelujen ja -olosuhteiden suunnittelussa ja päätöksenteossa erityisesti liikkumisen yhdenvertaisuuteen liittyen sekä tiedolla johtamiseen ja tiedoneuvontaan liittyvä kehitysprosessi.

Sinua pyydetään osallistumaan tutkimukseen, koska olet tutkimukseen valitussa kunnassa viranhaltijana tai muun tehtävän kautta vaikuttamassa liikkumisolosuhteisiin. Vaihtoehtoisesti sinulla voi olla muuta kautta tietoa tai vaikuttamismahdollisuuksia yhdenvertaisiin liikkumisolosuhteisiin liittyen. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojen käsittelystä. Tietosuojailmoitus on nähtävissä myös tutkimuksen verkkosivuilla osoitteessa: <https://urly.fi/1QyS>

Mukaan pyydetään asiantuntijoita Helsingin ja Jyväskylän kaupungeista. Lisäksi voidaan toteuttaa asiantuntijahaastatteluja valtakunnan tasolla toimiville henkilöille.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen, milloin tahansa.

Tutkimuksen kulku

Tutkimuksessa toteutetaan yhteiskehittämistyötä, jonka tavoitteena on yhdenvertaisten liikkumismahdollisuuksien edistäminen tutkimusalueilla. Erityisesti halutaan kehittää liikuntapalvelujen ja olosuhteiden suunnittelutyötä. Tämän lisäksi tutkitaan tiedolla johtamisen ja tiedoneuvonnan kehittämistyötä prosessina. Tutkittavana osallistut tutkimuksessa järjestettäviin

työryhmiin ja/tai erillisiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluihin. Tapaamisista tallennetaan kirjalliset muistiinpanot. Lisäksi tapaamiset voidaan tallentaa äänitteenä tai videona esim. Microsoft O365-työkaluja käyttäen, jotta tutkijat voivat tarkistaa ja täydentää aineistoa sekä poimia suoria lainauksia raporteissa käytettäväksi. Jos tapaaminen äänitetään tai videoidaan, mainitaan tästä ennen tallennuksen aloittamista.

Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat haitat ja epämukavuudet

Etukäteen ei ole tiedossa riskejä, haittoja tai epämukavuuksia.

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimushanke on osa ympäristöministeriön Lähiöohjelmaa 2020-2022, jonka rahoittaa ARA.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu tieteellisiä julkaisuja, opinnäytetöitä sekä kongressi- ja seminaariesityksiä. Tuloksia hyödynnetään käytännössä julkisten liikuntapaikkapalveluiden suunnittelutyössä sekä yliopisto-opetuksessa.

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavia ei ole vakuutettu tutkimuksen puolesta.

Lisätietojen antajien yhteystiedot

Tutkimuksen yhteyshenkilö

Janne Pyykönen, puh. +358 50 3229410, janne.t.pyykonen@jyu.fi, PL 35 (L), 40014 Jyväskylän yliopisto.

Tutkimushankkeen vastuullinen johtaja

Petteri Muukkonen, puh. +358 50 448 9195, petteri.muukkonen@helsinki.fi, PL 64 (Gustaf Hällstömin katu 2), 00014 Helsingin yliopisto.

Tutkimuksen vastuulliset johtajat

Mikko Simula, puh. +358 40 8053126, mikko.simula@jyu.fi, PL 35 (Keskussairaalantie 4), 40014 Jyväskylän yliopisto;

Petteri Muukkonen, puh. +358 50 448 9195, petteri.muukkonen@helsinki.fi, PL 64 (Gustaf Hällstömin katu 2), 00014 Helsingin yliopisto.

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Yhdenvertainen liikunnallinen lähiö –tutkimuksen asiantuntijahaastatteluissa käsiteltävät henkilötiedot

Tässä tutkimuksessa tutkitaan Jyväskylän Huhtasuon ja Helsingin Kontulan asuinalueiden asukkaiden liikkumista ja liikunnan paikkoja sekä liikuntamahdollisuuksien saavutettavuutta tutkimusalueilla. Lisäksi tutkimuksen kohteena on erilaisten tietoaineistojen hyödyntäminen liikuntapalvelujen ja -olosuhteiden suunnittelussa ja päätöksenteossa erityisesti liikkumisen yhdenvertaisuuteen liittyen sekä tiedolla johtamiseen ja tiedoneuvontaan liittyvä kehitysprosessi.

Tämä tietosuojailmoitus koskee tutkimuksen asiantuntijahaastatteluosuutta. Haastatteluja voidaan toteuttaa joko henkilökohtaisina haastatteluina tai ryhmähaastatteluina. Tietosuojailmoitus on toimitettu Sinulle sähköpostin liitetiedostona, tai sinulle on jaettu linkki tutkimuksen verkkosivulla julkaistuun tietosuojailmoitukseen.

Tutkimuksen haastatteluissa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, virka- tai tehtävänimike, tehtäväalue, työskentelykunta, haastattelumuihinpanot ja haastatteluiden ääni- ja videotallenteita. Asiantuntijahaastattelut ovat osa tutkimukseen kuuluvaa laajempaa aineistonkeruuta. Muita tutkimuksen aineistonkeruumuotoja ovat liikuntaympäristöjen havainnointi, kevyen liikenteen liikennevirtamittaukset, koululaiskyselyt, asukashaastattelut sekä sosiaalisen median julkiset julkaisut ja erilaiset paikkatietoaineistot.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Tutkimuksessa kerättävien henkilötietojen käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun *yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden* (tietosuojain 4 §:n 3 kohta). Haastatteluihin vastaamalla annat suostumuksesi edellä mainittuja henkilötietoja sisältävän aineiston käsittelyyn.

3. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

4. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

5. Tunnistettavuuden poistaminen

Sinulta pyydetään haastattelun aluksi suostumus henkilötietojesi julkaisuun tutkimustuloksia raportoitaessa. Raportoidessa tuloksia voidaan henkilötiedoistasi julkaista virka- tai tehtävänimikkeesi sekä tehtäväalueesi ja kuntasi.

Mikäli toivot, että osa henkilötiedoistasi poistetaan, kyseiset tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

6. Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella
- salasanalla

Tutkijat ja tutkimusavustajat ovat suorittaneet / tulevat suorittamaan tietosuoja ja tietoturvakoulutukset

- Kyllä

7. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen *päättymisen jälkeen*

Tutkimusrekisteri arkistoidaan tunnistetiedoin, kohtaan 5 antamasi suostumuksen mukaisesti. Aineisto arkistoidaan tunnistetiedoin yleisen edun perusteella. Henkilötietoja sisältävien tutkimusaineistojen käsittely arkistointitarkoituksessa on tarpeen yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojalaki 4.4§)

Lisätietoa arkistoinnin kestosta ja paikasta: Aineisto arkistoidaan Jyväskylän yliopiston palvelimille 10 vuodeksi tutkimuksen päättymisen jälkeen (vuodet 2023–2033). Tämän jälkeen aineisto anonymisoidaan tai tuhotaan.

8. Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen yhteisrekisterinpitäjät

Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7. **Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaava:** tietosuoja(at)jyu.fi, puh. **040 805 3297**

Helsingin yliopisto, Helsingin yliopisto, PL 3, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO. Puhelinvaihe: 02941 911
Tietosuojavastaavan yhteystiedot: tietosuoja@helsinki.fi Palveluosoite: digiviestinta@helsinki.fi

Hankkeen vastuullinen johtaja

Petteri Muukkonen, puh. +358 50 448 9195, petteri.muukkonen@helsinki.fi, PL 64 (Gustaf Hällstömin katu 2), 00014 Helsingin yliopisto.

Tutkimuksen vastuulliset johtajat

Mikko Simula, puh. +358 40 8053126, mikko.simula@jyu.fi, PL 35 ((Keskussairaalantie 4), 40014 Jyväskylän yliopisto;

Petteri Muukkonen, puh. +358 50 448 9195, petteri.muukkonen@helsinki.fi, PL 64 (Gustaf Hällstömin katu 2), 00014 Helsingin yliopisto.

Tutkimuksen yhteyshenkilö

Janne Pyykönen, puh. +3583229410, janne.t.pyykonen@jyu.fi, PL 35 (L), 40014 Jyväskylän yliopisto.

Tutkimuksen suorittajat

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittely on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkimuksen yhteyshenkilö Janne Pyyköseen tai Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014

Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle
<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>